

JAARVERSLAG **2023**

samen werken
voor later

INHOUDSOPGAVE

BESTUURSVERSLAG BPL PENSIOEN.....	5
Voorwoord.....	6
Ons profiel: missie, visie en strategie.....	8
Het jaar 2023 op hoofdlijnen	9
Kerncijfers 2019-2023.....	11
Toekomstparagraaf	12
Hoofdstuk 1: Organisatie en wijze van besturen van het fonds.....	15
1.1 De organisatie.....	15
1.2 Bestuur.....	15
1.3 Bestuurlijke commissies.....	17
1.4 Commissie van Beroep.....	17
1.5 Raad van toezicht: intern toezicht	18
1.6 Verantwoordingsorgaan.....	18
1.7 Samenstelling van ons pensioenfonds	18
1.8 Governance	20
1.9 Bestuursondersteuning BPL Pensioen.....	23
1.10 Uitbestedingen.....	23
1.11 Extern toezicht.....	24
1.12 Melding op grond van artikel 96.....	24
Hoofdstuk 2: Financiële Zaken	26
2.1 Een goed pensioen	26
2.2 De ontwikkeling van de financiële situatie.....	27
2.3 Pensioenregeling en premiebeleid	29
Hoofdstuk 3: Pensioenbeheer en communicatie	34
3.1 Pensioenbeheer.....	34
3.2 Ontwikkelingen pensioenregelingen.....	37
3.3 Communicatie 'op maat', via het kanaal van voorkeur.....	37
3.4 Klachten helpen ons om de dienstverlening te verbeteren.....	40
Hoofdstuk 4: Vermogensbeheer.....	43
4.1 Markontwikkelingen 2023.....	43
4.2 Portefeuillewaarde.....	44
4.3 Rendementen.....	44
4.4 Rendementen per beleggingscategorie.....	45
4.5 Aanpassingen beleggingsbeleid	50
4.6 Klimaatplan.....	51
4.7 Beleidsinstrumenten die BPL Pensioen heeft ingezet voor ESG 2023.....	52

4.8 Z-score	54
Hoofdstuk 5: Risicobeheer	56
5.1 Belangrijke ontwikkelingen.....	56
5.2 Kwalitatieve en kwantitatieve risico-overwegingen.....	57
5.3 Eigen risicobeoordeling in het licht van de strategische pijlers	58
5.4 Governance gebaseerd op three lines-model	59
5.5 De sleutelfuncties.....	62
5.6 Risicomanagementcyclus vijf stadia	63
5.7 Instrumenten van het risicomanagement.....	65
Hoofdstuk 6: Uitvoeringskosten	67
6.1 Ontwikkeling kosten pensioenbeheer 2023	67
6.2 Beheerskosten van het fonds.....	72
6.3 Inzicht in beheerkosten.....	73
Hoofdstuk 7: Vaststelling bestuursverslag.....	77
Hoofdstuk 8: Verslag Raad van toezicht 2023.....	79
8.1 Inleiding	79
8.2 Plan van aanpak en specifieke toezichtthema's 2023.....	80
8.3 Samenstelling Raad en functioneren Raad	80
8.4 Uitoefening goedkeuringsrechten.....	81
8.5 Observaties en aanbevelingen Raad van toezicht.....	81
Hoofdstuk 9: Oordeel Verantwoordingsorgaan over 2023	87
9.1 Samenstelling van het Verantwoordingsorgaan in 2023.....	87
9.2 Bijeenkomsten VO in 2023.....	88
9.3 Oordeel van het VO over het bestuur	88
9.4 Reactie van het bestuur op het oordeel van het Verantwoordingsorgaan.....	95
JAARREKENING BPL PENSIOEN	97
Hoofdstuk 1: Jaarrekening 2023.....	98
1.1 Balans per 31 december 2023.....	98
1.2 Staat van baten en lasten.....	99
1.3 Kasstroomoverzicht.....	100
1.4 Toelichting op de jaarrekening.....	101
Hoofdstuk 2: Vaststelling Jaarrekening 2023	143
OVERIGE GEGEVENS.....	144
Statutaire regelingen over de bestemming van het saldo van baten en lasten.....	145
Actuariële verklaring.....	146
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	149
BIJLAGEN	161
Bijlage 1: Pensioenbeheer en statistische gegevens.....	162
Bijlage 2: Verklaring naleving integriteitsbeleid	167

Bijlage 3: Code Pensioenfondsen	168
Bijlage 4: Overzicht nevenfuncties.....	169
Bijlage 5: Maatschappelijk verantwoord beleggen, principes en richtlijnen	171
Bijlage 6: Rapportages SFDR.....	178

BESTUURSVERSLAG BPL PENSIOEN

Voorwoord

Voor u ligt het bestuursverslag 2023 van BPL Pensioen. 2023 was voor BPL Pensioen een jaar waarin we forse stappen richting het nieuwe pensioenstelsel hebben gezet. Daarmee willen we het pensioenfonds klaar maken voor de transitie naar de nieuwe pensioenregeling die sociale partners overeenkomen. Die nieuwe pensioenregeling moet voldoen aan de voorwaarden die de Wet toekomst pensioenen (Wtp) stelt. Eind 2023 was nog niet op alle punten duidelijk hoe die nieuwe pensioenregeling eruit komt te zien. Hoewel de Wtp op 1 juli 2023 in werking is getreden, zijn er zelfs begin 2024 nog de nodige vragen over wat wel of niet is toegestaan binnen de Wtp. De onzekerheid over de inhoud van de regeling en de kaders van de wetgever stelt het pensioenfonds voor een stevige uitdaging bij de implementatie van de Wtp. Als antwoord daarop hebben we in 2023 de projectorganisatie voor de implementatie van de Wtp aangepast. Daarnaast besloten we de beoogde transitiedatum op te schuiven naar 1 januari 2027.

Goed nieuws! Per 1 januari 2024 hebben we de pensioenen verhoogd met 4,2%

Ons streven is om alle pensioenen mee te laten groeien met de stijgende prijzen. Op weg naar de transitie per 1 januari 2027 kijken we steeds of we die doelstelling op een evenwichtige wijze kunnen halen. Dankzij een positief beleggingsrendement en een gunstige rente in 2023, konden we alle ingegane pensioenen en pensioenaanspraken per 1 januari 2024 met 4,2% verhogen.

Rol BPL Pensioen in het agrarische en groene collectief

In dit verslagjaar hebben we eveneens stappen gezet om de relatie tussen het fonds en de overige partijen in het Colland-huis te verstevigen. Colland is het samenwerkingsverband tussen fondsen en regelingen in de agrarische en groene sector. Zo hebben we de relatie met Actor, de partij die de bestuursondersteuning verzorgt, verder geformaliseerd en transparanter gemaakt aan de hand van een Service Level Agreement (SLA). Met de Colland Sectorraad, waarin BPL Pensioen vier zetels heeft, zijn we in gesprek gegaan om te werken aan een passende rol van BPL Pensioen binnen het Colland-huis. Het doel is om te komen tot een zakelijke relatie met onze uitbestedingspartijen en om ervoor te zorgen dat BPL Pensioen haar uitvoerende rol kan spelen in de verbinding die sociale partners tussen de verschillende de partijen in het Colland-huis willen leggen.

Continuïteit geborgd

In 2023 staken we ook energie in de verdere optimalisering van de governance van BPL Pensioen. Op basis van de zelfevaluatie en het geschiktheidsbeleid keken we naar de commissiestructuur, het rooster van aftreden, de geschiktheidsmatrix en de sterktes en zwaktes in het bestuur. Daar zijn conclusies uit getrokken en er zijn voorstellen geformuleerd om in 2024 tot versterking van de governance te komen.

Het afgelopen jaar is een aantal bestuursleden herbenoemd. Aan het begin van het jaar trad een nieuwe werkgeversvoorzitter aan. Om persoonlijke redenen zag hij zich al vrij snel genoodzaakt om zijn functie neer te leggen. Binnen de beschikbare tijd zag hij geen mogelijkheid om de verantwoordelijkheid te dragen voor de grote veranderingen waar het fonds voor staat. Dankzij de collegiale werkwijze en goede verhoudingen in het bestuur is het gelukt om al snel weer een goed functionerend Dagelijks Bestuur neer te zetten. Al met al kunnen we vaststellen dat de continuïteit van de fondsgovernance goed is geborgd. Met de benoeming van Eric Douma als de nieuwe werkgeversvoorzitter per 19 december 2023 is de bestuurlijke continuïteit ook bestendig.

Er is veel werk verzet in 2023. De bestuursondersteuning van Actor heeft daar aan bijgedragen. De inzet van alle bestuursleden maakte het mogelijk dat we met frisse moed de nieuwe uitdagingen die 2024 ons biedt tegemoet treden. We hebben daarbij het vertrouwen dat we eind 2026 helemaal klaar staan om de overstap naar de nieuwe pensioenregeling te maken.

Gerard Riemen

Eric Douma

Ons profiel: missie, visie en strategie

Waar we voor staan: de missie

BPL Pensioen is van ons allemaal. Op verzoek van sociale partners in de agrarische en groene sectoren zorgen wij voor het pensioen van de deelnemers. Dat doen we door duurzaam te beleggen en daardoor bij te dragen aan een leefbare wereld. We delen rendementen en risico's en we staan open voor iedereen die zich bij ons thuis voelt. We zijn transparant en hebben oog voor een juiste balans tussen kosten en service.

Visie en strategie: een goed pensioen in een leefbare wereld

1: Alles draait om de deelnemers

In de basis is de taak die we hebben: zorgen voor een waardevast pensioen voor de deelnemers. Daarom staat bij alles wat we doen het belang van de deelnemers voorop. Met deelnemers bedoelen we iedereen die bij ons pensioen opbouwt, dat in het verleden heeft gedaan én iedereen die al pensioen van ons krijgt. Dit doen we voor iedereen die werkt of heeft gewerkt in de agrarische en groene sectoren. We begrijpen dat continuïteit en planbaarheid voor de deelnemers van essentieel belang zijn. Daarom zorgen we voor informatie op maat.

2: We trekken samen op met werkgevers

Voor de werkgevers is het bieden van een goed pensioen belangrijk. Dit is namelijk een secundaire arbeidsvoorwaarde die zij hun werknemers aanbieden. Wij helpen werkgevers daarom om pensioen onder de aandacht te brengen van hun werknemers. Voor de werkgever zelf vinden we het belangrijk dat we toewerken naar een maximaal geautomatiseerde administratie en een moeiteloze premiebetaling.

3: Groen met positieve maatschappelijke impact

Wij maken ons al decennialang hard voor maatschappelijk verantwoord beleggen. Dit doen we, omdat wij het belangrijk vinden dat de deelnemers straks kunnen genieten van hun pensioen in een leefbare wereld. Bij de beleggingen kijken we daarom niet alleen naar het verwachte rendement. We proberen negatieve impact op mens en milieu te vermijden en daar waar mogelijk een positieve bijdrage te leveren.

Kernwaarden

Kernwaarden helpen bij de concretisering van de missie en visie. Zij geven richting aan de besluiten die we nemen en aan de aansturing van de uitbestedingspartners. Onze vier kernwaarden zijn:

- Betrouwbaar
- Toegankelijk
- Samen
- Duurzaam.

Het jaar 2023 op hoofdlijnen

Wtp

De Eerste Kamer heeft de Wtp goedgekeurd en per 1 juli 2023 is de wet ingegaan. De ontwikkelingen in de regelgeving voortvloeiend uit de Wtp volgen wij nauwgezet. We kunnen ons daardoor goed voorbereiden op de veranderingen als gevolg van die wet. Dit doen we samen met de sociale partners, de Raad van toezicht en het Verantwoordingsorgaan. Uiterlijk 2028 moet de nieuwe pensioenregeling klaar én ingericht zijn. Wij willen eerder klaar zijn, namelijk 1 januari 2027. Met dit doel voor ogen heeft het fonds dan ook veel aandacht voor Wtp (en daaraan gerelateerde beleidsonderwerpen) en wordt hier veel tijd aan besteed op de vergadertafel.

Ontwikkelingen in het deelnemersbestand van BPL Pensioen

Het aantal deelnemers (inclusief gewezen deelnemers) kwam eind 2023 uit op 564.756. Dit is een afname van 63.661 ten opzichte van 2022. Deze afname komt grotendeels doordat er in 2023 veel waardeoverdrachten zijn verwerkt, zie Hoofdstuk 3.1 voor nadere toelichting. Dit had een groot effect op ons deelnemersbestand.

Stijgende pensioenen

Het streven is om alle pensioenen mee te laten groeien met de stijgende prijzen door gebruik te maken van de wettelijke mogelijkheid om op weg naar de transitie af te wijken van het huidige FTK. Dankzij een positief beleggingsrendement en een lange periode van een stijgende rente in 2023, konden we alle pensioenen en pensioenaanspraken per 1 januari met 4,2% verhogen. Door deze verhoging is onze dekkingsgraad in 2023 gedaald met 4,9% naar 114,4%. Bij de besluitvorming heeft het bestuur geoordeeld dat dit verantwoord is in opmars naar het nieuwe pensioenstelsel. In Hoofdstuk 2, Financiële Zaken, vindt u meer informatie over de verhoging van de pensioenen.

Pensioenopbouw omlaag in 2023 maar weer omhoog in 2024

Het opbouwpercentage is in 2023 verlaagd van 1,70% naar 1,58%. De premie wordt volledig benut voor pensioenopbouw en we toetsen of de premie kostendekkend is voor het opbouwpercentage. De verlaging was nodig omdat in de berekening van het maximaal mogelijke opbouwpercentage wordt gerekend met een hogere verwachte inflatie en de sociale partners de premie gelijk hebben gehouden. Voor 2024 zijn nieuwe rekenregels mogelijk. Hier heeft het bestuur gebruik van gemaakt waardoor de sociale partners besloten om het opbouwpercentage met ingang van 2024 te verhogen naar 1,788%. De premie blijft gelijk in 2024. Zie Hoofdstuk 2 voor meer toelichting.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Wij zijn ervan overtuigd dat maatschappelijk verantwoord beleggen bijdraagt aan de realisatie van een goed pensioen en aan een leefbare toekomst voor de deelnemers. Vandaar dat wij Ecologische, Sociale en Governance-normen (ESG) hanteren om de duurzaamheidsrisico's op de beleggingsportefeuille te beperken (zie voor meer informatie Hoofdstuk 4 en bijlage 5). Op de website leggen we elk halfjaar verantwoording af over de prestaties op het gebied van verantwoord beleggen en over het stembeleid. In 2023 hebben wij een traject doorlopen om impactbeleggen voor te bereiden. We hebben een kader vastgesteld om in de toekomst meer met impactbeleggingen te doen. We hebben als een van de weinige fondsen aan alle doelstellingen voldaan van het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen.

De deelnemersbijeenkomsten, webinars en spreekuren

Wij vinden het belangrijk dat deelnemers en werkgevers zich serieus genomen en echt geholpen voelen. We streven naar persoonlijk contact op relevante momenten. Dat kan fysiek en digitaal zijn. Van al die contacten en gesprekken leren wij ook en daardoor kunnen we continu verbeteren. Fysiek contact hebben we vooral tijdens deelnemersbijeenkomsten en spreekuren op locatie. Jaarlijks organiseren we zeven deelnemersbijeenkomsten. In 2023 hielden we 72 fysieke spreekuren op verschillende locaties in het land. Deelnemers kunnen zich voor een spreekuur inschrijven voor een persoonlijk en individueel pensioengesprek. Digitaal contact hebben we tijdens online spreekuren en webinars. In 2023 organiseerden we drie webinars. Deze gingen over de verhoging van de pensioenen in januari en over de pensioenkeuzes en manieren waarop je informatie kunt vinden over de hoogte van het pensioen in juli. En in november volgde een webinar over de beleggingen. Gemiddeld werden de webinars met een 7,9 beoordeeld. In 2023 zijn 710 videogesprekken gevoerd en die werden gemiddeld met een 9.1 beoordeeld.

Effect van de toepassing van de nieuwe UFR-parameters volgens het advies van de Commissie Parameters per 1 januari 2023

Eind 2022 kwam de Commissie Parameters met een advies om de zogenoemde UFR¹-rentetermijnstructuur te bepalen. De minister nam dit advies over. Daardoor is per 1 januari 2023 weer een nieuwe rentetermijnstructuur ingevoerd. Ook zijn er nieuwe parameters van kracht. De toepassing van de gewijzigde wijze van bepalen van de rekenrente heeft in januari 2023 geleid tot een eenmalige daling van de dekkingsgraad met 0,8%-punt.

Renteafdekking 2023

In 2022 liet BPL Pensioen een ALM²-studie uitvoeren. Hieruit bleek dat een verhoging van het renteafdekkingspercentage zou leiden tot een kleinere kans op korten en een betere bescherming van de dekkingsgraad. Het bestuur besloot daarna om de gehanteerde rentestafel - en dus ook het daaruit resulterende renteafdekkingspercentage - per 1 februari 2023 met 20%-punt³ op te hogen. In november is vervolgens besloten om in het geval van een rentedaling het renteafdekkingspercentage niet meer te verlagen tot onder de 69%.

¹ UFR: Ultimate Forward Rate

² ALM: Asset Liability Management

³ Toelichting procentpunt (ook wel %-punt): dit is het absolute verschil tussen percentages in procenten. Een procentpunt is een honderdste procent (=0,01%).

Kerncijfers 2019-2023

Bedragen (x € 1.000)	2023	2022	2021	2020	2019
Aantallen (per eind van het jaar)					
Werkgevers (met personeel)	14.940	14.242	14.141	14.918	15.131
Deelnemers, actief en voortgezet	120.984	123.227	122.387	122.886	120.491
Ex- deelnemers	443.722	500.315	493.145	486.144	487.817
Pensioengerechtigden	77.732	75.557	73.486	71.190	69.577
Pensioenen					
Premiebijdragen	736.970	680.012	641.770	588.174	487.870
Kostendekkende premie	744.033	1.101.806	1.130.297	1.047.438	838.979
Gedempte premie	701.734	655.929	627.109	493.895	461.361
Pensioenuitvoeringskosten	27.718	24.281	23.125	21.927	20.495
Uitkeringen	428.043	370.144	349.096	325.193	304.541
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer (in €)	111	114	110	105	100
Vermogen en solvabiliteit					
Resultaat boekjaar	734	1.521.643	3.186.774	-1.218.361	-123.950
Aanwezig vrij beschikbaar eigen vermogen	2.838.012	2.837.278	1.315.635	-1.871.139	-652.778
Minimaal vereist eigen vermogen (art. 131 PW)	835.900	756.674	994.863	1.050.416	919.090
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,3%	104,3%	104,3%	104,3%
Vereist eigen vermogen (art. 132 PW)	3.802.684	3.668.689	4.665.874	4.936.931	4.464.659
Vereiste dekkingsgraad	119,3%	120,6%	120,0%	120,1%	120,9%
Voorzieningen pensioenverplichtingen	19.705.303	17.788.389	23.353.591	24.599.897	21.374.175
Actuele dekkingsgraad	114,4%	116,0%	105,6%	92,4%	96,9%
Beleidsdekkingsgraad	118,3%	117,4%	100,0%	87,2%	94,3%
Reële dekkingsgraad	86,1%	88,1%	80,6%	71,2%	75,4%
Premie dekkingsgraad	118,2%	72,3%	66,4%	67,1%	70,0%
Performancetoets	1,93	1,89	1,93	1,65	1,36
Z-score	0.19	0.26	0.76	0.17	0.23
Gemiddelde interest van verplichtingen	2,26%	2,45%	0,61%	0,28%	0,83%
Beleggingen					
Belegd vermogen (incl. derivaten passiva)	22.142.719	20.110.768	24.936.395	23.069.166	21.391.566
Beleggingsresultaten	1.757.881	-4.312.548	1.654.576	3.027.676	-126.937
Gemiddeld rendement op beleggingen (incl. rentehedge)	8,67%	-17,34%	7,50%	8,40%	18,20%
Kosten vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,35%	0,29%	0,26%	0,28%	0,21%
Waarvan transactiekosten	0,11%	0,08%	0,07%	0,08%	0,06%

Toekomstparagraaf

Effect van de toepassing van de nieuwe parameters op de premie 2024 (en verder)

Op 1 juli 2023 zijn het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen en het Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling aangepast. Dat vanwege de vaststelling van de parameters vanaf inwerkingtreding van de Wtp.

Het advies van de Commissie Parameters is overgenomen en opgenomen in deze besluiten en regelingen. Tevens maakte de minister het mogelijk dat pensioenfondsen, als zij een gedempte kostendekkende premie op basis van verwacht rendement hanteerden (zoals BPL Pensioen), de rente opnieuw mochten vaststellen voor een periode van vijf jaar. Het bestuur maakte na een afweging van alle belangen van deze mogelijkheid gebruik. Dit besluit gaf de sociale partners ruimte om het opbouwpercentage vanaf 2024 hoger vast te stellen.

Aanpassingen pensioenregelingen

Ieder jaar verwerken we de nieuwe parameters in de pensioenreglementen. En we beoordelen of de reglementen nog voldoen aan wet- en regelgeving. Als er zich in de praktijk knelpunten voordoen, stellen we die aan de orde. Zie ook 3.2 het onderdeel over 'ontwikkelingen pensioenregelingen'. Per 1 januari 2024 is de minimale opbouwleeftijd verlaagd naar 18 jaar.

Verhoging pensioenen (na balansdatum)

In 2023 hebben wij besloten om de pensioenen per 1 januari 2024 met 4,2% te verhogen. De impact van deze verhoging is verwerkt in de cijfers per 31 december 2023.

Wtp en invaren

In 2024 staat de besluitvorming over de nieuwe pensioenregeling centraal. In juni leggen de sociale partners het onderhandelingsresultaat over de inhoud, doelstelling en ambitie van de nieuwe pensioenregeling voor aan hun achterbannen. Bij instemming van de achterbannen is in juli het transitieplan gereed. Daarna zal het bestuur zich buigen over het implementatie- en communicatieplan. Ook zullen de deelnemers geïnformeerd worden. Zo zal er een webinar georganiseerd worden na de zomer.

Verdere verbetering governance structuur

Sinds de tweede helft van 2022 heeft het bestuur een traject ingezet gericht op een verbetering van de governance structuur. Het jaar 2023 is benut om op basis van evaluatie en collectieve zelfevaluatie te bedenken welke stappen kunnen worden gezet om de governance structuur te verbeteren. Dat heeft ertoe geleid dat we begin 2024 over konden gaan tot de implementatie fase. Zo zijn sinds april 2024 drie bestuurders als portefeuillehouder benoemd. Het gaat om de portefeuilles Uitbestedingen, Informatiebeheer en MVO-beleid. Deze drie portefeuillehouders hebben op de betreffende beleidsterreinen de functie van aanjager, uit te dagen in het bestuur, met ideeën te komen en op bestuurlijk niveau voldoende aandacht te vragen en te creëren. De Risicocommissie is sinds april 2024 opgeheven en het risicobeheer in de eerste lijn wordt versterkt. Eind 2024 zal een eerste evaluatie plaatsvinden van de stappen die zijn genomen om de governance structuur te verbeteren.

Huuraanpassingsbeleid Woningportefeuille

In 2023 zijn er uitspraken gedaan door meerdere kantonrechters dat het huuraanpassingsbeleid, zoals dit geformuleerd is in de standaard huurcontracten die institutionele beleggers hanteren, mogelijk in strijd is met Europese richtlijn "oneerlijke bedingen". Dit zou tot gevolg kunnen hebben dat BPL Pensioen de huurverhogingen uit het verleden (deels) moet terugdraaien. En tevens kan dit ertoe leiden dat de mogelijkheden om de huur te verhogen in de toekomst wordt beperkt. Dit heeft mogelijk ook een negatief effect op de waarde van de vastgoedportefeuille.

Digital Operational Resilience Act (DORA)

DORA is een Europese verordening die vanaf 17 januari 2025 van toepassing zal zijn op vrijwel de gehele financiële sector, inclusief pensioenfondsen die onder IORP II vallen. DORA heeft betrekking op het Informatiebeheer (IB) van BPL Pensioen. Op dit moment heeft BPL Pensioen beleid voor IB en zijn er afspraken gemaakt en procedures ingericht om aantoonbaar 'in control' te zijn. Hierbij volgt BPL Pensioen de door DNB uitgegeven Good Practice Informatiebeveiliging. Met de implementatie van DORA zal BPL Pensioen nog verdere maatregelen nemen om haar bedrijfsvoering te beschermen tegen cybersecurityrisico's. Op dit moment is BPL Pensioen hard aan het werk om DORA door te vertalen in haar eigen procedures en werkwijzen. Ook is het belangrijk om de partijen waar BPL Pensioen mee samenwerkt hierin mee te nemen. Zo is BPL Pensioen zowel intern als extern druk doende om tijdig 'DORA-compliant' te zijn. BPL Pensioen verwacht hier zeker tot eind 2024 nog druk mee te zijn.

Hoofdstuk 1

Organisatie en wijze van besturen van het fonds

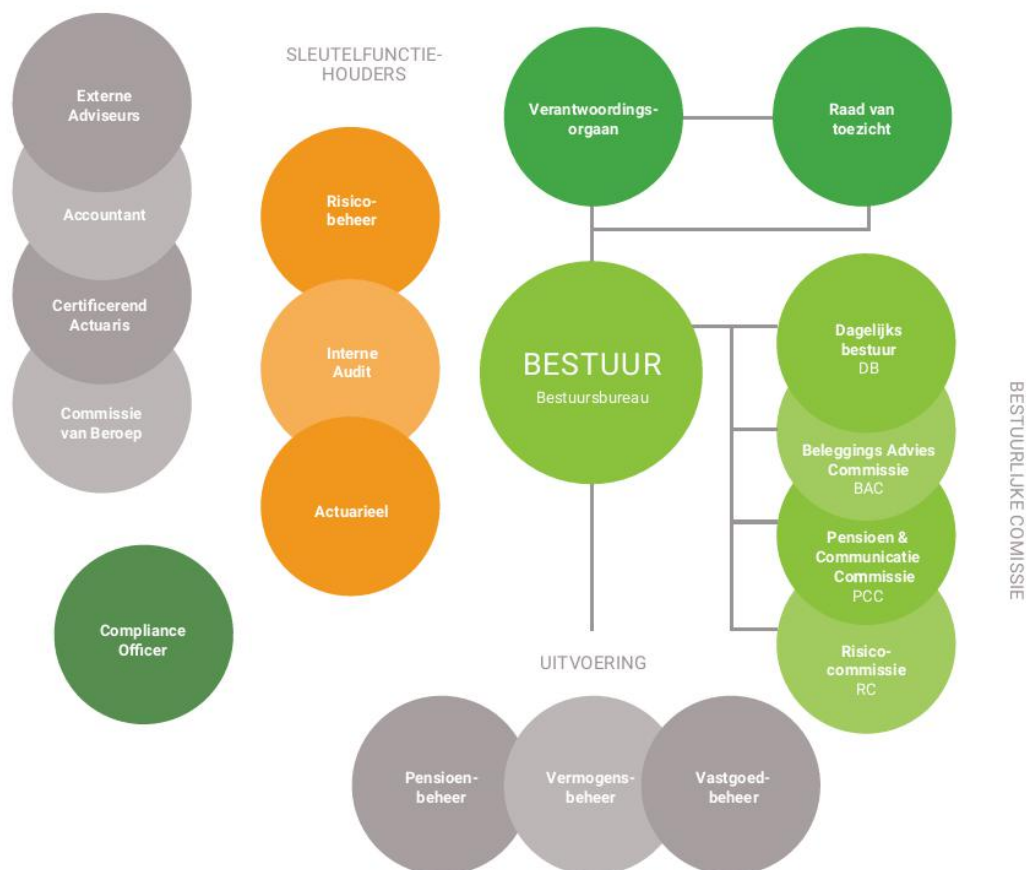
Hoofdstuk 1: Organisatie en wijze van besturen van het fonds

1.1 De organisatie

We hebben drie organen: het Bestuur, de Raad van toezicht en het Verantwoordingsorgaan. Ieder orgaan heeft een specifieke taak. De rol van deze organen en welke activiteiten zijn uitgevoerd in 2023 lichten we in de volgende paragrafen toe.

1.2 Bestuur

Het bestuur bestuurt ons pensioenfonds en is verantwoordelijk voor de uitvoering van de door de sociale partners overeengekomen pensioenregeling. Het bestuur van BPL Pensioen heeft twaalf zetels en is paritair samengesteld. Dit betekent dat de vertegenwoordigers van werknemers(verenigingen), samen met vertegenwoordigers van pensioengerechtigden, ten minste evenveel zetels hebben als vertegenwoordigers van werkgevers(verenigingen).

* De RC is sinds april 2024 opgeheven.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

- Namens de werkgeversorganisaties (vijf leden in totaal):
 - De Land- en Tuinbouworganisatie Nederland (LTO): drie leden
 - Cumela Nederland: één lid
 - De Koninklijke Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners (VHG): één lid.
- Drie leden zijn voorgedragen door de werknemersorganisaties:
 - FNV: twee leden
 - CNV Vakmensen: één lid.
- Twee leden zitten namens de pensioengerechtigden in het bestuur. Zij worden gekozen via verkiezingen.
- Er zijn twee onafhankelijke leden.

De werkgevers- en werknemersvoorzitters wisselen ieder jaar in april van technisch voorzitterschap.

Bestuursvergaderingen en belangrijkste bestuurlijke onderwerpen in 2023

Het bestuur komt iedere maand bijeen voor een bestuursvergadering en voor strategisch overleg. Als het nodig is, vinden er extra vergaderingen plaats. De volgende onderwerpen stonden hoog op de bestuurlijke agenda:

- De Wtp, waaronder:
 - de pensioenregeling
 - het uitkeringsbeleid
 - het beleggingsbeleid
 - het solidariteitsbeleid
 - het risicopreferentieonderzoek en vaststellen risicohouding
- De financiële positie van het fonds
- De verhoging van pensioenen
- De wijziging van fondsdocumenten
- De benoemingen van bestuursleden
- De auditbevindingen en de rapportages van de sleutelfunctiehouders
- De bestuursevaluatie
- De deelnemerscommunicatie en -tevredenheid
- Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het bestuur komt tweemaal per jaar samen met het Verantwoordingsorgaan en de Raad van toezicht voor een themasessie. We streven ernaar twee keer per jaar met het voltallige bestuur en de sociale partners bijeen te komen.

Bestuurssamenstelling

- Per 1 januari 2023 is Harrie de Vaan herbenoemd als bestuurslid en lid van de BAC.
- Mark Rosenberg blijft zich de komende vier jaar inzetten voor het fonds als onafhankelijk bestuurder en voorzitter van de BAC.
- Linda Slagter is na haar aspirant-bestuurslidmaatschap per 1 januari 2023 benoemd als bestuurder en lid van de PCC.
- Toine van der Stee is per 1 januari 2023 benoemd als werkgeversvoorzitter en lid van de BAC. Per juni 2023 heeft hij zijn functies neergelegd.
- Eerder in 2023 is Eric Douma van aspirant-BAC-lid benoemd tot lid van de BAC. Eric Douma is per december 2023 werkgeversvoorzitter van BPL Pensioen.

- Jaap den Dekker begon in 2023 als lid van de RC en is in oktober aspirant-lid van de BAC geworden.
- Erna Sluis is per 1 juli 2023 voorzitter van de PCC, waarmee de functie van Sander van Meer lid PCC is geworden.

Sinds april 2024 zijn er nieuwe wisselingen in de bestuurlijke commissie en zijn drie bestuurders als portefeuillehouder benoemd, zie ook hoofdstuk Toekomstparagraaf. De actuele invulling van de commissies en aandachtsgebieden is te vinden op de website bplpensioen.nl/organisatie.

1.3 Bestuurlijke commissies

Vier bestuurlijke commissies ondersteunen het bestuur. Hun taak is om, binnen het mandaat van het bestuur, besluiten te nemen. Daarnaast bereiden zij onderwerpen waarover het bestuur een besluit moet nemen voor. Ook geven zij het bestuur advies over de te nemen besluiten. Het bestuur heeft de taken en bevoegdheden van deze commissies vastgelegd in afzonderlijke reglementen.

Het Dagelijks Bestuur (DB) bereidt de bestuursvergaderingen voor en vormt de dagelijkse leiding van het fonds. Stakeholdermanagement en budgetbeheersing vallen ook onder het aandachtsgebied van het DB.

De Beleggingsadviescommissie (BAC) bereidt de strategische besluitvorming voor op het gebied van de beleggingen van het fonds. Ook bewaakt deze commissie de uitvoering van het vermogensbeheer en het vastgoedbeheer.

De Pensioen- en communicatiecommissie (PCC) bereidt de besluitvorming voor van alle aspecten die van invloed zijn op de pensioenregeling, op de pensioenverplichtingen en op de communicatie van ons fonds. Ook bewaakt deze commissie de uitvoering van het pensioenbeheer, waaronder de naleving van de contracten en de uitvoering van de dienstverleningsovereenkomst met TKP Pensioen.

De Risicocommissie (RC) adviseert het bestuur over het strategisch risicobeleid en het te hanteren risicokader. De RC is een zogeheten tweedelijnscommissie. De andere drie zijn eerstelijnscommissies.⁴

In 2023 is in aanvulling op de bestuurlijke commissies ook de **Stuurgroep Wet toekomst pensioenen** opgericht: De Stuurgroep Wtp is opgericht om de transitie van de huidige pensioenregeling naar een regeling volgens het nieuwe pensioenstelsel aan te sturen. De stuurgroep werkt op basis van het projectplan Wtp en rapporteert aan het bestuur.

In de tweede helft van 2023 heeft het bestuur de interne governance structuur geëvalueerd en onderzocht of de huidige inrichting nog past bij de uitdagingen waar het pensioenfonds nu en in de toekomst voor staat. Hier zijn enkele wijzigingsvoorstellen uit naar voren gekomen. Die voorstellen zijn in het eerste kwartaal van 2024 verder uitgewerkt en doorgevoerd.

1.4 Commissie van Beroep

De Commissie van Beroep bestaat uit drie onafhankelijke leden. De commissie doet uitspraak als een deelnemer, ex-deelnemer, pensioengerechtigde of werkgever in beroep gaat tegen een beslissing op een

⁴ De RC is sinds april 2024 opgeheven en het risicobeheer in de eerste lijn wordt versterkt.

geschil van het DB. In 2023 zijn er drie zaken voorgelegd aan de Commissie van Beroep. In deze drie zaken heeft de Commissie van Beroep een uitspraak gedaan. Deze uitspraken leidden er niet toe dat het DB een besluit moest heroverwegen.

Eind 2023 heeft het bestuur besloten de Commissie van Beroep op te heffen per 1 januari 2024. De reden is dat BPL Pensioen per 1 januari 2024 is aangesloten bij de Geschillen Instantie Pensioenfondsen (GIP).

1.5 Raad van toezicht: intern toezicht

De Raad van toezicht heeft als taak om toezicht te houden op het beleid van ons bestuur en op de algemene gang van zaken bij ons pensioenfonds. Dit interne toezicht draagt bij aan het effectief en slagvaardig functioneren van ons pensioenfonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering. De Raad van toezicht legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over de uitvoering van de taken en bevoegdheden die in dit jaarverslag staan vermeld. De Raad van toezicht bestaat uit drie onafhankelijke leden. Het bestuur benoemt deze leden na een bindende voordracht van het Verantwoordingsorgaan. Dirk Duijzer is per 1 januari 2023 afgetreden als voorzitter van de Raad van toezicht en Monique van der Poel volgde hem als voorzitter op. De vacature die met het vertrek van Dirk Duijzer is ontstaan, is ingevuld met de benoeming van Rients Schuddebeurs. De Raad heeft in 2023 het eigen functioneren geëvalueerd. De evaluatie was overwegend positief. De beperkte aandachtspunten die hieruit voortkwamen, zijn opgepakt en gedeeld met het Verantwoordingsorgaan.

1.6 Verantwoordingsorgaan

De 21 leden van het Verantwoordingsorgaan vertegenwoordigen de werkgevers, werknemers en pensioengerechtigden in de agrarische en groene sectoren. Het Verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid om een oordeel te geven over het handelen van het bestuur en over de Raad van toezicht. De voorzitter namens werknemers- en gepensioneerden van het Verantwoordingsorgaan wisselen ieder jaar van rol: van voorzitter naar plaatsvervangend voorzitter. De inrichting en bevoegdheden van het Verantwoordingsorgaan liggen vast in de statuten van het fonds en in het reglement Verantwoordingsorgaan. De zittingsperiode van een lid is vier jaar.

1.7 Samenstelling van ons pensioenfonds

De samenstelling van het bestuur was per 31 december 2023 als volgt:

Naam	Organisatie	Functie	M/V	Leeftijd
Leden werkgeverszijde				
Eric Douma	LTO	Voorzitter	M	52
Sander van Meer	Cumela Nederland	Bestuurder	M	46
Willem van den Nieuwenhof	VHG	Bestuurder	M	63
Jaap den Dekker	LTO	Bestuurder	M	60
Vacature	LTO	Bestuurder	-	-
Leden werknemerszijde				
Gerard Riemen	FNV	Voorzitter	M	60
Linda Slagter	FNV	Bestuurder	V	53
Harrie de Vaan	CNV	Bestuurder	M	49

Externe bestuurders				
Linda Gastelaars	-	Bestuurder	V	44
Mark Rosenberg	-	Bestuurder	M	61
Vertegenwoordigers namens de pensioengerechtigden				
Erna Sluis		Bestuurder	V	59
Evelien Vlastuin		Bestuurder	V	48

De samenstelling van de bestuurlijke commissies was per 31 december 2023 als volgt:

Dagelijks Bestuur

Naam	Functie
Gerard Riemen	Werknemersvoorzitter
Eric Douma	Werkgeversvoorzitter

Beleggingsadviescommissie

Naam	Functie
Mark Rosenberg	Voorzitter
Eric Douma	Lid
Harrie de Vaan	Lid
Jaap den Dekker	Aspirant-lid

Pensioen en Communicatie Commissie

Naam	Functie
Erna Sluis	Voorzitter
Gerard Riemen	Lid
Linda Slagter	Lid
Sander van Meer	Lid

Risicocommissie⁵

Naam	Functie
Linda Gastelaars	Voorzitter
Willem van den Nieuwenhof	Lid
Evelien Vlastuin	Lid
Vacature	-

De samenstelling van de Raad van toezicht per 31 december 2023

Naam	Functie	M/V	Leeftijd
Monique van der Poel	Voorzitter	V	42
Trudy van der Kloet	Lid	V	56
Rients Schuddebeurs	Lid	M	59

⁵ De RC is sinds april 2024 opgeheven.

De samenstelling van het Verantwoordingsorgaan per 31 december 2023

Naam	Organisatie	M/V	Leeftijd
Werknemersleden			
Rob Bekker	FNV	M	56
Noël Beckers per 1 juli 2023 afgetreden	FNV	M	37
Henk van der Werf	FNV	M	66
Karin van de Logt	FNV	V	51
Sander Niessen	FNV	M	56
Frank Smits	FNV	M	55
Steffan Benders	FNV	M	26
Jenne Oosting	CNV	M	69
Jan Hoogland	CNV	M	54
Vacature	FNV	-	-
Pensioengerechtigden			
Jan Dijkstra	CNV	M	71
Bennie Wassink	CNV	M	68
Toon Adriaans	FNV	M	70
Nico Landsman	FNV	M	67
Bert Kanter	FNV	M	65
Werkgeversleden			
Ton Greeve	VHG	M	65
Paul Küppers	LTO	M	45
Bark Leenders	LLTB	M	77
Jan van Leeuwen	LTO	M	69
Alie Dijkstra	Cumela Nederland	V	43
Francien de Wit	Cumela Nederland	V	66
Theo Coumans	LTO	M	56

De samenstelling van de Commissie van Beroep per 31 december 2023 (opgeheven per 1 januari 2024)

Naam	Organisatie	Functie
F. Van Herk	Sparkel advocatuur & mediation	Voorzitter
J.H.J. Schoot Uiterkamp	Cumela Nederland	Lid
R. Barnhoorn	FNV	Lid

1.8 Governance

Collectieve zelfevaluatie bestuur

We hebben de manier waarop we als bestuur werken en tot besluitvorming komen, geëvalueerd. Deze collectieve zelfevaluatie vond in oktober plaats en is gefaciliteerd door een externe partij. Door periodiek te reflecteren op het functioneren geven we invulling aan de verdere professionalisering van het pensioenfondsbestuur.

In de zelfevaluatie heeft het bestuur gekeken naar de ontwikkelingen binnen het fonds, de sector en voor zover relevant, binnen de maatschappij. Het bestuur heeft stil gestaan bij wat deze ontwikkelingen betekenen en vragen van het bestuur. Gebeurt de invulling van de bestuurlijke taak nu op zodanige wijze dat voorzienbare ontwikkelingen met voldoende aandacht en expertise worden opgepakt? Denk hierbij bijvoorbeeld aan de transitie naar het nieuwe stelsel, aandacht voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) en ESG en ontwikkelingen met betrekking tot IT- en cyberrisico's. Deze inhoudelijke discussie in de zelfevaluatie heeft tot goede en bruikbare inzichten geleid ten aanzien van waar het bestuur nu staat (IST) en waar zij naar toe wil (SOLL). Waarbij de horizon van de SOLL nu primair is gelegd bij de transitiedatum.

Deze uitkomsten uit de zelfevaluatie, gecombineerd met de uitkomsten uit de evaluatie van de interne governance structuur hebben ervoor gezorgd dat het bestuur een helder en gedragen beeld heeft van wat de sterke punten zijn in haar bestuurlijk functioneren en waar de knelpunten zitten. Het bestuur heeft zichzelf, als collectief en individueel, uitgedaagd om concreet met dit inzicht aan de slag te gaan. Dit proces loopt door in 2024. In het eerste kwartaal van 2024 zijn hier belangrijke stappen in gezet en besluiten op genomen.

Deskundigheid van het bestuur

Wij vinden het belangrijk dat we het fonds deskundig besturen. Het geschiktheidsbeleid is hiervoor de basis. In 2023 heeft het bestuur via een kalibratiesessie de geschiktheidsmatrix geactualiseerd en een competentiematrix opgesteld. De kalibratiesessie resulteerde in een verdieping van de onderlinge aanwezige kennis en kunde. Hierop zijn op onderdelen de scores in de matrices aangepast en is het inzicht in de aanwezige deskundigheid vergroot. En er is aan de hand van de competentiematrix geconstateerd dat er onder bestuursleden een grote spreiding in competenties is, waardoor men elkaar goed aanvult. Hoog wordt gescoord op de competenties oordeelsvorming, onafhankelijkheid, samenwerkings- en lerend vermogen.

De kalibratiesessie heeft ook tot enkele concrete acties geleid ten aanzien van het geschiktheidsbeleid en de borging van de deskundigheid en countervailing power. Zo vormen de uitkomst uit de kalibratiesessie en de collectieve zelfevaluatie samen een nulmeting voor de periodieke geschiktheidscyclus. Met de geactualiseerde geschiktheidsmatrix en de competentiematrix is inzicht verkregen in de IST en SOLL op het terrein van geschiktheid, in ieder geval tot aan de transitiedatum. Ontwikkelpunten voor het bestuur liggen met name op het deskundigheidsgebieden MVO, ESG en IT. Via het collectieve ontwikkelplan en de hieruit voortvloeiende individuele ontwikkelplannen worden er stappen gezet richting de SOLL en is het huidige niveau van geschiktheid geborgd.

Diversiteit

Naast deskundigheid is diversiteit een belangrijk aandachtspunt in het opvolgingsbeleid van BPL Pensioen. Om de diversiteit te borgen, bespreken we dit aandachtspunt bij het onderhouden van contacten met de voordragende partijen. We geven bij de opstelling van profielen voor bestuurders, op basis van het bevorderen van diversiteit, aan naar wat voor een kandidaat de (nadrukkelijke) voorkeur uitgaat. We willen namelijk een diverse samenstelling van het bestuur, de commissies en de organen. De voorkeur gaat niet alleen uit naar diversiteit in geslacht en leeftijd, maar ook naar de diverse achtergronden en complementaire karakters. Ons uitgangspunt is dat wij hierin de normen uit de Code Pensioenfondsen naleven. Bij beoordeling van kandidaten weegt echter de mate van geschiktheid zwaarder dan die van diversiteit. Daarom wijken we soms gemotiveerd van de Code af.

Op dit moment hebben we een vacature uitstaan voor een bestuurszetel aan werkgeverszijde waar wij expliciet een jongerenprofiel voor hebben vastgesteld. We spannen ons in om in 2024 een geschikte enthousiaste jongere aan de bestuurstafel te mogen verwelkomen.

In onderstaande tabel geven we de samenstelling van het bestuur eind 2023 weer, naar geslacht en leeftijdsopbouw:

20 tot 40		40 tot 50		50 tot 60		60 tot 70		70 tot 80	
Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw
0	0	2	2	1	2	4	0	0	0

Naleving Code Pensioenfondsen

BPL Pensioen volgt de Code Pensioenfondsen. De Code Pensioenfondsen is tot stand gekomen door samenwerking van de Pensioenfederatie met de Stichting van de Arbeid. De Code Pensioenfondsen is geïncorporeerd in de bedrijfsvoering van BPL Pensioen via beleidsdocumenten, visie en strategie. In bijlage 3 is een uitgebreidere toelichting opgenomen over de naleving van de Code Pensioenfondsen, verder is in dit verslag meer te lezen over onderwerpen waarover ook vanuit de Code Pensioenfondsen wordt aangegeven dat het belangrijk is om hier in het jaarverslag aandacht aan te besteden. Waar je die onderwerpen precies kunt vinden staat ook in bijlage 3.

BPL Pensioen is overigens ook al van start gegaan met de implementatie van de nieuwe Code Pensioenfondsen. Zo heeft zij beleid ontwikkeld waarmee zij invulling geeft aan de nieuwe norm 37, de norm waarin het aantal zittingstermijnen van drie naar twee wordt teruggebracht. Ook is BPL Pensioen bezig met het opstellen van keuzebegeleidingsbeleid.

Gedragscode

De leden van het bestuur, de Raad van toezicht en het Verantwoordingsorgaan hebben allemaal de verklaring Naleving Gedragscode BPL Pensioen ondertekend. De compliance officer nam in de jaarlijkse rapportage op dat alle gedragsregels zijn nageleefd.

Compliance

In de missie van BPL Pensioen staat het optimaal behartigen van de belangen van de deelnemers. Compliance is daarin een onmisbare schakel. De missie van compliance is het bevorderen van de naleving van wet- en regelgeving teneinde de goede reputatie en de integriteit van BPL Pensioen en haar bestuurders en andere verbonden personen te behouden. Met diverse maatregelen geven we compliance voldoende aandacht in de organisatie. Om ons daarbij te helpen, hebben wij een interne en externe compliance officer.

In 2023 hebben we twee incidenten gemeld aan DNB. Beide incidenten vonden bij uitbestedingsrelaties plaats en hadden voor BPL Pensioen geen financiële impact. Ook stelden we vast dat de relatie met de Stichting Colland Sectorraad (CSR), als gevolg van het verbod op een personele unie (artikel 20 besluit Ftk), niet langer houdbaar was. Hiervoor vonden we een oplossing door de deelname van bestuursleden van BPL Pensioen in het bestuur van de CSR te beëindigen. Verder buigen we ons in 2024 over de relatie BPL Pensioen met de CSR.

Privacy en gegevensbescherming

Wij hebben een functionaris gegevensbescherming. Dit in verband met het toezicht op de naleving van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Deze functionaris adviseert over privacyvraagstukken en heeft een coördinerende taak bij de afhandeling van eventuele datalekken.

Wijziging statuten

We namen eind 2023 het besluit om de statuten te wijzigen. De statuten zijn per 1 januari 2024 gewijzigd. Dit hebben we gedaan om:

- De statuten in lijn te brengen met de Wtp. Deze wijzigingen hebben betrekking op de aanpassingen in de Klachten- en geschillenregeling, het opheffen van de Commissie van Beroep en de uitbreiding van de taken van het Verantwoordingsorgaan.
- De wijzigingen in de werkingssfeer van de verplichtstelling per 1 januari 2024 over te nemen in de statuten.

1.9 Bestuursondersteuning BPL Pensioen

Actor ondersteunt het bestuur bij de uitoefening van haar taken en verantwoordelijkheden. De medewerkers van Actor die het bestuur van BPL Pensioen ondersteunen, vormen het bestuursbureau van BPL Pensioen. Het bestuursbureau creëert niet alleen de omstandigheden waaronder het bestuur zich optimaal kan toeleggen op haar taken, ze vervult ook een coördinerende, bewakende en adviserende rol. Daarom heeft het bestuursbureau beleidsvoorbereidende en ondersteunende taken. Onder meer op het gebied van:

- controle en bewaken van de afspraken met de uitvoeringspartners
- communicatie
- governance en organisatie
- risicomanagement
- compliance
- actuariële zaken
- pensioen-juridische zaken
- controle en externe verantwoording

Lydia Timmermans is de directeur van het bestuursbureau. Het bestuur is en blijft (eind)verantwoordelijk voor de taken en werkzaamheden die het bestuursbureau uitvoert.

1.10 Uitbestedingen

Pensioenbeheer

Het bestuur heeft het pensioenbeheer sinds 1 januari 2012 uitbesteed aan TKP Pensioen B.V.

Vermogensbeheer

Achmea Investment Management (AIM) voert het fiduciair management uit. Een deel van de gelden beleggen we via mandaten bij Achmea IM. Het merendeel van de gelden is belegd bij externe vermogensbeheerders. Vrijwel de volledige vastgoedportefeuille is belegd door middel van een mandaat bij Achmea Real Estate (ARE).

Bestuursondersteuning

Actor Bureau voor Sectoradvies B.V. (Actor) verzorgt voor BPL Pensioen de bestuursondersteuning en is het vergaderhuis van BPL Pensioen. Deze dienstverlening wordt al jaren door Actor aan BPL Pensioen geleverd, echter sinds 1 januari 2024, gebeurt dit op basis van een directe uitbestedingsovereenkomst. In de periode

daarvoor verliep de samenwerking via de moedermaatschappij van Actor, de Stichting Colland Sectorraad. Die situatie is nu beëindigd. Door middel van een SLA zijn er heldere afspraken met Actor over welke diensten geleverd worden en wat de verwachtingen hierbij zijn vanuit BPL Pensioen. Deze verduidelijking van de afspraken draagt bij aan het bereik en behoud van kwalitatief goede bestuursondersteuning.

Overige externe partijen

Certificerend actuaris	Willis Towers Watson
Custodian	CACEIS
Accountant	EY Accountants LLP
Adviserend Actuaris	Mercer Nederland
Externe Compliance Officer	Nederlands Compliance instituut
Looncontrole	BDO Accountants

Sprenkels en Ortec Finance ondersteunen de projectorganisatie voor de implementatie van de Wtp.

1.11 Extern toezicht

BPL Pensioen staat onder toezicht van de Nederlandsche Bank, de Autoriteit Financiële Markten en de Autoriteit Persoonsgegevens. Het pensioenfonds had in 2023 regulier contact met de toezichthouders en nam deel aan een aantal algemene onderzoeken.

De Autoriteit Persoonsgegevens

In 2023 hebben wij twaalf datalekken geregistreerd. Geen van deze datalekken betrof een risico voor de rechten en vrijheden van betrokkenen. Om die reden heeft er geen melding aan de Autoriteit Persoonsgegevens plaatsgevonden. Alle datalekken zijn conform procedure onderzocht en afgehandeld. Waar nodig zijn maatregelen getroffen om herhaling te voorkomen.

1.12 Melding op grond van artikel 96

Op grond van artikel 96 Pensioenwet, heeft BPL Pensioen één melding gedaan aan DNB. In 2023 hebben we namelijk ons herstelplan geactualiseerd. Verder was er bij ons in 2023 geen sprake van:

- Oplegging van dwangsommen en boetes door de toezichthouder.
- Een aanwijzing zoals bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet.
- De beëindiging van de situatie, zoals bedoeld in artikel 172 van de Pensioenwet, waarin de bevoegdheidsuitoefening is gebonden aan toestemming van de toezichthouder.
- De aanstelling van een bewindvoerder door de toezichthouder zoals bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet.

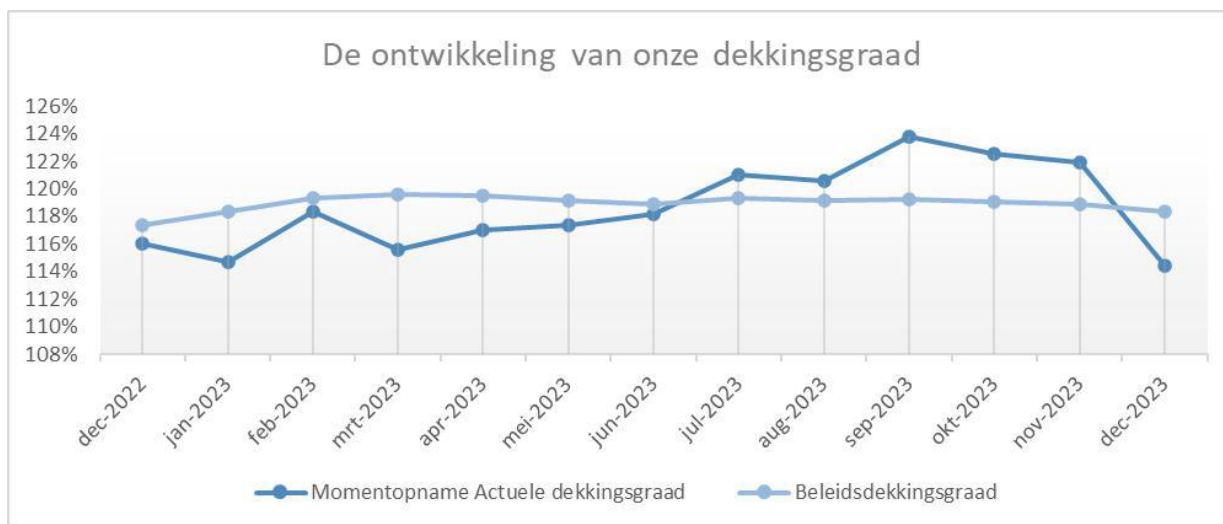
A woman with long brown hair, wearing a green jumpsuit, is smiling and holding a small white goat. The background is a blurred indoor setting, possibly a barn or farm. A large, semi-transparent white circle is overlaid on the image, partially covering the woman's face and the goat. A green rectangular box is positioned in the lower right area of the image, containing the text 'Hoofdstuk 2 Financiële Zaken'.

Hoofdstuk 2 **Financiële Zaken**

Hoofdstuk 2: Financiële Zaken

2.1 Een goed pensioen

We zetten ons in om de deelnemers een goed pensioen te bieden. In januari 2024 hebben we de pensioenen verhoogd net als in augustus 2022 en januari 2023. Onze dekkingsgraad was daar toen hoog genoeg voor.

We besloten de pensioenen per 1 januari 2024 met 4,2% te verhogen. De verhoging is mogelijk omdat de wettelijke regels over verhogingen tijdelijk verruimd zijn én omdat BPL Pensioen de intentie heeft om in te varen in het nieuwe pensioenstelsel. Er zijn meerdere aspecten die aan bod komen bij een besluit om de pensioenen te verhogen. De belangrijkste drie elementen waar we naar gekeken hebben zijn de prijsstijging, de impact van de verhoging op de verschillende generaties en de impact op de dekkingsgraad met het oog op het invaren in het nieuwe pensioenstelsel.

In 2022 was de inflatie in Nederland erg hoog. Het cijfer werd geflatteerd door de wijze waarop energieprijzen in de inflatieberekening werden meegenomen. Halverwege 2023 heeft het CBS de wijze van berekenen van de inflatie aangepast waardoor het gepubliceerde inflatiecijfer in de tweede helft van 2023 juist heel laag was. Het bestuur van BPL Pensioen besloot de basis voor de inflatieberekening aan te passen waardoor een realistischer beeld van het verloop van de prijzen ontstond. Op basis hiervan is een besluit over de verhoging van de pensioenen genomen. Door de pensioenen nu met 4,2% te verhogen sluiten we, in combinatie met de eerdere verhogingen, aan bij de totale stijging van de prijzen zoals die in de nieuwe cijfers van het CBS naar voren komen. We verhogen de pensioenen van alle (ex-) deelnemers en pensioengerechtigden met hetzelfde percentage.

De dekkingsgraad is in 2023 gestegen

De beleidsdekkingsgraad geeft het gemiddelde van de dekkingsgraden van de afgelopen twaalf maanden weer. Het is een belangrijke financiële graadmeter. Bijvoorbeeld voor de vraag of we de pensioenen kunnen verhogen of juist moeten verlagen. De beleidsdekkingsgraad steeg in 2023. Dat was te danken aan de gemiddeld hogere rente in 2023 ten opzichte van 2022. De beleidsdekkingsgraad steeg van 117,4% naar

118,3%. Deze stijging komt doordat de lagere actuele dekkingsgraden van 2022 uit de middeling van twaalf maanden zijn gevallen. Daarmee eindigde de beleidsdekkingsgraad boven de minimaal vereiste 104,2%. De rente is in eind 2023 wel lager dan eind 2022. Het beleggingsresultaat inclusief rentehedge was in 2023 sterk positief (8,67%). Door de gedaalde rente steeg het vermogen wel minder hard dan de benodigde voorziening. De actuele dekkingsgraad daalde hierdoor van 116,0% naar 114,4%. De daling van de actuele dekkingsgraad in november wordt verklaard door de verhoging van de pensioenen per januari 2024. Nadat in november 2023 dit besluit is genomen, is dit direct verwerkt in de dekkingsgraad.

Het verwachte pensioenresultaat was in 2023 boven de vastgestelde ondergrens

Het verwachte pensioenresultaat lag in 2023 op 91%, en daarmee boven de ondergrens van 90%. Dit resultaat is vastgesteld op basis van de haalbaarheidstoets die wij jaarlijks uitvoeren. Via deze toets krijgen we inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het pensioenresultaat en de risico's die we daarbij lopen en nemen. Met het pensioenresultaat hebben we een maatstaf voor het koopkrachtverlies of koopkrachtbehoud. Een pensioenresultaat van 91% geeft een koopkrachtverlies van 9% aan. Dit is een verwachting die we berekenen over een wettelijk voorgeschreven termijn van 60 jaar.

Financiële opzet van ons fonds

De financiële opzet is gericht op de ambitie om de pensioenen op termijn met de stijging van de consumentenprijsindex (CPI-afgeleid, van september tot september) te verhogen en de nominale aanspraken zoveel mogelijk te beschermen. De overige uitgangspunten voor de huidige financiële opzet zijn:

- Om de ambitie te realiseren, nemen we beleggingsrisico's. Op lange termijn leidt dit naar verwachting tot een voldoende hoog rendement. We baseren de premie mede op het verwachte rendement op de beleggingen. Ieder jaar toetst het bestuur of de parameters waarop we de premie baseren nog in lijn zijn met de veronderstellingen van de ALM-studie.
- We geven de voorkeur aan een hoog opbouwpercentage in plaats van een hoge verhoging. Een laag opbouwpercentage kunnen we om fiscale redenen in de toekomst niet meer compenseren. Maar een niet of niet volledig toegekende toeslag kunnen we, als het meezit, wel met een extra toeslag in de toekomst corrigeren.
- De combinatie van een hoog opbouwpercentage en (mogelijke) lage toeslag zorgt voor het overgrote deel van de actieve deelnemers voor een beter pensioenvooruitzicht. De negatieve invloed van een lage toeslag (of verlaging) voor de ex-deelnemers blijft daarbij binnen de perken.
- De manier waarop we de gedempte kostendekkende premie hebben vastgesteld, voldoet aan de eisen van geldende wet- en regelgeving.

Premiedekkingsgraad was in 2023 hoger dan de actuele dekkingsgraad

De pensioenpremie is daarmee voldoende om de jaarlijkse pensioenopbouw volledig te financieren. Dit komt omdat de feitelijke premie boven de zuivere kostendekkende premie ligt. De premiedekkingsgraad 2023 bedroeg 118,2% en was hoger dan onze actuele dekkingsgraad aan het begin van 2023. Dit leidde in 2023 echter niet tot een zichtbare wijziging van de dekkingsgraad.

2.2 De ontwikkeling van de financiële situatie

De actuele dekkingsgraad is in 2023 met 1,6%-punt gedaald, van 116,0% naar 114,4%. De tabel laat zien welke factoren bijdroegen aan de ontwikkeling van deze dekkingsgraad. Het grootste effect op de dekkingsgraad is het behaalde beleggingsrendement. Het behaalde beleggingsrendement had een positief effect. De rente is gedaald, waardoor de voorziening steeg en de dekkingsgraad daalde. DNB publiceert iedere maand deze

verplicht voorgeschreven rente. Door de verhoging van de pensioenen in januari 2024 met 4,2% is de dekkingsgraad gedaald met 4,9%-punt.

Eind 2023 was de reële dekkingsgraad 86,1%. Deze reële dekkingsgraad geeft aan of het fonds voldoende geld in kas heeft om aan zijn verplichtingen, inclusief toekomstige verhogingen (toeslag/indexatie), te voldoen.

Verloop van de actuele dekkingsgraad

	2023	2022
Dekkingsgraad primo	116,0%	105,6%
Beleggingsopbrengsten	5,9%	-18,0%
Effect rente op voorziening	-3,3%	54,6%
Premie	0,0%	-1,2%
Verhoging pensioenen	-4,9%	-7,9%
Overige effecten	0,7%	-17,1%
Dekkingsgraad ultimo	114,4%	116,0%

De invloed van de beleggingen was positief

Het beleggingsrendement zonder het resultaat van de rente- en valutahedge bedroeg 7,65%. Met dit rendement konden we de rentetoevoeging aan de voorziening voor de pensioenverplichtingen financieren. Het bezit van ons pensioenfonds is toegenomen omdat het beleggingsrendement positief was.

De invloed van de rente op de dekkingsgraad was negatief

De ontwikkeling van de marktrente beïnvloedt de dekkingsgraad sterk. Wet- en regelgeving vereist dat we de voorziening berekenen op basis van de door DNB gepubliceerde rekenrente: de (UFR). Die is de eerste 50 jaar gelijk aan de marktrente.

Een dalende rente leidt tot een hogere voorziening voor de pensioenverplichtingen. Als het resultaat op de beleggingen dit niet in voldoende mate compenseert, leidt een dalende rente tot een lagere dekkingsgraad. Het renterisico van een dalende rente dekken we af door de rentegevoeligheid van de beleggingen meer in lijn te brengen met de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen. Per 31 december 2023 is 69% van het renterisico op basis van de marktrente afgedekt.

De invloed van de pensioenpremie

In 2023 bedraagt de pensioenpremie 26,4% van de pensioengrondslag. Die premie voldoet daarmee aan alle eisen van wet- en regelgeving. De hoogte van de premie is voldoende om de opbouw van de pensioenen volledig te financieren. De premiedekkingsgraad bedroeg in 2023 118,2%. Ons premiebeleid had in 2023 geen zichtbaar effect op de dekkingsgraad.

De invloed van de verhogingen (toeslagen/indexatie)

Dit is het effect van de verhoging van de pensioenaanspraken met 4,2% per januari 2024. Deze toeslag is na besluitvorming hierover in november 2023 in de cijfers verwerkt. Hierdoor is de voorziening verhoogd en de dekkingsgraad met 4,9%-punt gedaald. Dit komt door aanpassing van de grondslagen, door vrijval van vermogen vanwege het uitbetalen van pensioenen en door afronding en samengestelde effecten. Deze

zogenoemde kruiseffecten zijn het gevolg van de wettelijk voorgeschreven manier waarop de effecten van de verschillende resultaten zichtbaar gemaakt moeten worden in het verloop van de dekkingsgraad.

Herstelplan

De dekkingsgraad voor het Minimum Vereiste Eigen Vermogen, de minimaal vereiste dekkingsgraad, is 104,3%.

De dekkingsgraad voor het Vereiste Eigen Vermogen, de vereiste dekkingsgraad, bedraagt 119,3 % van de voorziening per 31 december 2023. Met een beleidsdekkingsgraad van 118,3% voldoen we aan de eisen van het Minimum Vereiste Eigen Vermogen. We voldoen niet aan het Vereiste Eigen Vermogen.

Omdat we niet beschikken over het Vereiste Eigen Vermogen, hebben we in het voorjaar van 2024 een geactualiseerd herstelplansjabloon opgesteld. Op grond van het systeem van het herstelplan zouden we binnen de wettelijke termijn van tien jaar weer een beleidsdekkingsgraad hebben die hoger is dan 119,3%.

Omdat we bij het opstellen van het jaarverslag nog in de besluitvormingsfase zitten of we gebruik willen maken van het transitie-FTK in aanloop naar de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel, is er geen volledig herstelplan opgesteld en ingediend. Dit is namelijk niet van toepassing als we gebruik maken van het transitie-FTK. Dan is het zogenaamde overbruggingsplan leidend. Als geen gebruik gemaakt wordt van het transitie-FTK, dan moeten we wel een volledig herstelplan opstellen en indienen. De deadline hiervoor is dan 1 oktober 2024.

2.3 Pensioenregeling en premiebeleid

De verplicht gestelde basisregeling

In 2022 besloten de sociale partners om de premie voor 2023 gelijk te houden op 26,4%. Het opbouwpercentage is in 2023 wel verlaagd, namelijk naar 1,58%. Dit komt omdat de inkoop van pensioenen door de hoge inflatie en een lagere voorgeschreven rendement in de gedempte kostendekkende premie duurder wordt. Ieder jaar toetsen we of de premie in combinatie met het opbouwpercentage hoger is dan de wettelijk voorgeschreven kostendekkende premie. In 2023 is vastgesteld dat dit het geval is. We voldoen hiermee aan de wettelijke premie-eisen voor 2023. Bij het toetsen of de premie kostendekkend is, hebben we gebruikgemaakt van het door DNB gepubliceerde alternatieve ingroeipad van september 2022.

In 2023 hebben de sociale partners de premie en het opbouwpercentage vastgesteld voor 2024, 2025 en 2026. De premie blijft 26,4% en het opbouwpercentage stijgt naar 1,788%. De pensioenrichtleeftijd blijft 68. De premie en het opbouwpercentage wijzigen in deze jaren niet, tenzij uit de toets op de kostendekkendheid blijkt dat de premie niet kostendekkend is. De stijging van het opbouwpercentage wordt mogelijk door de wettelijke mogelijkheid om de rente tussentijds opnieuw vast te zetten in de gedempte kostendekkende premie.

Totaaloverzicht (bedragen x €1000)

Bedragen x € 1.000	2023	2022
Kostendekkende premie		
Actuaireel nodig voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	604.452	905.003
Opslag voor instandhouding van het Vereist Eigen Vermogen	124.517	181.001
Opslag voor uitvoeringskosten	15.064	15.802
Totaal kostendekkende premie	744.033	1.101.806
Gedempte premie		
Actuaireel nodig voor (on)voorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	403.927	378.537
Opslag voor instandhouding van het Vereist Eigen Vermogen	83.209	75.707
Opslag voor uitvoeringskosten	15.064	15.802
Premie voorwaardelijke onderdelen	199.534	185.883
Totaal gedempte premie	701.734	655.929
Feitelijke premie		
Bijdrage werknemers	202.043	185.633
Bijdrage werkgevers	527.633	484.779
Totaal feitelijke premie	729.676	670.412

De vrijwillige DB-excedentregeling

De DB-excedentregeling kent een leeftijds- en sekseafhankelijke premie. Deze premie is op vrijwel dezelfde grondslagen vastgesteld als de technische voorziening. Hier passen we dan de premiedekkingsgraad van de basisregeling op toe. We hanteren dezelfde premiedekkingsgraad. Dit doen we omdat de pensioenopbouw van de excedentregeling dezelfde kansen op verhogen en verlagen kent als de basisregeling. In 2023 hebben 309 werkgevers hiervan gebruikgemaakt. Zij hebben 8060 werknemers in dienst. In 2023 hebben we voor de DB-excedentregeling € 12,6 miljoen aan premie ontvangen. Dit bedrag is in bovenstaand overzicht verwerkt.

De vrijwillige DC-excedentregeling

Vanaf 1 januari 2017 kunnen werkgevers ook een DC-excedentregeling voor hun werknemers afsluiten. De DC-excedentregeling kent een leeftijdsafhankelijke premie. In 2023 hebben 27 werkgevers hiervan gebruikgemaakt. Zij hebben 443 werknemers die gebruik maken van de DC-excedentregeling. In 2023 is voor de DC-excedentregeling € 0,9 miljoen aan premie ontvangen. Vanaf medio 2023 sluit BPL Pensioen geen nieuwe ondernemingen meer aan op de DC-excedentregeling.

Toeslagbeleid

Ons beleid om de pensioenen te verhogen, is inhoudelijk niet gewijzigd ten opzichte van vorig jaar. Aan het pensioenreglement is wel de mogelijkheid toegevoegd om incidenteel af te wijken. Daarom konden we gebruikmaken van de tijdelijke mogelijkheid om op 1 januari 2024, op basis van een lagere dekkingsgraad dan in het beleid is opgenomen, de pensioenen te verhogen. De maatstaf voor pensioenverhogingen is de prijsinflatie. Ons beleid is gebaseerd op het Financieel Toetsingskader (FTK). Volledige toeslag verlenen we pas als de dekkingsgraad hoog genoeg is. Bij de huidige rente- en inflatieverwachtingen kan dit bij een dekkingsgraad van 137,3%. Tussen een dekkingsgraad van 110% en 137,3% kunnen we gedeeltelijk verhogen. In 2024 wordt onderzoek gedaan of in aanloop naar de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel gebruik gemaakt kan worden van het zogenaamde transitie-FTK. In het transitie-FTK is een ruimere mogelijkheid om de pensioenen jaarlijks te verhogen.

	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
Verhogingen	4,20%	8,00%	2,60%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Prijsinflatie	5,30%	9,80%	2,60%	1,00%	1,60%	1,50%	1,50%	0,00%	0,30%	0,60%

Sinds 2017 houden we bij de vaststelling van de inhaaltoeslag rekening met de niet toegekende verhogingen over een periode van tien jaar in het verleden. De eerste niet toegekende verhogingen (binnen de termijn van tien jaar) halen we het eerst in. Bij toeslagen staan, als dat van toepassing is, ook de toegekende verhogingen weergegeven per 1 januari van het daar opvolgende jaar.

Samenvatting financiële positie

	Pensioenvermogen	Technische voorzieningen	Dekkingsgraad
Stand per 1 januari	20.625.667	17.788.389	116,0%
Beleggingsresultaten	1.757.881	576.589	
Premiebijdragen	736.970	614.490	
Uitkeringen	-428.043	-437.508	
Wijziging marktrente	0	516.873	
Toeslagverlening	0	779.691	
Overige	149.160	-133.221	
Stand per 31 december 2023	22.543.315	19.705.303	114,4%

De ontwikkeling van de dekkingsgraad op basis van jaarrekening

	2023	2022	2021	2020	2019
Dekkingsgraden eind december	114,4%	116,0%	105,6%	92,4%	96,9%
Afgeleiden gemiddelde rente eind van het jaar	2,26%	2,45%	0,61%	0,28%	0,83%

Actuariële analyse

Bedragen (x € 1.000)	2023	2022	2021	2020
Premieres resultaat				
Premiebijdrage	736.970	680.012	641.770	600.764
Pensioenopbouw	-614.490	-919.729	-944.027	-870.404
Mutatie technische voorziening voor pensioenuitvoeringskosten	12.682	8.500	8.011	7.462
Pensioenuitvoeringskosten	-27.718	-24.281	-23.125	-21.927
	107.444	-255.498	-317.371	-284.105
Interestresultaat				
Beleggingsresultaten	1.757.881	-4.312.548	1.654.576	1.699.274
Rentetoevoeging technische voorziening	-576.589	115.470	131.798	69.637
Wijziging marktrente	-516.873	7.922.458	1.695.678	-3.503.229
	664.419	3.725.380	3.482.052	-1.734.318
Overige resultaten				
Resultaat op waardeoverdrachten	14.064	-567	-347	-238
Resultaat op kanssystemen (overige wijzigingen)	26.265	29.558	20.380	33.708
Resultaat op uitkeringen	-3.685	-1.356	-660	-763
Verhoging pensioenen	-779.691	-1.891.250	-	-
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-27.165	-84.590	753	766.867
Overige baten	2.151	742	2.472	1.664
Overige lasten	-1.068	-776	-505	-1.176
	-771.129	-1.836.678	22.093	800.062
Totaal saldo van baten en lasten	734	1.521.643	3.186.774	-1.218.361

Vermogenspositie is niet voldoende volgens de certificerend actuaris

Ieder jaar stelt de certificerend actuaris een rapport op dat een oordeel geeft over de financiële positie van ons pensioenfonds. De certificerend actuaris beoordeelt met name of we voldoen aan de bepalende vereisten in de Pensioenwet. Het oordeel van de certificerend actuaris in 2023 is:

- het eigen vermogen van het pensioenfonds ultimo 2023 bedraagt € 2,8 miljard en is daarmee lager dan het VEV. Daarmee wordt niet voldaan aan artikel 132 van de PW.
- de technische voorzieningen zijn toereikend.
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten.

A photograph of an older man with grey hair, wearing a white lab coat, working in a laboratory. He is holding a test tube with both hands, looking down at it intently. In the background, there are laboratory shelves with various glassware and equipment. The image is overlaid with a large, semi-transparent green circle and a smaller, semi-transparent white circle. The text 'Hoofdstuk 3' is in white, and 'Pensioenbeheer en communicatie' is in yellow.

Hoofdstuk 3 **Pensioenbeheer en communicatie**

Hoofdstuk 3: Pensioenbeheer en communicatie

Onze voornaamste taak is zorgen voor een goed pensioen voor de deelnemers. Daarom staat het belang van de deelnemers bij alles wat we doen voorop. Onder 'deelnemers' verstaan we in dit geval iedereen die pensioen opbouwt, dat in het verleden heeft gedaan én iedereen die al pensioen van ons krijgt. Daarnaast zijn ook de werkgevers waar we mee samenwerken belangrijk. Hen helpen we om pensioen als een aantrekkelijke arbeidsvoorwaarde onder de aandacht van hun medewerkers te brengen.

3.1 Pensioenbeheer

De dienstverlening

Om de dienstverlening te verbeteren, registreren we klantsignalen in een complimenten- en klachtenregistratie. In 2022 hebben we op basis van een nulmeting van Stichting Gouden Oor in kaart gebracht hoe we de dienstverlening nog verder kunnen verbeteren. Ook de 0-meting (zelfevaluatie) van de Gedragslijn goed omgaan met klachten hielp bij het verkrijgen van inzicht. In november 2023 vond een vervolgmeting (de 1-meting) van de Gedragslijn plaats. De score bij de 1-meting was ten opzichte van de 0-meting aanzienlijk verbeterd. Van een bijna voldoende (49%) naar een ruim voldoende (80%). Die verbetering is te danken aan het opstellen van een intern klachtenbeleid waarin we doelen en concrete acties benoemd hebben. Ook doordat gestart is met het registreren van telefonische klachten, het aanscherpen van de definitie van een klacht, het opstarten van een continu-onderzoek en het aanstellen van casemanagers. In 2024 wordt ingezet op het wegnemen van 'angst' voor het registreren van een klacht en wordt een feedback-loop ingericht.

Vrijwillige aansluitingen

Eind 2023 zijn er in totaal 479 bedrijven vrijwillig bij ons aangesloten, waarvan er 71 op dat moment geen personeel in dienst hadden. In 2023 verwelkomden we 26 nieuwe bedrijven met in totaal 92 deelnemers. De aangesloten bedrijven hebben allemaal in meer of minder mate een link met de agrarische en groensector of met ons duurzame beleggingsbeleid.

Uniforme Pensioenaangifte

In 2021 gingen wij voor de gegevensaanlevering door werkgevers over op de Uniforme Pensioenaangifte (UPA). De UPA is een standaardwerkwijze voor het volautomatisch uitwisselen van salarisgegevens tussen werkgevers en pensioenfondsen. Ondanks dat een aantal werkgevers nog problemen ondervindt met de aansluiting en aanlevering via de UPA, is het doel dat alle werkgevers de salarisgegevens van hun werknemers via de UPA aan ons aanleveren. Wij helpen de werkgevers daar zo goed mogelijk bij.

Kwartaal- en maandrapportages

We controleren onder andere de door TKP Pensioen opgeleverde rapportages over niet-financiële risico's, financiën, de realisatie van de afspraken uit de dienstverleningsovereenkomst, klachten, handhavingswerkzaamheden, looncontroles (via BDO) en incidenten. Deze rapportages geven ons een beeld van de pensioenuitvoering door TKP Pensioen.

Nieuw pensioenstelsel

Op 30 mei 2023 stemde de Eerste Kamer in met het wetsvoorstel Wtp. In 2023 hebben we stappen gezet in de voorbereiding van de implementatie van deze toekomstige wetgeving. De pensioenregeling verandert door deze wet. Dat betekent dat we de pensioenadministratie moeten aanpassen. Dit heeft grote gevolgen voor de uitvoering door TKP Pensioen. In 2025 zullen naar verwachting de eerste opdrachtgevers van TKP Pensioen overgaan naar het nieuwe pensioenstelsel. Op dat moment moet TKP Pensioen dus klaar zijn voor de uitvoering van de pensioenadministratie en communicatie van nieuwe pensioenregelingen volgens de Wtp. Het is een zeer omvangrijk veranderprogramma. Er wordt onder andere gewerkt aan een nieuw pensioenadministratiesysteem (Plexus van Keylane) en diverse koppelingen met andere partijen en instanties. Om deze reden hebben we veel overleg met TKP Pensioen over de benodigde aanpassingen en over de risico's en kosten die hierbij horen. Onze transitie naar de Wtp is gepland op 1 januari 2027. In maart 2024 zijn we al gestart met de aanstelling van een pre-transitiemanager bij TKP Pensioen voor het in goede banen leiden van de overgang. We trekken op met de andere pensioenfondsen die hun pensioenadministratie door TKP Pensioen laten uitvoeren. Dit helpt ons om verstandige keuzes te maken over de wijze waarop we de pensioenregeling gaan uitvoeren.

Keuzebegeleiding

In de pensioenregeling is een groot aantal mogelijkheden om flexibel te zijn opgenomen. In bijlage 1 'pensioenbeheer en statistische gegevens' geven we aan van welke mogelijkheden onze deelnemers gebruik kunnen maken bij hun pensioeningang.

Ook begeleiding van de deelnemers bij het maken van keuzes is een belangrijk onderwerp. En dit is nu ook opgenomen in de nieuwe wet. De eisen voor keuzebegeleiding nemen toe. Wij vinden dat een goede zaak, omdat een persoonlijke begeleiding volgens ons een goede manier is om deelnemers te helpen bij het maken van hun keuzes. Lang voor inwerkingtreding van de wet was (keuze)begeleiding al een belangrijk thema voor BPL Pensioen. Zo hebben we pensioenconsulenten in dienst. Met hen kunnen de deelnemers een fysieke of video-afspraken maken. We helpen daarnaast ook met digitale middelen. Bijvoorbeeld met onze online pensioenplanner. Die werkt heel eenvoudig en is daardoor laagdrempelig. Deelnemers kunnen dus zelf kiezen hoe zij geholpen willen worden bij het maken van keuzes. We zijn continu op zoek naar nieuwe middelen en manieren om de deelnemers nóg beter te kunnen helpen.

De nieuwe regels in de wet inzake keuzebegeleiding, de leidraad van de AFM en de nieuwe Code Pensioenfondsen nemen we mee in het keuzebegeleidingsbeleid dat we op dit moment aan het opstellen zijn. De PCC en daarna ook het bestuur hebben de doelstellingen bepaald die BPL Pensioen heeft met betrekking tot keuzebegeleiding. Segmentatie van de doelgroepen, het invullen van de default in de keuzebegeleidingsmomenten, met dat soort vraagstukken is BPL Pensioen op dit moment bezig om keuzebegeleiding in de processen verder vorm te geven.

Waardeoverdrachten

In februari 2022 was de beleidsdekkingsgraad weer toereikend om waardeoverdrachten van de (gewezen) deelnemers te verzorgen. Op dat moment hadden we een grote voorraad aan verzoeken die we eerder nog niet mochten verwerken. In augustus 2023 waren we weer bij met de werkvoorraad.

In 2023 deden we ook een bulkactie van kleine waardeoverdrachten die gingen over de periode van vóór 2018. Per 1 januari 2023 is de regeling voor waardeoverdracht van kleine pensioenen gewijzigd. Vanaf die datum is het ook mogelijk om kleine pensioenen over te dragen ook als deze niet vanuit een wisseling van baan volgen. In totaal verwerkten we in 2023 74.817 uitgaande waardeoverdrachten van kleine pensioenen en 9.957 inkomende waardeoverdrachten van kleine pensioenen. Dit had een groot effect op ons deelnemersbestand.

Datakwaliteit

De gegevens van de werkgevers en deelnemers leggen wij vast in ons pensioenadministratiesysteem. Een hoge kwaliteit van de data is enorm belangrijk, want die zijn bepalend voor wie welk (toekomstig) pensioen ontvangt. Datakwaliteit vergt continu aandacht. We zijn in 2023 gestart met de voorbereiding op een onderzoek naar de datakwaliteit. In 2024 voeren we het onderzoek uit. Dit is verplicht in aanloop naar de implementatie van de toekomstige pensioenwetgeving. We volgen daarin het Kader Datakwaliteit van de Pensioenfederatie.

Naast dat het voor pensioenfondsen verplicht is om de datakwaliteit te toetsen, vinden wij het zelf ook belangrijk. We ondernemen continu activiteiten om de datakwaliteit te verbeteren.

- Zo hebben we ons in 2022 onder andere aangemeld voor een samenwerkingsproject met de Sociale Verzekeringsbank (SVB). We vergeleken de data met die van de SVB. We hoopten zo de data die bij ons ontbreken, aan te vullen. Denk aan het woonadres van iemand die lang geleden pensioen bij ons heeft opgebouwd en die we intussen uit het oog zijn verloren. In 2023 analyseerden we de uitkomsten en maakten we een plan om de gevonden gegevens te controleren en op te nemen in de administratie. Hier geven we in 2024 uitvoering aan.
- In 2023 zijn we samen met TKP Pensioen gestart met een dashboard om de gegevensaanlevering van werkgevers te vergelijken met gegevens die werkgevers aanleveren aan het UWV. Dit helpt ons te monitoren of werkgevers de juiste salarisgegevens van hun werknemers aanleveren. Als we verschillen zien, dan kunnen we werkgevers helpen alsnog de juiste gegevens aan te leveren. Hiervoor werken we ook samen met BDO, die voor ons looncontroles uitvoert. Het doel is dat de deelnemers de pensioenopbouw krijgen waar ze recht op hebben.
- We hebben extra controles uitgevoerd om er beter op te kunnen vertrouwen dat de Uniforme Pensioenoverzichten (UPO's) die we jaarlijks aan de deelnemers versturen, gebaseerd zijn op de juiste gegevens die we van werkgevers ontvangen.

IT-Risico's, cyberaanvallen en waakzaamheid

De dreiging van cyberaanvallen is de laatste jaren sterk toegenomen. We controleren en bewaken of wij daardoor ook geraakt kunnen worden. Met name bij de (onder)uitbestedingen. Daarom hebben we in 2023 een zogenoemde table top-sessie met de uitbestedingspartner TKP Pensioen gedaan. We deden een crisisoefening om te beoordelen of de crisisplannen goed werken. Om de IT-risico's bij TKP Pensioen beter te beheersen, stemden wij in met het overbrengen van datacenterdiensten naar de cloudprovider Amazon Webservices. Wij verwachten dat de cloudtransitie bijdraagt aan een toekomstbestendig, flexibel en veilig fundament voor verdere digitalisering.

3.2 Ontwikkelingen pensioenregelingen

Wijzigingen pensioenreglement

In 2023 heeft het bestuur besloten tot onderstaande wijzigingen in het pensioenreglement met ingang van 1 januari 2024:

- Klachten- en geschillenregeling: In 2022 heeft de Pensioenfederatie de Gedragslijn Goed omgaan met klachten gepubliceerd. Deze gedragslijn is in 2023 geactualiseerd om hem in lijn te brengen met de Wet toekomst pensioenen (Wtp). Het fonds heeft de klachten- en geschillenregeling aangepast. Daardoor voldoet deze aan de Gedragslijn Goed omgaan met klachten en de Wtp.
- Verlaging wettelijke toetredingsleeftijd van 21 naar 18 jaar: per 1 januari 2024 geldt een wettelijke maximale toetredingsleeftijd van 18 jaar. BPL Pensioen kende tot 2024 een toetredingsleeftijd van 21 jaar en een aspirantenregeling voor nabestaandenpensioen voor jongere werknemers. BPL Pensioen heeft de toetredingsleeftijd aangepast naar 18 jaar en de aspirantenregeling is vervallen.
- Vervallen intentieverklaring: in de Wtp is vastgelegd dat een werknemer nog maximaal 10 jaar vóór de op dat moment vastgestelde AOW-leeftijd met pensioen kan gaan. Op hetzelfde moment is de fiscale verplichting voor een intentieverklaring vervallen. Bij BPL Pensioen is de minimale leeftijd om het pensioen in te laten gaan 60 jaar. Dit betekent dat we binnen de periode van 10 jaar van de Wtp blijven en dat werknemers onbeperkt mogen (blijven) werken naast hun (deeltijd)pensioen. Een intentieverklaring is dus niet meer nodig.

3.3 Communicatie 'op maat', via het kanaal van voorkeur

Communicatiebeleid

In het communicatiebeleidsplan 2021-2023 hebben we twee communicatiethema's benoemd: positionering en proactieve communicatie op maat. Digitalisering en segmentatie spelen daarbij een belangrijke rol, maar zijn geen doelen op zich. Met de communicatie en communicatiemiddelen sluiten we aan bij de (mogelijke) behoefte van de klanten, te weten (ex-)deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers.

Proactieve, relevante informatie

Zorgen voor een goed pensioen betekent ook dat we het eerlijke en volledige verhaal vertellen. In begrijpelijke en toegankelijke taal. Wij weten wanneer het voor onze (ex-)deelnemers belangrijk is om in actie te komen. Daarom starten we de communicatie precies op de momenten dat het relevant is met een gerichte, concrete boodschap.

Een voorbeeld van proactieve communicatie in 2023 is de e-mail aan werkgevers over het aanmelden van piekarbeiders. We weten dat jaarlijks rond april het zogenaamde piekseizoen start. Werkgevers die eerdere jaren piekarbeiders aanmeldden, stuurden we een e-mail om hen te herinneren en te informeren over de manier waarop ze hun piekarbeiders bij ons aanmeldden. Een ander voorbeeld is de actie 'een goed gesprek over uw pensioen'. We stuurden aan actieven van 55 jaar en ouder een mailing (digitaal en per post) om hen te informeren én activeren voor het inplannen van een persoonlijk videogesprek of een gesprek op locatie. We zagen een grote toename in het aantal ingeplande (online) gesprekken.

Voor relevante communicatie proberen we steeds meer te segmenteren. Een voorbeeld daarvan is de mailing die we verstuurden over de wijziging van de toetredingsleeftijd per 1 januari 2024. We informeerden alleen de betreffende deelnemers en werkgevers. We maakten onderscheid tussen werknemers en hun werkgevers in de leeftijd tot 18 jaar, werknemers en hun werkgevers in de leeftijd 18 tot 21 jaar én werkgevers die zowel werknemers van 18 als 18 tot 21-jarigen in dienst hebben. Op die manier kunnen we heel specifiek aangeven wat de wetswijziging voor hen betekent.

Verschillende communicatiekanalen

De kernwaarde 'toegankelijk' betekent onder andere dat contact met ons laagdrempelig is. Zo bieden we verschillende online en offline communicatiemiddelen aan voor persoonlijk contact en online selfservice.

Videogesprekken en gesprekken op locatie

Ten opzichte van 2022 is het aantal gevoerde videogesprekken met 12,2% toegenomen (van 633 in 2022 naar 710 in 2023). De waardering van deze online gesprekken is nog steeds erg hoog, gemiddeld een 9,1.

Ook zagen we een toename van het aantal gevoerde gesprekken tijdens spreekuren op locatie. Vanwege die toename is besloten in 2024 meer spreekuren in te plannen. De toename is grotendeels te verklaren door gerichte aanschrijfacties. We stuurden actieven van 55 jaar en ouder een e-mail met de uitnodiging om een persoonlijk gesprek (fysiek of online) met ons in te plannen. Ook vroegen we hen tijdens de deelnemersbijeenkomsten of ze behoefte hadden aan een persoonlijk vervolgesprek.

Webinars en bijeenkomsten in het land

We hielden drie webinars in 2023. In januari 2023 het webinar met de titel 'Uw pensioen, nu en straks' (2.962 kijkers). Daarin informeerden we kijkers over de verhoging van de pensioenen per 1 januari 2023 en onze voorbereidingen op de nieuwe regels voor pensioen. In juli volgde het webinar 'Is mijn pensioenopbouw op koers?' (2.030 kijkers). Daarin vertelden we op welke manier mensen inzicht kunnen krijgen in de hoogte van hun pensioen én welke pensioenkeuzes ze kunnen maken. Tot slot hielden we in november 2023 het webinar 'Beleggen voor úw pensioen: nu en straks?' (1.582 kijkers). Daarin informeerden we kijkers waarom en waarin we nu beleggen en de noodzaak voor deelname aan ons risicopreferentieonderzoek in aanloop naar de nieuwe pensioenregels. Alle webinars werden goed gewaardeerd door de kijkers, gemiddeld met een 7,9.

In 2023 hebben we in totaal zeven deelnemersbijeenkomsten verspreid over Nederland gehouden. De locatie van de bijeenkomsten bepalen we op zo'n manier dat iedere (ex-)deelnemer één keer in de twee jaar in de gelegenheid wordt gesteld om op minimale reisafstand bij een bijeenkomst aanwezig te zijn. In totaal waren er 406 deelnemers aanwezig bij één van de zeven bijeenkomsten. Uit de evaluaties blijkt dat de aanwezigen de presentaties duidelijk vonden en erg waardeerden dat BPL Pensioen deze bijeenkomsten organiseert. De informatie over de voorbereidingen op de nieuwe regels voor pensioen en ons besluit om de pensioenen te verhogen, vonden ze duidelijk. Bij navraag blijkt dat deelnemers zich óf aanmelden voor een webinar óf voor een bijeenkomst in het land. Het aanbieden van beide middelen wordt erg gewaardeerd.

Continu verbeteren en vernieuwen

Om te blijven aansluiten bij de informatiebehoeften en verwachtingen van onze (ex-)deelnemers verbeteren we bestaande middelen en experimenteren we met de inzet van nieuwe middelen. Zo deden we in 2023 een pilot met de inzet van influencers. Met als eerste doel het aftasten van de mogelijkheden voor het vergroten

van de naamsbekendheid, onder met name de jongere doelgroep. In 2024 geven we daar vervolg aan. Ook zijn we in 2023 bezig geweest met de bouw van de app 'Praat mee'. Deze app gaat naar verwachting in het eerste kwartaal van 2024 live en stelt ons in staat continu in gesprek te gaan met de deelnemers over specifieke thema's. Tot slot zagen we op LinkedIn het aantal volgers groeien (+63% naar 424 volgers) én het bereik per LinkedIn post toenemen. In 2024 verkennen we ook de inzet van WhatsApp. Vooruitlopend daarop en vanwege het feit dat we in 2024 meer proactief willen nabellen, hebben we (mobiele) telefoonnummers uitgevraagd. 9,4% van de mensen die we aanschreven (leeftijd 55-67) registreerden een telefoonnummer.

Digitale communicatie geen doel op zich

Digitale communicatie is voor ons geen doel op zich. In alle communicatie-uitingen wijzen we de deelnemers erop dat ze zélf kunnen kiezen of ze onze informatie per post of digitaal willen ontvangen. Net als vorig jaar hebben we in 2023 een oproep verstuurd voor het doorgeven van de communicatievoorkeur: post of digitaal. Daardoor weten we nu van 39,8% van de actieve deelnemers en van 83,6% van de pensioengerechtigden de communicatievoorkeur. We hebben van 45,9% van de actieven en van 52,9% van de pensioengerechtigden een e-mailadres. We blijven kritisch op de verschillende communicatiekanalen die we aanbieden. We beoordelen of er behoefte is aan nieuwe kanalen en of we afscheid moeten nemen van sommige bestaande kanalen.

Nieuw pensioenstelsel

Uit ons jaarlijkse communicatie-onderzoek en de webinars die we hielden, blijkt dat er een grote behoefte is aan informatie over de nieuwe regels voor pensioen. Ook voor dat duidelijk is wat het nieuwe stelsel voor gevolgen heeft op de persoonlijke situatie. Om die reden hielden we webinars en vertelden we erover tijdens de bijeenkomsten. Ook houden we een speciale themapagina up-to-date en plaatsen we artikelen in ons eigen magazine Mijn BPL Pensioen én het VanColland magazine (voor werkgevers). Deze communicatiemiddelen blijven we in aanloop naar onze overstap naar de nieuwe pensioenregeling inzetten. Zo staat in het tweede kwartaal van 2024 een webinar voor werkgevers gepland. Dat is direct na publicatie van het transitieplan. Ook voor (ex-)werknemers en pensioengerechtigden organiseren we een webinar, na de zomer.

Onderzoek naar informatiebehoefte

Op verschillende manieren toetsen en borgen we dat de communicatie begrijpelijk is en dat deze aansluit bij de informatiebehoefte van de deelnemers. Bijvoorbeeld via het lezerspanel, door middel van A/B-testen, analyse van websitedata, met polls op de website en op LinkedIn én het nabellen na campagnes. Voor het toetsen van de begrijpelijkheid van de communicatie gebruiken we de online tool Klinkende taal, laten we een lezerspanel meelezen en houden we rekening met de adviezen van Onze taal op groen. Daarnaast vinden we dat we rekening moeten houden met de groeiende groep laaggeletterden. In 2023 hebben we samen met twee taalambassadeurs van Stichting ABC naar een aantal van de brieven en de pensioenplanner gekeken. Vanwege de waardevolle inzichten die dat onderzoek opleverde, hebben we het voornemen de samenwerking in 2024 verder uit te breiden.

Positionering van ons pensioenfonds

Onze communicatieambitie: als klanten zelf zouden mogen kiezen voor een pensioenfonds, dan zouden ze voor ons kiezen. De communicatie moet daaraan bijdragen. Uit het onderzoek dat we in september 2023 uitvoerden blijkt dat 71,3% van de (ex-)deelnemers en pensioengerechtigden bij vrije keuze voor ons zou kiezen. Dat getal is gelijk aan vorig jaar.

Blik vooruit

In 2023 liep ons communicatiebeleidsplan voor de periode 2021 tot en met 2023 af. Vooruitlopend op het opstellen van een nieuw communicatiebeleidsplan hebben we de communicatievisie, -strategie en -ambities besproken. De communicatiestrategie in ons communicatiebeleidsplan voor de periode van 2024 tot en met 2026 bestaat uit drie lijnen: we kennen onze doelgroep (1), we versterken onze identiteit (2) en we communiceren proactief het eerlijke verhaal (3).

Aantal spreekuren op locatie en videospreekuren

	Q4 2023	Q3 2023	Q2 2023	Q1 2023	Q4 2022	Q3 2022	Q2 2022	Q1 2022
Spreekuurdagen	23	14	14	14	13	3	0	0
Gevoerde spreekuren	156	103	95	76	80	11	0	0
Gevoerde videospreekuren	154	198	167	191	202	133	125	173
Totaal aantal gevoerde gesprekken	310	295	262	267	282	144	125	173

Oordeel communicatie

(het verschil t.o.v. 2022 tussen haakjes)	Werknemers N=200	Pensioengerechtigde N=242	Ex-werknemers N=210	Gemiddeld rapportcijfer
BPL Pensioen	7,3 (+0,3)	7,7 (+0,2)	6,7 (+0,3)	7,2 (+0,2)
Benchmark	6,8	7,4	6,9	7,0

Deelnemers geven de communicatie in 2023 een hoger rapportcijfer dan in 2022.

Vertrouwen in BPL Pensioen

Vertrouwen algemeen	2023	2022
Werknemers	7,2	7
Pensioengerechtigden	7,9	7,5
Ex-werknemers	6,9	6,8

Het vertrouwen in ons fonds is in 2023 bij alle doelgroepen gestegen. Pensioengerechtigden hebben het meeste vertrouwen in ons. 95% van de pensioengerechtigden geeft daarnaast aan erop te vertrouwen dat wij er alles aan doen om te zorgen voor een zo hoog mogelijk pensioen. 90% van de actieven deelt die mening. 87% van de actieven en 94% van de pensioengerechtigden geven aan dat wij goed meedenken en dat wij ervoor zorgen dat ze zich serieus genomen (geen nummer) voelen. Zes van de tien pensioengerechtigden hebben er vertrouwen in dat hun pensioen zijn waarde behoudt. Tweederde van de deelnemers is het er (helemaal) mee eens dat samen pensioen opbouwen beter is dan ieder voor zich.

3.4 Klachten helpen ons om de dienstverlening te verbeteren

Luisteren naar deelnemers en daar naar handelen biedt kansen om de dienstverlening structureel te blijven verbeteren. Zoals hiervoor beschreven, werken wij toe naar een Gouden Oor certificering. Naast deze officiële certificering is op initiatief van de pensioensector de Gedragslijn Goed omgaan met Klachten (hierna: gedragslijn) opgesteld. Dit is een vorm van zelfregulering waarmee leden van de Pensioenfederatie hebben vastgelegd wat het basisniveau is van hoe we als pensioenfondssector willen omgaan met klachten. Hiermee sluiten we aan bij de verwachtingen van de deelnemers en zijn we goed voorbereid op de verwachte

toestroom van vragen en klachten door de stelselwijziging. De geactualiseerde versie sluit aan bij de Wtp. Daarbij hanteren we de bredere definitie van een klacht: elke uiting van ontevredenheid van een persoon gericht aan de pensioenuitvoerder. Met als vanzelfsprekend gevolg dat het aantal klachten toeneemt.

Het klachtenreglement en -procedure zijn in lijn gebracht met de nieuwe wetgeving en de gedragslijn. Daarnaast heeft ons bestuur een intern klachtenbeleid vastgesteld. Hierin staat beschreven wat de succesfactoren zijn van goed klachtenmanagement en hoe het bestuur daarop stuurt.

In onderstaand schema staan de aantallen klachten, geëscaleerde klachten en geschillen over 2023 toebedeeld aan een aantal vaste rubrieken, zoals beschreven in de gedragslijn. Met ingang van 1 januari 2024 verwijzen we door naar de nieuw opgerichte Geschilleninstantie Pensioenfondsen (GIP).

In 2023 zijn 41 klachten afgehandeld waarvan er 3 niet naar tevredenheid van de deelnemers zijn afgewikkeld. Onderverdeeld naar onderwerp (AFM-classificatie) geeft dat het volgende beeld:

Onderwerp	Aantal klachten	Geëscaleerde klachten	Geschillen
Klachten/geschillen in behandeling per 1 januari 2023	1	-	0
Afgehandelde klachten/geschillen 2023 per onderwerp:			
- Service en klantgerichtheid	1	-	1
- Behandelingsduur	3	-	0
- Informatieverstrekking	8	-	6
- Deelnemersportaal	0	-	0
- Keuzebegeleiding	0	-	0
- Pensioenberekening en -betaling	0	-	3
- Registratie werknemersgegevens/ datakwaliteit	2	-	2
- Toepassing wet- en regelgeving: algemeen	1	-	11
- Toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie	0	-	0
- Financiële situatie	0	-	2
- Duurzaamheid	0	-	0
- Overig	0	-	1
Afgehandelde klachten/geschillen in 2023:	16	-	26
Klachten/geschillen in behandeling per 31 december 2023:	0	-	0

Op dit moment is de pensioenuitvoeringsorganisatie bezig met de inrichting van een periodieke meting van de klanttevredenheid over de afhandeling van klachten. Deze wordt in de loop van 2024 operationeel. Ook zal dan op een stelselmatige wijze gekeken worden naar mogelijke verbeteringen die wij kunnen doorvoeren op basis van de ontvangen klantsignalen.

Hoofdstuk 4 **Vermogensbeheer**

Hoofdstuk 4: Vermogensbeheer

4.1 Markontwikkelingen 2023

Centrale banken zetten strijd tegen inflatie voort

Centrale banken gingen gedurende 2023 verder met hun strijd tegen de te hoge inflatie. Deze lag op jaarbasis aan het einde van 2022 nog op 9% in de eurozone en op 7% in de Verenigde Staten. De inflatie daalde in de loop van 2023 naar respectievelijk 2,4% en 3,1%. Dit was vooral toe te schrijven aan een sterke daling van de energieprijzen ten opzichte van 2022. De ECB verhoogde de beleidsrente zes keer waardoor de depositorente uitkwam op 4%. De Fed verhoogde de beleidsrente vier keer tot een bandbreedte van 5,25% - 5,50%. Tegelijkertijd werden ook de centrale bankbalansen afgebouwd. De piek in de beleidsrentes is bereikt. De centrale banken verwachten in 2024 de beleidsrentes te verlagen nu de inflatie onder controle is gebracht.

Financiële markten herstellen in 2023

Financiële markten wisten in 2023 weer de weg omhoog te vinden nadat in 2022 grote verliezen werden geleden, mede als gevolg van de sterke stijging van de rente. De laatste maanden van het jaar waren daarbij bepalend. Centrale banken hintten in het laatste kwartaal van 2023 op monetaire verruiming in 2024 waardoor de eerdere stijging van de kapitaalmarktrentes tijdens het jaar teniet werd gedaan en aandelenmarkten een boost kregen.

Diffuus beeld economische groei

De economische groei in de Verenigde Staten was in 2023 opvallend robuust. Ondanks de snelle en forse monetaire verkrapping, groeide de Amerikaanse economie in een gestaag tempo door. De economische groei in de Verenigde Staten komt waarschijnlijk uit op 2,4% in 2023 (raming OECD). In de eurozone stond de economische groei wel onder druk. De economie van de eurozone schurkt tegen een recessie aan en vooral de situatie in de maakindustrie is slecht. De economische groei in 2023 bedraagt volgens de OECD waarschijnlijk 0,6%. Ook de Chinese economie heeft het lastig. De Chinese economie stevent af op een historisch lage economische groei. De tweede economie van de wereld heeft last van een aantal structurele problemen, waaronder een kwakkelende vastgoedsector.

4.2 Portefeuillewaarde

In dit overzicht staan de waarde van de portefeuille en de verdeling van ons vermogen over de verschillende beleggingscategorieën eind 2023 en eind 2022.

Bedragen x €1.000.000	2023			2022		
	Bedrag	%	Norm- portefeuille	Bedrag	%	Norm- portefeuille
Aandelen	8.133	37,18%	36,00%	7.906	37,95%	39,00%
Vastrentende waarden	9.192	42,02%	42,50%	9.191	44,12%	47,00%
Alternatieve beleggingen	205	0,94%	1,00%	124	0,59%	0,00%
Vastgoed	2.933	13,41%	15,00%	3.135	15,05%	12,00%
Liquide middelen	1.411	6,45%	5,50%	477	2,29%	2,00%
Totaal	21.872	100,00%	100,00%	20.831	100,00%	100,00%
Waarde rente- en valuta- afdekking	505			-376		
Totaal inclusief rente en valutahedge	22.378			20.455		

4.3 Rendementen

In dit overzicht staat een uitsplitsing van het rendement per categorie waarin ons fonds belegt.

	2023		2022	
	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark
Aandelen	13,76%	12,60%	-9,41%	-10,18
Vastrentende waarden	7,58%	7,94%	-17,39%	-17,25
Alternatieve beleggingen	-2,71%	3,43%	2,88%	0,69
Vastgoed	-4,86%	-5,54%	3,21%	2,26
Liquide middelen	3,26%	3,22%	0,03%	0,02
Totaal	7,65%	7,51%	-11,30%	-11,68
Inclusief rente- en valutahedge	8,67%		-17,34%	

Ons fonds heeft een positief rendement behaald van 8,67% inclusief rente- en valutahedge. Bijna alle beleggingscategorieën droegen bij aan het positieve rendement. Alleen alternatieve beleggingen en vastgoed lieten een negatief rendement zien. De outperformance van 0,14% was voornamelijk het gevolg van de resultaten van de vermogensbeheerders bij aandelen. Bij aandelen droegen zowel aandelen wereldwijd als aandelen in de opkomende markten positief bij. De outperformance van de opkomende marktenportefeuille was relatief het grootst.

Binnen vastrentende waarden behaalden alle categorieën een positief absoluut rendement. Relatief ten opzichte van de benchmark lieten bijna alle categorieën een outperformance zien ten opzichte van de

benchmark. Echter, dit was niet voldoende om de underperformance ten opzichte van de benchmark van hypotheke goed te maken.

Alternatieve beleggingen bleven sterk achter bij de benchmark. Dit was vooral het gevolg van fors negatieve rendementen bij private equity en infrastructuur. Beide portefeuilles bestaan nog uit enkele beleggingen die zijn afgewaardeerd in 2023. De vastgoedportefeuille behaalde een rendement 4,86% negatief ten opzichte 5,54% negatief van de benchmark. In 2023 is er een aantal nieuwe objecten opgeleverd. Tevens is in 2023 de kwaliteit van de vastgoedbeleggingsportefeuille verder verbeterd door verduurzaming van bestaande objecten.

Op de valutamarkt verloor in een jaar tijd de Japanse yen bijna 10% aan waarde ten opzichte van de euro. Ook won de euro iets terrein terug ten opzichte van de Amerikaanse dollar. Na de forse daling in 2021 en 2022 liep de koers dit jaar iets op. Eind 2023 noteerde de eurodollarkoers circa 3% hoger dan een jaar eerder. Dit zorgde voor een positieve bijdrage van de valuta overlay van ongeveer 0,3%. Over heel 2023 droeg de rente overlay met 0,8% positief bij aan het portefeuillerendement.

In 2023 daalde de 30-jaars swaprente, van 2,5% naar 2,3%. Aangezien we het renterisico niet volledig afdekken, had de rentedaling een beperkte negatieve invloed op de dekkingsgraad. De waarde van onze pensioenverplichtingen steeg hierdoor sterker dan de waarde van onze beleggingen.

Afdekking valutarisico

De beleggingsportefeuille van ons fonds bevat beleggingen die in buitenlandse valuta's genoteerd zijn. Hierdoor ontstaat valutarisico. We hebben als doel het valutarisico zo optimaal mogelijk af te dekken. Belangrijke buitenlandse valuta's waarin we beleggen zijn de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen. Het risico van deze valuta's dekken we binnen de categorie aandelen voor 50% af naar de euro. Binnen de categorie obligaties in opkomende markten in harde valuta, dekken we het valutarisico voor 100% af. Voor de beleggingscategorieën global high yield en infrastructuur dekken we het valutarisico volledig af in de beleggingsfondsen waarin BPL Pensioen belegt. Voor de categorie obligaties in opkomende markten in lokale valuta dekken we het valutarisico niet af. Dit geldt ook voor de categorie aandelen in opkomende landen.

Per saldo droeg de valuta-afdekking positief bij aan het resultaat van de portefeuille in 2023. De valuta-afdekking beschermt namelijk tegen een daling van de afgedekte valuta's. Als deze valuta's dalen, dan levert de valuta-afdekking een positieve waarde op. Dit was voor de Amerikaanse dollar (-3,0%) en de Japanse yen (-9,8%) het geval in 2023. Als deze valuta's stijgen, dan levert de valuta-afdekking een negatieve waarde op. Dit was het geval voor de Britse pond, die met 2,1% steeg. De daling van de Amerikaanse dollar was bepalend voor het resultaat van de valuta-afdekking omdat dit de grootste valutapositie is.

4.4 Rendementen per beleggingscategorie

Vastrentende waarden

De vastrentende waardenportefeuille heeft in 2023 een rendement behaald van 7,58% positief. De portefeuille bleef hiermee 0,36% achter op de benchmark.

Staatsobligaties, bedrijfsobligaties en hypotheke

Het doel van staatsobligaties, bedrijfsobligaties en hypotheke is om in de beleggingsportefeuille een veilige basis te bieden.

Staatsobligaties eindigen 2023 positief door een dalende rente

Na de recordinflatie eind 2022 daalde de inflatie in 2023 gestaag tot zelfs onder de 3%. De economische groei in Europa kwam in 2023 tot stilstand. Een dalende inflatie en lage groei leiden normaal gesproken tot lagere rentes op de obligatiemarkten. Echter, een groot deel van het jaar bleef de rente verder stijgen. Vanaf oktober draaide de markt snel om en liet de rente een grote daling zien richting het einde van het jaar. Door de sterke rally in het laatste kwartaal lieten obligatiemarkten in 2023 positieve rendementen zien en sloot de 10-jaars Duitse rente uiteindelijk het jaar 0,55% lager op 2,02%, na een piek rond 3% in oktober.

De portefeuille staatsobligaties heeft over 2023 een positief rendement behaald van 6,71%. Dit is 0,06% hoger dan de benchmark.

Bedrijfsobligaties (credits) hadden een bewogen jaar

Voor de creditmarkten was 2023 uiteindelijk een positief jaar. De risico-opslagen van de verschillende segmenten daalden per saldo. Uitgezonderd de bankencrisis van eind maart bewogen spreads van bedrijfsobligaties zich binnen een bandbreedte van 25 basispunten. Daarmee was 2023 een veel minder volatiel jaar dan 2022. Spreads van bedrijfsobligaties daalden per saldo zo'n 30 basispunten. Het dieptepunt van spreads werd op de laatste dag van het jaar bereikt. Dit was met name te danken aan de verwachting dat de Fed en ECB de beleidsrente in het nieuwe jaar zouden verlagen. De spreads van het minder risicovolle segment gedekte obligaties daalden per saldo veel minder dan die van bedrijfsobligaties, namelijk met slechts vijf basispunten. Op de creditportefeuille is in 2023 een positief rendement behaald van 8,91%. Dit was 1,33% beter dan de benchmark.

Hypotheek blijven een interessante belegging, ondanks de gestegen marktrente

Het blijft interessant om in Nederlandse hypotheek te beleggen, ondanks de gestegen marktrente. Deze hypotheek bieden een aantrekkelijk rendement ten opzichte van andere vastrentende waarden. We zien dat betalingsachterstanden in de portefeuille in 2023 marginaal zijn gebleven. De werkloosheid blijft op een laag niveau. In de tweede helft van het jaar zijn huizenprijzen weer gestegen en zijn hypotheekrentes gedaald. Dit laatste had een positief effect op het indirecte rendement. In 2023 daalden de swaprentes (de benchmark) echter harder dan de hypotheekrentes waardoor de relatieve performance negatief was. De absolute performance liet wel een positief beeld zien dit verslagjaar. De verduurzaming van woningen, evenals klimaatrisico's staan hoog op de agenda.

High yield sluit 2023 af met een sterk positief resultaat

In 2023 behaalden wereldwijde high yield-obligaties een positief rendement in alle vier de kwartalen van het kalenderjaar. Daarmee werd het jaar met een sterk positief rendement afgesloten. De best presterende sectoren waren vooral gerelateerd aan cyclische consumentenuitgaven. Industrieën als detailhandel en vrijetijdsbesteding profiteerden van de aanhoudende vraag van consumenten. Over het jaar gemeten presteerden risicovollere obligaties aanzienlijk beter dan de meest veilige high yield-obligaties. Deze obligaties werden vooral geholpen door afnemende zorgen over een economische recessie. De Amerikaanse high yield-markt heeft een grotere allocatie naar de meest risicovolle obligaties in vergelijking met de Europese high yield-markt. Qua rendement deed de Amerikaanse high yield-markt het in 2023 dan ook beter dan de Europese high yield-markt.

Binnen het fonds slaagden twee van de vier externe managers er niet in om de eigen regionale benchmarks te verslaan. Zij hadden last van hun defensieve positionering, waarmee ze de sterk opgaande high yield-markten niet konden bijbenen. De kaspositie voor het onderpandbeheer had om dezelfde reden ook een negatieve relatieve bijdrage. Het fonds bleef daardoor iets achter bij de wereldwijde benchmark. Op de high yield-portefeuille is in 2023 een absoluut positief rendement behaald van 10,3%.

Schuldpapier opkomende landen in de plus

Obligaties uit de opkomende markten (EMD) profiteerden in 2023 van de dalende rentes en risico-opslagen. In de eerste helft van het jaar hebben opkomende markten geprofiteerd van gunstige omstandigheden waarin de risico-opslag daalde. Naarmate het laatste kwartaal van het jaar naderde, leek de veerkrachtige Amerikaanse economie er minder goed voor te staan dan eerder gedacht. Hierdoor werd de Federal Reserve opnieuw de belangrijkste factor die de rendementen in opkomende markten beïnvloedde. Met als gevolg een hogere volatiliteit en een stijging van de risico-opslag. In de laatste twee maanden presteerden obligaties in harde valuta sterk. Dat naar aanleiding van het nieuws dat de Amerikaanse centrale bank waarschijnlijk in het nieuwe jaar enkele renteverlagingen zou doorvoeren.

Obligaties van opkomende landen, genoteerd in lokale valuta, presteerden beter dan obligaties in harde valuta. Landen als Colombia, Hongarije en Brazilië behaalden een positief rendement door lokale renteverlagingen. Daarentegen behaalden de staatsobligaties in Egypte en Turkije een negatief rendement. De euro daalde per saldo ten opzichte van de valuta's van opkomende landen waardoor het rendement op valuta positief was. Wel waren er onderling grote verschillen. Zo steeg de Colombiaanse peso met meer dan 26% ten opzichte van de euro terwijl de Zuid-Afrikaanse rand 11% daalde ten opzichte van de euro. BPL Pensioen sluit op basis van het MVB beleid veel landen uit. Dit had in 2023 een positief effect op het behaalde rendement.

De portefeuille in harde valuta behaalde een positief rendement van 6,82% en presteerde beter dan de benchmark door goed in te spelen op nieuwe uitgaven. De portefeuille in lokale valuta had een positief rendement van 14,91% en presteerde, gecorrigeerd voor lokale belastingen, ongeveer in lijn met de customized benchmark. Ten opzichte van de standaard EMD benchmark behaalden we een aanzienlijke outperformance. Deze was vooral te danken aan het uitsluitingenbeleid van BPL Pensioen. Hierbij worden landen die niet voldoen aan het MVB beleid van BPL Pensioen uitgesloten.

Aandelen

De aandelenmarkten hebben een sterk jaar achter de rug. De aandelenportefeuille heeft in 2023 een positief rendement behaald van 13,77%. De custom benchmark behaalde een positief rendement van 12,60%. De aandelenportefeuille presteerde hiermee 1,17% beter dan de benchmark.

Aandelen wereldwijd

Wereldwijde aandelen noteerden het afgelopen jaar hoger ten opzichte van eind 2022. Vooral de aandelen uit ontwikkelde markten noteerden hoger. Dat kwam met name door aandelen met groei- en kwaliteitskarakteristieken. Dit resultaat werd vooral gedreven door de *magnificent seven*, zeven Amerikaanse megacapaandelen: Apple, Microsoft, Alphabet, Amazon, Nvidia, Meta en Tesla. Deze aandelen profiteerden veelal van het optimisme rondom de ontwikkeling van artificial intelligence en waren samen goed voor circa de helft van het rendement van wereldwijde aandelen. Het verschil in factorrendementen tussen groei en kwaliteit enerzijds en anderzijds waarde, momentum, lage volatiliteit en small caps was hoog. Zo bleven laatstgenoemde factoren achter bij de brede marktindex.

Dezelfde ontwikkeling zagen we ook terug in de indexstrategieën van Edhec en FTSE waarin ons pensioenfonds belegt. Vanwege de voorkeur voor waarde, momentum, lage volatiliteit in de constructie van beide indices, bleven beide indices achter bij de MSCI-wereldindex (19,6%). Wel haalden ze een outperformance ten opzichte van de eigen custom benchmark. Bij de samenstelling van de indexstrategieën is er veel aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen. Daaronder ook een programma gericht op het verlagen van de gefinancierde broeikasgasemissies. Het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid heeft in het afgelopen kalenderjaar rendement toegevoegd. Rekening houden met de ESG-factoren droeg positief bij aan het behaalde rendement.

De indexstrategie van EDHEC behaalde in 2023 een positief rendement van 11,49%. Dat is 0,61% beter dan de eigen custom benchmark. De FTSE-indexstrategie behaalde een positief rendement van 17,48%. De custom benchmark was 16,93% positief. Beide strategieën behaalden dus een hoger rendement dan hun custom benchmark.

Small cap-aandelen hadden een relatief goed jaar

Het pensioenfonds zet ook in op de factor small caps. Deze factorstrategie is ondergebracht bij de vermogensbeheerders AXA en UBS. Beide beheerders versloegen in termen van rendement hun benchmark, te weten de MSCI World Small Cap Index.

Bij het mandaat onder beheer bij AXA realiseerden we over 2023 een outperformance van 2,48%. Het absolute rendement was 14,32% positief. Binnen deze small cap-portefeuille beleggen we vooral in relatief laag gewaardeerde aandelen en wordt een beter CO₂-profiel dan de index nagestreefd. Bij het mandaat onder beheer bij UBS repliceert de vermogensbeheerder de MSCI World Small Cap Index. Daarbij streeft UBS ook een beter CO₂-profiel dan de index na. UBS behaalde in 2023 een rendement van 11,89% positief, een kleine outperformance van 0,05%.

Aandelen opkomende markten presteerden minder dan ontwikkelde markten

Het rendement van aandelen uit opkomende markten bleef het afgelopen kalenderjaar achter bij het rendement in ontwikkelde markten. Ons pensioenfonds heeft deze portefeuille ondergebracht bij vermogensbeheerder Robeco. Deze beheerder behaalde ook het afgelopen jaar een positief rendement van 9,75%. Dat is aanzienlijk beter dan de benchmark die een rendement van 6,40% boekte.

Alternatieve beleggingen

De portefeuille alternatieve beleggingen heeft in 2023 een rendement behaald van -2,71%. We beschrijven hieronder waar deze in 2023 uit bestond.

Private equity in afbouwfase

Het bestaande private equity-programma zit in een afbouwfase. Eind 2022 was het gewicht van deze categorie in de portefeuille nog 0,04%. Na het aflopen van deze derde en laatste fondsverlenging, zijn de mogelijkheden onderzocht om de portefeuille te verkopen aan andere beleggers. Dat heeft ertoe geleid dat momenteel tien van de elf posities in het fonds zijn verkocht. Er is op dit moment nog één positie in het fonds over. Zodra daar een geschikte koper voor wordt gevonden, kan het fonds worden afgewikkeld.

Infrastructuur neemt af

De infrastructuurportefeuille is ook in afbouw en bestaat nog uit een pool waarvan de waarde in 2023 substantieel daalde. Dit wordt veroorzaakt door afwaarderingen bij de laatste twee belangen. Beide bedrijven hebben te kampen met door inflatie sterk gestegen kosten en minder snel stijgende inkomsten. Tegelijkertijd worden voor allebei de investeringen kopers gezocht. Naast de uitdagende marktomstandigheden zorgt de gespreide aandeelhoudersstructuur bij beide bedrijven voor uitdagingen bij de verkoop. De verwachting is dat in de loop van 2024 de laatste twee posities verkocht zijn. Eind 2023 was het belegd vermogen in deze categorie nog maar 0,08% van dat van de totale portefeuille.

Fagoed & ASR Farmland

BPL Pensioen besloot om Fargoed uit te faseren. Dit houdt in dat aflopende pachtcontracten niet worden verlengd en beschikbare kasgelden worden uitgekeerd aan de participanten van het fonds. Over 2023 werd een positief rendement behaald van 9,72%. Dit was met name het gevolg van de hoge inflatie in 2022, die gedurende 2023 is verwerkt in de indexering van de contracten.

Ondanks de stikstofproblematiek blijft landbouwgrond een interessante en waardevaste belegging omdat grond schaars is in Nederland. Ook voor de boeren blijven de pachtcontracten van ASR interessant. De vraag van de boeren naar de pachtcontracten was in 2023 groter dan verwacht. Over 2023 werd een positief rendement behaald van 3,39%.

Vastgoed

Ontwikkelingen vastgoedportefeuille en duurzaamheid

De directe vastgoedbeleggingen bieden diversificatievoordelen in de totale beleggingsportefeuille en hebben een tweeledig doel. Naast een aantrekkelijk profiel van rendement versus risico, hebben vastgoedbeleggingen maatschappelijke impact op ecologisch, sociaal en governance-gebied. Daarmee dragen deze beleggingen bij aan ons MVB-beleid. Zo leveren we met vastgoedbeleggingen in nieuwbouwwoningen een bijdrage aan het verminderen van de woningnood in steden. Door woningen te verduurzamen verbetert het wooncomfort van de huurders en daalt de CO₂-uitstoot. De beleggingsovertuiging is dat duurzaam vastgoed op de lange termijn beter rendeeft. Investeren in duurzaam vastgoed is de manier om op de lange termijn een stabiel financieel rendement in combinatie met maatschappelijke impact te realiseren en risico's te minimaliseren.

De strategische allocatie naar vastgoed over 2023 is 15% van de beleggingsportefeuille. Als gevolg van de rentestijging op de kapitaalmarkt daalden de waarden van de vastgoedbeleggingen. In totaal is er voor € 58 miljoen geïnvesteerd in vastgoedbeleggingen, heeft de vastgoedportefeuille een waardedaling van € 237 miljoen laten zien en is er voor € 14 miljoen aan vastgoed verkocht. Hierdoor bedroeg de vastgoedportefeuille per ultimo 2023 € 2.933 miljoen.

De activiteit op de beleggingsmarkt voor huurwoningen was in 2023 beperkt. Door de gestegen kapitaalmarktrentes zijn institutionele beleggers over gealloceerd aan vastgoed. In 2023 zijn er geen nieuwe projecten verworven, wel is er een aantal opgeleverde objecten aan de vastgoedportefeuille toegevoegd.

Het verduurzamen van de woningportefeuille is ook in 2023 verder uitgerold. In 2023 is voor 170 woningen een verduurzamingstraject opgestart en voor 2024 zijn 189 woningen geselecteerd. Ons beleid voor de duurzaamheid van de vastgoedportefeuille laten we jaarlijks toetsen door deel te nemen aan de internationale

duurzaamheidsbenchmark GRESB. Van de maximale score van 100 is in 2023 een score van 91 behaald (2022: 90). Daarmee hebben we de maximale waardering van 5 sterren gehandhaafd. Ook hebben we in aansluiting op het Klimaatakkoord de ambitie om in 2030 de CO₂-emissie van de woningportefeuille te halveren ten opzichte van 1990. Op basis van de gerealiseerde verduurzamingstrajecten, in combinatie met de aan- en verkoopstrategie, is de CO₂-emissie in 2023 ten opzichte van 1990 met 49% gedaald.

Rendement vastgoedportefeuille 2023

Het totale financiële rendement op de vastgoedportefeuille over 2023 bedroeg -4,86%. Dit rendement is opgebouwd uit direct rendement op vastgoed van 2,7% en een indirect rendement op vastgoed van -7,5%. Hiermee was het rendement beter dan dat van de benchmark: -5,54%.

4.5 Aanpassingen beleggingsbeleid

Studie naar de portefeuilleconstructie

Gebaseerd op een ALM-studie heeft ons fonds een strategische portefeuille vastgesteld. Die portefeuille sluit goed aan bij de ambitie en risicohouding van ons fonds. Ieder jaar voeren wij een studie naar de portefeuilleconstructie uit waarbij we de normportefeuille vaststellen. De doelstelling van de studie is om een robuuste portefeuille samen te stellen, die het ook in meer extreme marktomstandigheden relatief goed doet. Daarom is in de update van de portefeuilleconstructie gerekend met één basisscenario, twee alternatieve scenario's en vier schokscenario's. De verschillende scenario's hebben een horizon van vijf jaar.

Afdekking renterisico

Naar aanleiding van de ALM-studie is besloten om de strategische renteafdekking in 2023 te verhogen. Dit leidt tot een betere bescherming van de dekkingsgraad in aanloop naar het nieuwe pensioenstelsel. De dynamische rentestaffel is ten opzichte van de staffel uit 2022 met 20%-punt verhoogd. Bovendien wordt de staffel niet meer neerwaarts doorlopen. In de aangepaste rentestaffel wordt het renteafdekkingspercentage verder verhoogd bij een stijgende marktrente. Dit leidde ertoe dat in 2023 het renteafdekkingspercentage in 4 stappen is verhoogd tot 69% eind 2023. Dit percentage kan oplopen tot een maximum van 75% bij een rente van 4% of hoger.

Aanpassingen normportefeuille 2023

Het doel van de studie naar de portefeuilleconstructie is een normportefeuille op te stellen die zoveel mogelijk aansluit op de strategische portefeuille. Er zijn verschillende redenen waarom de normportefeuille kan afwijken van de strategische portefeuille. Deze redenen hebben te maken met:

- de vooruitzichten op de middellange termijn;
- een beperkte mogelijkheid om illiquide beleggingen in te vullen;
- bestuurlijke afwegingen voor de implementatie van (nieuwe) beleggingscategorieën;
- Liquiditeitenbeheer.

Hypotheke

De normallocatie 2023 voor hypotheke bedraagt 6,0%. Ieder jaar toetsen we of we extra toezegging moeten doen om ervoor te zorgen dat we deze 6,0% halen. Dit jaar is dat niet nodig. Het eerder afgegeven commitment (dat deels nog moet worden belegd) is voldoende.

Benchmark wijzigingen

Ons fonds heeft besloten om per 1 februari 2023 de staatsobligatieportefeuille en bijbehorende benchmark aan te passen, zodat een groter deel van de obligaties in de staatsobligatieportefeuille als onderpand mag worden gestort.

Per 1 juli is de methodiek van de custom benchmark voor high yield gewijzigd. Per die datum wordt in de benchmark rekening gehouden met de transactiekosten. Dit sluit aan bij de markt praktijk. De naam van de benchmark is hetzelfde gebleven.

Het nieuwe pensioenstelsel heeft gevolgen voor de beleggingen

De nieuwe regels voor pensioenen hebben gevolgen voor de beleggingen. We onderzoeken of de beleggingen straks nog passend zijn. Moeten we afscheid nemen van sommige beleggingen? Of moeten we juist andere beleggingen toevoegen? In 2023 hebben we bijvoorbeeld gekeken naar de investment beliefs en of deze nog passend zijn. Ook zijn we voorzichtig met het afsluiten van nieuwe zeer lange termijn swaps (40- en 50-jaars). Dit komt omdat we deze misschien weer zouden moeten verkopen in het nieuwe pensioenstelsel.

Verantwoord beleggen

In 2023 onderzochten we het toevoegen van impactbeleggingen. Tevens is er een investment case impact beleggen opgesteld. Dit traject is nog niet volledig uitgewerkt. In 2024 selecteren we een beheerder voor de impact portefeuille.

4.6 Klimaatplan

In het klimaatplan staan onze doelen en wat we doen om die doelen te bereiken.

Ons hoofddoel is een klimaatneutrale (Net Zero) portefeuille in 2050. Onze portefeuille is afgestemd op het EU-doel van maximaal 1,5 graden opwarming van de aarde. Om dit hoofddoel te bereiken hebben we een aantal subdoelen opgesteld:

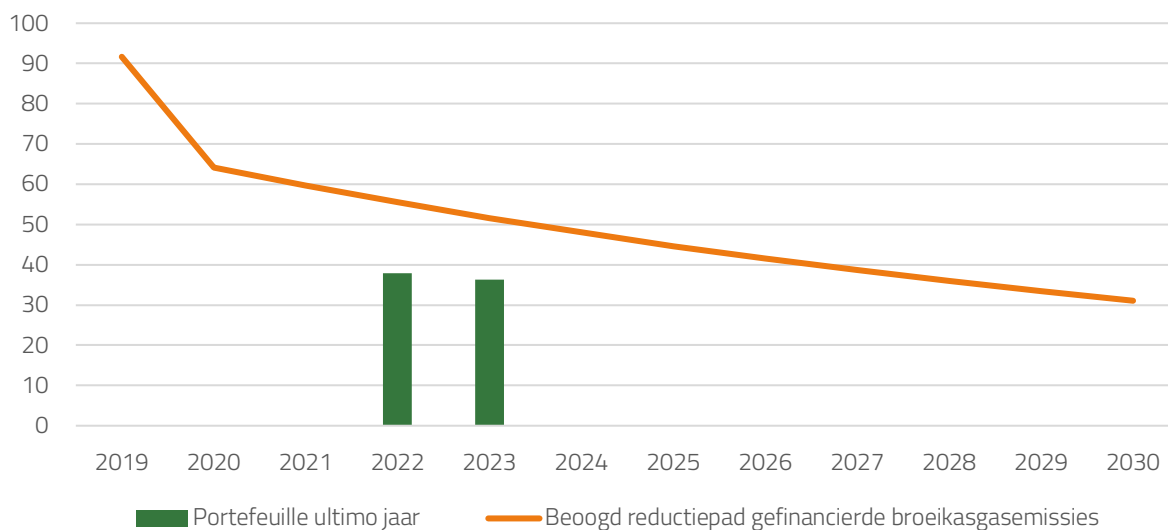
- Verlaging van broeikasgasemissies in onze aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille met 50% in 2030 t.o.v. 2019.
- Halvering van de broeikasgasemissies in onze woningportefeuille in 2030 t.o.v. 1990.
- Steunen van de energietransitie door de energiebedrijven aan te sporen die transitie te verwezenlijken. Beleggingen in bedrijven die geen bijdrage leveren aan de transitie bouwen we vervroegd af.

Om deze subdoelen te halen, hebben we concrete acties opgesteld. Deze liggen ook vast in ons klimaatplan.

Op basis van actie- en reductieplannen werken we de komende jaren toe naar de realisatie van onze subdoelen in 2030. We blijven transparant over onze prestaties. Ieder jaar rapporteren we over de voortgang.

We hebben de afgelopen jaren al veel aandacht aan klimaatverandering besteed. Zetten we onze huidige portefeuille af tegen de vereiste maatstaf en reductiepaden van de EU klimaatbenchmarks dan zijn de prestaties al goed. Onze aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille presteert momenteel ruim lager dan nodig is voor een reductiepad dat afgestemd is op de vereisten van de EU Climate Transition Benchmark.

De grafiek zet de gefinancierde broeikasgasemissies van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille af tegen een op het klimaatakkoord afgestemd reductiepad:

Aanvullend presteren onze portefeuilles ook goed volgens maatstaven die meer op de toekomstige situatie gericht zijn. Daarmee is onder meer te beoordelen in welke mate de ondernemingen waarin we beleggen betrouwbare transitieplannen hebben. Afgestemd op de Parijs-doelstellingen.

4.7 Beleidsinstrumenten die BPL Pensioen heeft ingezet voor ESG 2023

Op onze website leggen we elk halfjaar verantwoording af over de verantwoord beleggingsprestaties en ons stembeleid. Voor de beleidsinstrumenten 'engagement' en 'stemmen op aandeelhoudersvergaderingen' lichten we hieronder op hoofdlijnen de prestaties toe. Dit doen we samen met de ontwikkelingen in onze vastgoedportefeuille.

Engagement

Engagement is de dialoog aangaan met ondernemingen. Het is het centrale middel van ons verantwoord beleggingsbeleid. Door de dialoog aan te gaan, willen we het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren en tegelijkertijd waardecreatie voor de lange termijn nastreven. Ons engagementprogramma is op te splitsen in een:

- Normen gedreven engagementprogramma
- Programma gericht op de thema's uit het speerpuntenbeleid
- Programma gericht op samenwerking (collectieve engagements).

Normen gedreven engagementprogramma

Binnen ons normen gedreven engagementprogramma worden de potentiële ongunstige effecten van onze beleggingen op mens en milieu besproken. Dat gebeurt met de ondernemingen waarin wij beleggen. We toetsen de beleggingen in onze portefeuille op de naleving van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. En op de VN Global Compact principes en op de Guiding Principles on Business and Human Rights.

Doel van ons engagementprogramma is:

- *te bewerkstelligen dat ondernemingen maatregelen nemen om verdere betrokkenheid bij de duurzaamheidsrisico's te voorkomen of*
- *hun betrokkenheid bij het schenden van normen te beëindigen.*

Binnen het normen gedreven engagementprogramma, zijn in 2023 namens ons 140 dialogen gevoerd. De verdeling over de aandachtsgebieden mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en corruptie zag er in 2023 als volgt uit:

Mensenrechten	26%
Milieu	29%
Arbeidsnormen	36%
Corruptie	9%

De ondernemingen komen uit verschillende regio's en markten. De focus van ons programma ligt op de ontwikkelde markten.

Thema's van het speerpunten engagementprogramma

Het thematische engagementprogramma bestaat uit zes thema's die zich in verschillende fases bevinden. Binnen deze thema's zijn 35 ondernemingen opgenomen. De dialogen met deze ondernemingen voert onze fiduciair manager uit.

De thema's van het engagementprogramma zijn in 2023 onder meer gericht op de reductie uitstoot broeikasgassen, klimaatadaptatie, klimaat en de transportsector en biodiversiteit in de landbouwketen. Het doel van deze thema's is om ondernemingen een gedegen klimaat en/of biodiversiteitstrategie te laten ontwikkelen én uitvoeren. Dit betekent bijvoorbeeld dat hun klimaatstrategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn. De maatregelen die daarvoor nodig zijn, moeten onderdeel gaan uitmaken van de lange termijnstrategie van deze ondernemingen. En ze moeten voortkomen uit een klimaatvisie. De ondernemingen moeten ook helder uitleggen hoe zij klimaat gerelateerde risico's en kansen meten en beheersen.

We stellen meetbare, eenvoudige en eenduidige doelen. Waar mogelijk moeten deze afgestemd zijn op de doelstelling van het akkoord van Parijs. Over de voortgang en de achtergronden daarvan geven we meer inzicht via onze halfjaarlijkse MVB rapportage.

Thema's gericht op samenwerking (collectieve engagements)

Voor enkele thema's sluiten we aan bij dialogen uitgevoerd door een grote groep institutionele beleggers. Wij zijn dan supporting investor. Thema's die wij steunen hebben betrekking op:

- Beheersen en verkleinen van methaanuitstoot en -risico's. Het betreft hier de uitstoot van methaan door olie- en gasbedrijven en elektriciteitsbedrijven.
- Investor Decarbonisation Initiative. Dit initiatief heeft tot doel klimaatacties bij bedrijven te versnellen. We baseren ons op wetenschappelijk onderbouwde emissiedoelstellingen. En op doelstellingen gericht op hernieuwbare elektriciteit, energieproductiviteit en elektrische mobiliteit.
- Climate Action 100+. Dit is een investeerdersinitiatief om bedrijven die verantwoordelijk zijn voor de hoogste broeikasgasemissies aan te sporen om:

- hun broeikasemissies te verlagen
- transparanter te zijn over hun klimaatbeleid en -doelstellingen
- hun governance op het gebied van klimaatverandering te verbeteren.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen is een belangrijk onderdeel van het verantwoord beleggingsbeleid. We voeren een eigen stembeleid. Daarin besteden we onder meer nadrukkelijk aandacht aan een beheerst beloningsbeleid en aan duurzaamheid gerelateerde aandeelhoudersresoluties. Stemmen zelf doet Achmea IM voor de aandeelhoudersvergadering van bedrijven in ontwikkelde markten en voor bedrijven met een kleine marktkapitalisatie. Vermogensbeheerder Robeco stemt voor bedrijven in opkomende markten.

Ons fonds stemde zelf in 2023 op 1.147 aandeelhoudersvergaderingen, waarbij 16.818 agendapunten zijn behandeld. Op ruim 18% van alle agendapunten is tegen het management gestemd.

Hierbij ging het vooral om:

- de benoeming van bestuurders van ondernemingen, die niet onafhankelijk waren als dit wel geëist of gewenst was
- beloningsstructuren die excessief waren, onvoldoende toegelicht of niet transparant genoeg.

Op aandeelhoudersresoluties over ecologische, sociale en governance kwesties is in meer dan de helft van de gevallen tegen het management gestemd. Uiteraard is tegen het management stemmen geen doel op zich. Het gaat ons om zo goed mogelijk verantwoord te beleggen.

4.8 Z-score

De Z-score maakt deel uit van de performancetoets. Deze score geeft het verschil tussen het werkelijk behaalde rendement en het rendement van de normportefeuille weer. Daarmee is het een indicator voor de mate van out- of underperformance van de beleggingen. Het rendement geeft na correctie voor beleggingskosten en beleggingsrisico een positieve Z-score over 2023 van 0,19.

Performancetoets

Volgens de vrijstellingsregeling passen we de performancetoets in 2023 toe over de periode januari 2019 tot en met december 2023. Komt over deze periode de uitkomst van de performancetoets lager uit dan de waarde 0? Dan heeft een werkgever de mogelijkheid een verzoek tot vrijstelling van verplichte deelname aan ons pensioenfonds in te dienen. De performancetoets bedraagt 1,93. Hiermee voldoet de score ruimschoots aan de minimumgrens.

A man with short brown hair, wearing a blue polo shirt and blue jeans, stands with his arms crossed in a grassy field. He is smiling at the camera. In the background, there are several black and white cows, some with yellow ear tags. The scene is outdoors with green trees and a cloudy sky. There are semi-transparent geometric shapes (a rectangle and a circle) overlaid on the image.

Hoofdstuk 5 **Risicobeheer**

Hoofdstuk 5: Risicobeheer

Het bestuur van BPL Pensioen beschouwt goed risicomanagement als een randvoorwaarde voor de realisatie van haar strategische doelen en het bereiken van een goed pensioen. Ons risicomanagement richt zich op de beheersing van alle risico's die wij als fonds lopen: van strategische risico's tot risico's met betrekking tot de uitvoerders. Om ons risicomanagement goed te laten functioneren, zorgen we voor een aantal waarborgen: Het bestuur en de commissies zijn verantwoordelijk voor de juiste inschatting van de risico's. Zij nemen de beheersmaatregelen om deze risico's te beperken. Het bestuursbureau biedt ondersteuning.

We hebben een RC⁶, een sleutelfunctiehouder risicobeheer en een risicomanager, tezamen de risicobeheerfunctie. Die stellen kritische vragen als we besluiten nemen. Ze beoordelen of aan alle risico's is gedacht.

We hebben ook een sleutelfunctiehouder interne audit. Die onderzoekt of de effectiviteit van besturing, het risicobeheer en de interne beheersing voldoende is.

In 2023 zijn er stappen gezet om de governance structuur te verbeteren. Dit heeft begin 2024 geleid tot een aanpassing van de inrichting van de governance rondom de risicobeheersing. De RC is sinds april 2024 opgeheven en het risicobeheer in de eerste lijn wordt versterkt.

“Door risico's te beheersen, beschermen we de belangen van de deelnemers.”

5.1 Belangrijke ontwikkelingen

De dienstverlening van belangrijke uitbestedingspartners, zoals TKP Pensioen, Achmea IM en Achmea Real Estate (ARE) verliep in 2023 goed. De gemelde incidenten waren bij alle partners beperkt in aantal en impact. In onderstaande tabel staat het aantal incidenten onderverdeeld naar uitvoerder:

Type incidenten	TKP Pensioen	Achmea IM	ARE
Operationeel	24	8	0
Integriteit	0	0	0

De RC heeft in 2023 een aantal beleidsterreinen specifiek onder de loep genomen. Dit betreft het ESG-beleid, het keuzebegeleidingsbeleid en de uitbesteding aan TKP. Dit heeft geresulteerd in een aantal aanbevelingen die door het bestuur zijn overgenomen.

Met ingang van 2023 is de methode van het opstellen van de Risk Self Assessment verbeterd. In de nieuwe methodiek nemen we de kans en de impact van de risico's afzonderlijk in de risicobereidheid op. Hierdoor kunnen we beter beoordelen of de risico's binnen de risicobereidheid vallen. Ook geeft de nieuwe methode beter aan wanneer acties nodig zijn als het risico buiten de risicobereidheid valt.

⁶ De RC is sinds april 2024 opgeheven.

De Kritische Risico Indicatoren (KRI's) zijn verder geëvalueerd. Een aantal KRI's gebruiken we niet meer en een aantal andere is juist toegevoegd. Hierdoor is het bestuur beter in staat op de ontwikkeling van de huidige risico's te reageren.

De risicobeheerfunctie is nauw betrokken bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel die op 1 januari 2027 gepland staat. Over diverse deelonderwerpen schreven we een risico-opinie. Daarnaast participeert de risicobeheerfunctie in de vergaderingen van de stuurgroep om vroegtijdig vragen te kunnen stellen en opmerkingen te plaatsen. Daarnaast vergadert de risicobeheerfunctie veelvuldig met de sleutelfunctiehouder actuariaat en interne audit om de ontwikkelingen in samenhang te kunnen beoordelen.

5.2 Kwalitatieve en kwantitatieve risico-overwegingen

Kwalitatief

Met risico's bedoelen we hier de omstandigheden die de strategie, de organisatie, het beheerd vermogen en de opgebouwde pensioenen kunnen bedreigen. Door deze risico's te beheersen, kunnen we de belangen van de deelnemers zo goed mogelijk beschermen. Daarbij accepteren we dat het soms nodig is om bewust risico's te lopen om de doelen voor de lange termijn te kunnen halen. Vanuit dit uitgangspunt hebben we een kwalitatieve risicohouding geformuleerd en hebben we deze in 2021 geactualiseerd. Dit hebben we gedaan in overleg met de sociale partners en het Verantwoordingsorgaan. Kern van deze risicohouding is de ambitie om de nominale aanspraken waardevast te houden. Inflatie holt de waarde van de nominale uitkeringen uit. Gezien het lange termijnkarakter van pensioenen, is het belangrijk dat de koopkracht van de pensioenen behouden blijft. Om koopkracht te behouden, vinden wij dat bepaalde beleggingsrisico's acceptabel zijn. Het accepteren van deze risico's leidt wel tot de mogelijkheid dat we de nominale aanspraken niet volledig na kunnen komen.

De mate waarin we risico's accepteren, hangt van de volgende kwalitatieve overwegingen af:

- We vinden dat het opbouwpercentage zo stabiel mogelijk moet zijn. Daardoor kunnen we ook de kwantitatieve risicohouding voor de lange termijn (=de uitkomst uit de haalbaarheidstoets) op een samenhangende manier beoordelen.
- Binnen redelijke grenzen vinden wij de hoogte van het opbouwpercentage belangrijker dan het verhogen van de pensioenen.
- Er moet een goede balans zijn tussen de te nemen risico's en het verwachte beleggingsrendement. Alleen dan kunnen we op langere termijn invulling geven aan de pensioenambitie. Die pensioenambitie neemt met zich mee dat we risico's nemen om een beleggingsrendement te realiseren dat hoger is dan de risicovrije markttrente. We houden daarbij rekening met de lange looptijd van de verplichtingen. Op basis van een ALM-studie bepalen we de verdeling tussen de beleggingscategorieën.
- Bij slechte economische omstandigheden vinden we het uit te leggen dat we geen toeslag verlenen. We willen pensioenverlagingen voorkomen en die alleen inzetten als het echt niet anders kan.

Kwantitatief

De kwantitatieve risicohouding voor de korte termijn komt tot uitdrukking in de bandbreedte voor de vereiste dekkingsgraad. De vereiste dekkingsgraad weerspiegelt de risico's die ons fonds loopt op grond van de strategische beleggingsportefeuille. De bandbreedte voor de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke beleggingsportefeuille bedraagt min en plus 3% ten opzichte van de vereiste beleggingsportefeuille op basis van de strategische beleggingsportefeuille. Eind 2023 was de vereiste dekkingsgraad op basis van de

strategische beleggingsportefeuille 119,3%. De vereiste dekkinggraad op basis van de feitelijke dekkinggraad bedroeg per die datum 119,4% waarmee deze binnen de geformuleerde bandbreedte viel.

De kwantitatieve risicohouding voor de lange termijn baseren we op het haalbaarheidsonderzoek. Aan de hand van dit jaarlijkse onderzoek bepalen we het verwachte pensioenresultaat. In 2021 is in overleg met de sociale partners en het Verantwoordingsorgaan het acceptabele pensioenresultaat verlaagd van 95% naar 90%. Dat wil zeggen dat we nu op lange termijn 10% koopkrachtverlies accepteren. Daarnaast accepteren we een maximale afwijking van 50% bij een slechtweerscenario. De uitkomst van het pensioenresultaat in de haalbaarheidstoets eind 2022 was 91%. Deze waarde ligt daarmee boven de verlaagde vastgestelde ondergrens.

5.3 Eigen risicobeoordeling in het licht van de strategische pijlers

In 2023 hebben we een nieuwe eigen risicobeoordeling (ERB) gemaakt. Deze beoordeling stelt ons in staat om inzicht te krijgen in de belangrijkste toekomstige strategische risico's. Deze nieuwe ERB is gericht op drie belangrijke risico's:

1. De risico's die gepaard gaan met de transitie naar het nieuwe stelsel. Inclusief het risico dat de dekkinggraad zodanig daalt dat aan de belangrijkste doelstellingen niet meer kan worden voldaan.
2. De cyberweerbaarheid.
3. De communicatie naar de deelnemers.

Uit deze ERB komt naar voren dat het bestuur voldoende beheersmaatregelen heeft geformuleerd en in control is om een verantwoorde transitie naar het nieuwe stelsel te waarborgen. Wel ziet het bestuur op diverse thema's verbeterpunten en -acties. Zo heeft het bestuur het voornemen om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de dekkinggraad in de jaren tot de transitie meer te beschermen. Verder merkt het bestuur op dat, ondanks alle beheersmaatregelen, een geslaagde cyberaanval niet volledig kan worden voorkomen.

We onderscheiden financiële en niet-financiële risico's

We kennen risico's die financieel van aard zijn, zoals de door ons gekozen financiële opzet, aandelenrisico's, vastgoedrisico's, renterisico's, liquiditeitsrisico's en inflatierisico's. Sommige van deze risico's, zoals aandelenrisico's, nemen we bewust. Dit doen we omdat we verwachten dat daar positieve rendementen tegenover staan. Voor alle risico's geldt dat we altijd beoordelen hoe we ze kunnen beheersen.

In 2023 is het dekkinggraadrisico beperkt door de afdekking van het renterisico minder te verlagen dan op grond van ons beleid en de opgetreden renteontwikkeling het geval zou zijn geweest. In 2024 zal het bestuur, zoals eerder opgemerkt, weer beoordelen of BPL Pensioen nog verdere maatregelen doorvoert om de dekkinggraad te beschermen. Om zo te waarborgen dat de dekkinggraad tijdens de transitie naar het nieuwe stelsel voldoende hoog is om de ambitie te realiseren.

Een bijzonder risico vormt het niet kunnen voldoen aan de minimale norm voor de dekkinggraad

De dekkinggraad van eind 2023 kan zich bij verschillende scenario's als volgt ontwikkelen:

Rente in bps	Zakelijke waarden						
	-50%	-30%	-10%	0%	10%	30%	50%
150	90	106	121	129	136	152	167
100	89	103	117	124	131	145	159
50	87	100	113	119	126	138	151
0	86	97	109	114	120	132	143
-50	84	94	104	110	115	125	136
-100	81	91	100	105	109	119	128
-150	79	87	96	100	104	112	121

* BPS staat voor basispunten. 1 basispunt is gelijk aan 0,01%, dus 150 bps staat voor 1,5%.

De ontwikkeling van de rente en de ontwikkeling van de zakelijke waarden beïnvloeden vooral de dekkingsgraad. Dat is in bovenstaande figuur goed zichtbaar. Er is rekening gehouden met ons renteafdekkingsbeleid.

5.4 Governance gebaseerd op three lines-model

De governance vormt een belangrijk onderdeel van het risicomanagement. De governance is sinds 2020 volledig gebaseerd op het three lines-model. In 2021 hebben we een paar kleine wijzigingen doorgevoerd die het model voor ons beter werkbaar maakte. 2023 heeft uitgewezen dat dit model inderdaad goed functioneert.

De eerste lijn

De eerste lijn bestaat uit het bestuur en bestuurlijke commissies, met uitzondering van de RC. Ons bestuursbureau biedt ondersteuning. De eerste lijn is verantwoordelijk voor het beleid, de beleidsvoorbereiding en de besluitvorming. Daarbij hoort ook de primaire verantwoordelijkheid voor de beheersing van de risico's. De eerste lijn krijgt hierbij ondersteuning van een eerstelijnsrisicomanager.

De tweede lijn

De tweede lijn bestaat uit de sleutelfuncties risicobeheer en actuarieel, de Compliance Officer, de Functionaris Gegevensbescherming en de RC⁷. De tweede lijn is verantwoordelijk voor:

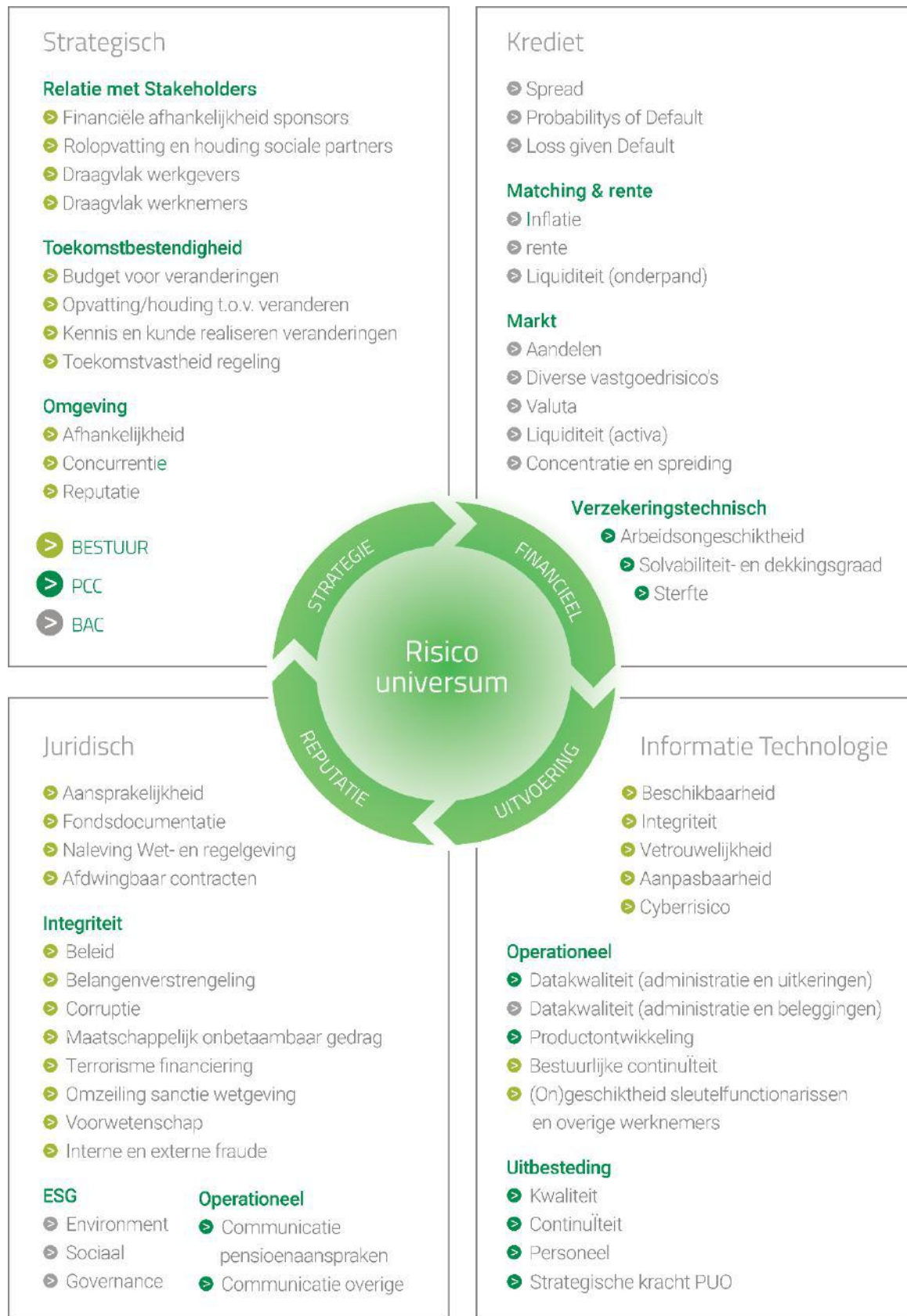
⁷ In april 2024 is de RC opgeheven en bestaat de tweede lijn uit de sleutelfuncties risicobeheer en actuarieel, de Compliance Officer en de Functionaris Gegevensbescherming.

- De beoordeling van de besluitvorming in de eerste lijn op het doorlopen proces, de beoordeling van de risico's en beheersmaatregelen, van de volledigheid en van de evenwichtige belangenafweging. Bij belangrijke besluitvorming of beleidswijziging wordt onder verantwoordelijkheid van de sleutelfunctiehouder Risicobeheer een risico-opinie opgesteld.
- Opstelling van het risicojaarplan.
- De beoordeling van de handelswijze van de eerste lijn rond het incidentenregister.
- Toezien op de beoordeling van onder andere de risicorapportages die de uitvoerders van de eerste lijn opstellen.
- Periodiek overleg voeren met de risicomangers van alle uitvoerders. Doel van dit overleg is hen te bevragen over hun opzet en inrichting van het risicobeheer en over de werking van de ingestelde beheersmaatregelen.

Het tweedelijnsrisicomanagement is onafhankelijk van de operationele eerstelijnsactiviteiten.

De derde lijn

De derde lijn bestaat uit de sleutelfunctie interne audit. Deze derde lijn geeft aanvullende zekerheid over de effectiviteit van besturing, het risicobeheer en de interne beheersing door het uitvoeren van gerichte onderzoeken.

Het pensioenfonds heeft een Dagelijks Bestuur (DB) en drie bestuurscommissies. Voor meer informatie verwijzen we naar hoofdstuk 1: Organisatie en wijze van besturen van ons fonds.

5.5 De sleutelfuncties

Sinds 2019 zijn op grond van de vereisten uit IORP II drie sleutelfuncties ingericht. Daarbinnen zijn de sleutelfunctiehouders eindverantwoordelijk. Dat zijn:

- De risicobeheersfunctie (tweede lijn)
- De actuariële functie (tweede lijn)
- De interne auditfunctie (derde lijn)

Hieronder geven we de belangrijkste verantwoordelijkheden weer:

Sleutelfunctiehouder risicobeheer

De sleutelfunctiehouder risicobeheer beoordeelt, ziet toe op en rapporteert over het risicobeheersysteem. Ook heeft deze sleutelfunctiehouder een initiërende en adviserende rol bij de vormgeving van het risicobeheer. De voorzitter van de RC is sleutelfunctiehouder van het risicobeheer. Hij of zij laat zich onder andere ondersteunen door de tweedelijnsrisicomanager van het bestuursbureau.

In 2023 heeft de sleutelfunctiehouder 24 risico-opinies geschreven. Bij de meeste stelde de sleutelfunctiehouder vast dat bij de besluitvorming werd voldaan aan een juiste risicobeoordeling en adequate beheersmaatregelen. Bij negen risico-opinies had de sleutelfunctiehouder opmerkingen die door het bestuur ter harte zijn genomen.

Sleutelfunctiehouder actuarieel

De sleutelfunctiehouder actuarieel beoordeelt de processen voor de berekening van de technische voorzieningen. En beoordeelt de betrouwbaarheid en adequaatheid van de berekening van deze voorzieningen. In 2023 heeft deze sleutelfunctiehouder op kwartaalbasis aan het bestuur gerapporteerd en vastgesteld dat de technische grondslagen adequaat zijn.

Sleutelfunctiehouder interne audit

De sleutelfunctiehouder interne audit evalueert objectief en onafhankelijk. Deze evaluatie richt zich op de effectiviteit van de besturing, het risicobeheer en de interne beheersing. De sleutelfunctiehouder geeft hierover aanvullende zekerheid, inzicht en advies. Dit helpt ons om de doelstellingen beheerst te realiseren. En om de waarde van ons fonds te verbeteren en beschermen. In 2023 heeft de sleutelfunctiehouder één audit verricht. Deze had betrekking op het programma management Wtp. Hierin concludeert de sleutelfunctiehouder dat de programma-aanpak Wtp een adequate sturing van en toezicht op de Wtp-transitie in voldoende mate waarborgt. Uit de audit kwam één bevinding en die betreft het niet structureel evalueren van de samenwerking en de onderlinge communicatie. De stuurgroep herkende dit en nam de hiermee gepaard gaande aanbeveling over.

Daarnaast participeerde de sleutelfunctiehouder in een groot aantal multi client audits die samen met andere sleutelfunctiehouders van andere pensioenfondsen bij met name TKP zijn uitgevoerd.

Overigens, per medio van 2023 is de rol van sleutelfunctiehouder interne audit ingevuld door de heer A. van der Veer. Hij volgde de heer N. Smit op die deze rol niet meer kon combineren met zijn nieuwe functie buiten Actor.

5.6 Risicomanagementcyclus vijf stadia

Bij het managen van alle risico's die wij voor de realisatie van de bedrijfsvoering en strategische doelen lopen, onderkennen we vijf cyclisch te doorlopen stadia:

Onderkennen van de risico's

We onderscheiden negen hoofdrisicocategorieën. Die zijn gekoppeld aan de strategische pijlers. Deze hoofdcategorieën zijn verdeeld in subrisicocategorieën. In onderstaande tabel staan deze negen hoofdrisicocategorieën en de bijbehorende risicotolerantie:

Risicocategorie	Risicotolerantie
Strategische risico's	Beperkt
Beleggingsrisico's operationeel	Zeer beperkt
Verzekeringstechnisch risico	Beperkt
Integriteitsrisico	Zeer beperkt
Uitbestedingsrisico's	Zeer beperkt
Operationele risico's	Zeer beperkt
Juridische risico's	Zeer beperkt
Omgevingsrisico's	Beperkt
ESG-risico's	Beperkt

De risicotolerantie drukken we uit in de maximale kans dat het risico plaatsvindt en de maximale impact die het risico mag hebben. Naast bovenstaande categorieën onderkennen we het balansrisico. Dit risico beheersen we onder andere aan de hand van een ALM-studie die we iedere drie jaar uitvoeren.

Metten van de risico's

Voor alle relevante risico's stellen we, voor zover mogelijk, key risk indicators met bijbehorende limieten vast. De KRI's die de uitvoerders hanteren, worden in overleg met het bestuur vastgesteld. De KRI's leggen we vast in de risicorapportages van het bestuursbureau. De scores op de KRI's bespreken en beoordelen we in de diverse commissies.

Bewaken van de risico's

Bewaking van risico's die buiten de tolerantiegrenzen vallen, doen we bijvoorbeeld aan de hand van de KRI's en rapportages van uitvoerders. Zo weten we of we eventueel extra maatregelen moeten nemen. In 2023 zijn alleen de KRI's 'kans op korten' en de 'mate van korten' als gevolg van de lage dekkingsgraad (structureel) overschreden. Maar omdat de beleidsdekkingsgraad in 2023 verder is gestegen, is de kans op pensioenverlagingen sterk afgenomen. Vanaf 2021 bewaken we ook de kans op het niet halen van de richtdekkingsgraad. Die is van belang voor de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Deze richtdekkingsgraad is nodig om op een evenwichtige wijze over te gaan naar dat nieuwe stelsel.

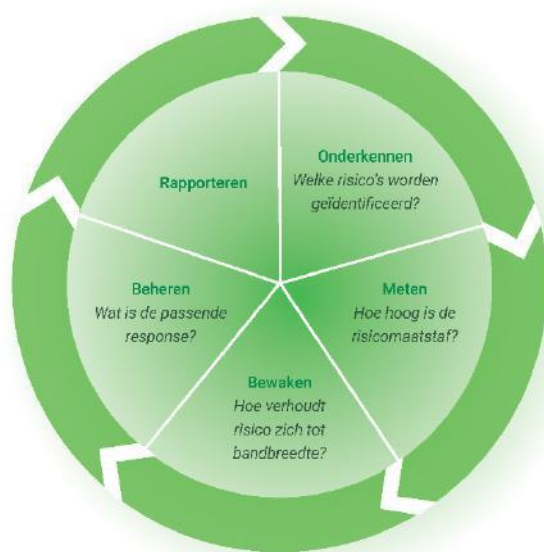
Beheersen van de risico's

Bij de vaststelling van beheersmaatregelen kijken we naar:

- De reeds bestaande maatregelen.
- Het effect van de mogelijke maatregelen op de kans dat het risico zich voordoet en de impact die het risico dan heeft met eventuele gevolgen voor andere risico's.
- De kosten en baten van de invoering van de maatregelen.
- Het resulterende risico na de maatregelen en of dat risico binnen het gewenste tolerantieniveau komt.

Rapporteren

We worden elk kwartaal op de hoogte gebracht van de ontwikkeling van de KRI's. De eerste lijn is verantwoordelijk voor de aanlevering van de informatie voor het risicodashboard. Mede met inbreng van de tweede- en derde lijn kan het bestuur de vijf stadia van deze cyclus doorlopen.

Risicomanagementproces risicobereidheid

In aanvulling op de vijf stadia van de risicomanagementcyclus, kennen we ook risico-managementprocessen. De belangrijkste processen zijn:

Op basis van de strategische doelstellingen hebben we voor elk subrisico de risicobereidheid geformuleerd. Vervolgens hebben we KRI's gedefinieerd. Dat zijn als het ware meetinstrumenten die de ontwikkeling van het risico laten zien. Daarmee kunnen we vervolgens bepalen of we de risicobereidheid overschrijden. De risicobereidheid leggen we verder vast in een heatmap. Die geeft de kans op en de impact van het risico weer. De risicobereidheid is precies dat deel van de heatmap waarin we ons voor dat risico willen bevinden. Periodiek toetsen we de Risk Self Assessments (RSA's) voor elk subrisico. Doel is om zo het bruto risico, de beheersmaatregelen en de netto risico's in kaart te brengen. Het netto risico vergelijken we vervolgens met de risicobereidheid. De RSA's hebben twee doelen. Enerzijds om inzichtelijk te hebben welke beheersmaatregelen er zijn en of deze voldoende effectief zijn. Anderzijds om vast te stellen of een risico zich nog binnen de grenzen van de risicobereidheid bevindt.

5.7 Instrumenten van het risicomanagement

We geven ons risicomanagement concreet handen en voeten met behulp van vijf instrumenten:

1. Risicojaarplan

Het risicojaarplan geeft de geplande activiteiten van het risicomanagement voor het komende jaar weer. De activiteiten zijn erop gericht om de kwaliteit van het integraal risicomanagement te bewaken en te verbeteren. De algehele supervisie op de voortgang van het risicojaarplan is toebedeeld aan de tweedelijnsrisicomanager.

2. Risk self assessment

Voor alle risico's (her)formuleren we ieder jaar in de commissies de scenario's die zich kunnen voordoen. Daarmee is de kans en de impact van dit risico op BPL Pensioen te bepalen. We maken onderscheid in bruto risico (dan houden we geen rekening met de beheersmaatregelen) en netto risico (dan houden we wel rekening met de beheersmaatregelen). Vervolgens bezien we of het netto risico binnen de risicobereidheid valt en of we aanvullende beheersmaatregelen moeten doorvoeren.

Risicoparagraaf

Ieder beleidsadvies dat het bestuur voorgelegd krijgt, is door de opsteller van dat advies voorzien van een risicoparagraaf. Daarin staan de risico's beschreven die samenhangen met het gevraagde besluit. Daarnaast is de impact van het advies op de risico's vermeld. Ook vermeldt de opsteller in de risicoparagraaf van het advies eventueel aanvullende beheersingsmaatregelen.

Risico-opinie

Naast de risicoparagraaf, kan een advies aan ons bestuur ook voorzien zijn van een onafhankelijke beoordeling (risico-opinie) door de sleutelfunctiehouder risicobeheer. De risico-opinie betreft een beoordeling of in de besluitvorming met alle risico's (afdoende) rekening is gehouden. Ook gaat het om een beoordeling of het advies voldoet aan ons beleid en of het juiste proces is gevolgd. De sleutelfunctiehouder risicobeheer kan op verzoek van het bestuur besluiten om een risico-opinie af te geven, maar hij of zij kan dit ook ongevraagd doen. De risicoparagraaf en risico-opinie ondersteunen samen een risicogestuurde besluitvorming en een goede evaluatie van genomen besluiten.

Risicorapportages

De eerste lijn verzorgt op kwartaalbasis een rapportage waarmee we, mede op basis van de beoordeling van de KRI's, inzicht hebben in het verloop van alle geïdentificeerde risico's. KRI's die duiden op een overschrijding van de vastgestelde limieten vergen van het bestuur aanvullende maatregelen. In 2023 zijn de KRI's herzien. De tweede lijn beoordeelt deze rapportages inhoudelijk en stelt de eerste lijn kritische vragen over de inhoud.

A woman with blonde hair, wearing a maroon polo shirt, grey trousers, and a brown tool belt, is standing in a greenhouse. She is looking down at a bush of pink flowers, with her right hand reaching towards them. The greenhouse has a high ceiling with a complex metal frame and translucent panels. The floor is covered with rows of similar pink-flowered plants. A large, semi-transparent circular graphic is overlaid on the image, partially obscuring the woman and the plants.

Hoofdstuk 6 **Uitvoeringskosten**

Hoofdstuk 6: Uitvoeringskosten

We hebben inzicht in de kosten. We bewaken die en rapporteren jaarlijks over het verloop daarvan. De pensioenregeling voeren we uit tegen acceptabele kosten. In dit hoofdstuk geven we per kostensoort uitleg over de aan ons geleverde diensten.

6.1 Ontwikkeling kosten pensioenbeheer 2023

Beloningsbeleid

De bestuurders krijgen een beloning voor de werkzaamheden die zij verrichten. De uitgangspunten en de hoogte van de beloning zijn vastgelegd in het beloningsbeleid. Hierin staan ook de vergoedingen van de Raad van toezicht en het Verantwoordingsorgaan. De bestuurders en leden van de Raad van toezicht ontvangen een vaste vergoeding per jaar. Aspirant bestuursleden en leden van het Verantwoordingsorgaan ontvangen een vergoeding per vergadering. Er is geen sprake van prestatiegerelateerde beloningen.

In 2023 is de regeling voor reiskostenvergoeding aangepast.

Jaarvergoeding

Bedragen x €		
Functie	Vergoeding 2023	Vergoeding 2022
Voorzitter bestuur	87.456	84.909
Bestuurder	54.365	52.782
Voorzitter Raad van toezicht	27.186	26.394
Lid Raad van toezicht	17.734	17.217
Commissievoorzitter	16.504	16.023
Commissielid	11.002	10.682
Dagelijks Bestuur	5.501	5.341

Kosten pensioenbeheer

Bedragen x € 1.000	2023	2022
Bestuurskosten	1.124	1.078
Kosten VO en Rvt	354	284
Administratiekostenvergoeding	15.347	15.178
Accountantskosten	796	649
Controle- en advieskosten (zonder accountantskosten)	1.977	782
Contributies en bijdragen	1.440	895
Overige kosten en communicatie	1.508	1.575
Bestuursondersteuning	5.172	3.840
Totaal	27.718	24.281

In dit overzicht is te zien dat de kosten in 2023 ten opzichte van 2022 zijn toegenomen met € 4,6 miljoen. We lichten hieronder de ontwikkeling van de kosten voor het pensioenbeheer toe.

Bestuurskosten

De bestuurskosten zijn in 2023 gestegen ten opzichte van 2022. De vergoeding voor de bestuurders is verhoogd met 3% conform de jaarlijkse prijsindex voor de zakelijke dienstverlening. Daarnaast krijgen de bestuurders sinds 2023 een vergoeding voor de gemaakte reiskosten (€ 20 duizend voor het gehele bestuur).

Administratiekostenvergoeding

De administratiekostenvergoeding is met 7% gestegen in 2023 ten opzichte van 2022 (van € 14.353 duizend naar € 15,347 duizend). Dit heeft met name te maken de jaarlijkse indexatie.

Kosten accountant

De accountantskosten zijn met 22.7% gestegen ten opzichte van 2022. Deze stijging komt vooral door de jaarlijkse indexatie (6%) en de kosten uit voorgaande jaren (€ 99 duizend) die zijn meegenomen in de kosten van 2023. In 2023 zijn ook nieuwe kosten voor aanvullende opdrachten gemaakt. Deze gaan onder andere over het verbeteren van de datakwaliteit.

Controle- en advieskosten

De controle- en advieskosten, zonder accountantskosten (€ 1.977 duizend), zijn met 152,8% gestegen ten opzichte van 2022. De reden voor de stijging in 2023 zijn de advies- en implementatiekosten voor project Wtp (€ 1.305 duizend). € 672 duizend heeft betrekking op onder andere actuarieel advies, juridisch advies en integraal risicomanagement.

Contributies en bijdragen

De kosten van contributies en bijdragen zijn in 2023 met 60,9% gestegen. Dit komt vooral door de nota's van de contributies van DNB (€ 278 duizend hoger dan 2022) en AFM over 2022 en 2023 die beide onder de kosten 2023 zijn verantwoord (€ 215 duizend). De bijdragen aan DNB en AFM zijn verplicht. Het fonds heeft hier geen invloed op.

Bestuursondersteuning

De kosten voor het bestuursbureau zijn in 2023 met 34,7% gestegen ten opzichte van 2022. Dit komt vooral door de toename van het personeelsbestand bij het bestuursbureau. Deze groei was noodzakelijk gezien de ontwikkelingen in de pensioensector.

Overige kosten

De overige kosten zijn in 2023 met ongeveer 4,3% gedaald ten opzichte van 2022.

Kosten voor pensioenbeheer

In 2024 is een analyse gemaakt van de niet direct toewijsbare kosten. Op basis van tijdsbesteding zijn deze kosten over het jaar 2023 anders toegewezen aan pensioenbeheer en vermogensbeheer dan over het jaar 2022. Per saldo is daardoor een verschuiving ontstaan van pensioenbeheer naar vermogensbeheer. Het gaat vooral om de kosten van het bestuursbureau (50% toegewezen aan vermogensbeheer in plaats van 10%).

De niet direct toewijsbare kostenposten worden als volgt toegewezen aan vermogensbeheer:

- De kosten van het bestuursbureau voor vermogensbeheer, voor zover die gebaseerd zijn op de tijdsbesteding.
- Directe kosten van het bestuursbureau voor vermogensbeheer.

- De bestuurskosten, de kosten van de Raad van toezicht, van het Verantwoordingsorgaan, kosten voor de accountantscontrole van de jaarrekening en de kosten van de certificerende actuaris. We delen die voor 50% toe aan vermogensbeheer, de rest aan pensioenbeheer. Deze verdeling is gebaseerd op een globale inschatting van het tijdsbeslag dat alle partijen aan pensioenbeheer en vermogensbeheer besteden. De kosten voor DNB, de AFM en de Pensioenfederatie rekenen we voor 50% toe aan vermogensbeheer.

In totaal delen we van de € 27,7 miljoen aan kosten, € 5,7 miljoen toe aan vermogensbeheer. Daardoor zijn de kosten voor pensioenbeheer uiteindelijk € 22,0 miljoen. In 2022 deelden we € 1,7 miljoen toe aan vermogensbeheer waardoor de kosten voor pensioenbeheer € 22,6 miljoen bedroegen.

Ontwikkeling deelnemersbestand 2023

Uit analyse van de ontwikkeling van het deelnemersbestand blijkt het volgende:

	2023	2022	verschil
Werknemers	120.984	123.227	-2.243
Gepensioneerden	77.732	75.557	2.175
Totaal werknemers en gepensioneerden	198.716	198.784	-68
Ex-deelnemers	443.722	500.315	-56.593
Totaal inclusief ex-deelnemers	642.438	699.099	-56.661

Voor de berekening van de kosten per deelnemer is het aantal werknemers en gepensioneerden relevant. We volgen de berekening zoals de Pensioenfederatie die heeft uitgewerkt. Daarin zijn de kosten niet over ex-deelnemers omgeslagen.

	2023	2022	2021
Pensioenuitvoeringskosten (jaarrekening)	27.718.000	24.281.000	23.125.000
Pensioenuitvoeringskosten die zijn toegewezen aan vermogensbeheerkosten	-5.703.322	-1.691.792	-1.644.864
Totaal pensioenuitvoeringskosten t.b.v. de berekening kosten per deelnemer (A)	22.014.678	22.589.208	21.480.136
Totaal actieven en gepensioneerden (B)	198.716	198.784	195.873
Kosten per deelnemer (A)/(B)	111	114	110

De kosten per deelnemer zijn niet alleen afhankelijk van de pensioenbeheerkosten, maar ook van de ontwikkeling van het deelnemersbestand. Hieronder is de ontwikkeling van de kosten per deelnemer weergegeven, uitgesplitst naar de oorzaak:

- De aanpassing van de methode voor de toedeling van de kosten naar vermogensbeheer levert een daling op van € 12 in de kosten per deelnemer.

Kosten per deelnemer 2022	Verschil door ontwikkeling pensioenbeheerkosten	Verschil door aanpassing methodiek toedeling kosten	Afrondingsverschillen	Kosten per deelnemer 2023
€ 114	€ 9	€ -12	€ 0	€ 111

Oordeel bestuur

De totale kosten die BPL Pensioen maakt voor de uitvoering van het pensioenbeheer, een bedrag van ongeveer € 27,8 miljoen, zijn besteed aan de uitvoering van de pensioenregeling en de overige werkzaamheden die ten behoeve daarvan worden uitgevoerd.

Het bestuur vindt de kosten voor het pensioenbeheer in 2023 passend bij de kenmerken en organisatie van BPL Pensioen. Het bestuur is kostenbewust en waar mogelijk worden besparingen gerealiseerd of uitgaven beperkt. Het bestuur constateert al langere tijd dat de kosten van governance en toezicht blijven stijgen. Ook de advieskosten nemen toe door zwaardere eisen die gesteld worden aan risicomanagement, IT-beleid, datakwaliteit en informatiebeveiliging. De komende jaren brengt de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel extra kosten met zich mee.

De kosten per deelnemer en gepensioneerde waren in 2023 lager dan 2022. De aanpassing van de methode voor de toedeling van kosten pensioenbeheer naar vermogensbeheer heeft bijgedragen aan de daling van de kosten per deelnemer met €12. Zonder deze aanpassing zouden de kosten per deelnemer met € 9 zijn gestegen.

Voor 2024 verwacht het bestuur een stijging van het kostenniveau per deelnemer en gepensioneerde vanwege:

- Het vervallen van de aspirantenregeling als gevolg van de wettelijke wijziging van aanpassing van de toetredingsleeftijd van 21 naar 18 jaar per 1 januari 2024. Doordat 15, 16 en 17-jarige werknemers van aangesloten werkgevers geen aspirant-deelnemer meer zijn, is het totale aantal deelnemers verlaagd.
- Een toename van kosten voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel.

Kosten vermogensbeheer

In euro's (Bedragen x € 1.000)	2023	2022
Gemiddeld belegd vermogen	20.674.652	22.188.640
Totale kosten vermogensbeheer excl. transactiekosten	50.309	47.020
Totale kosten vermogensbeheer incl. transactiekosten	72.956	63.661
Transactiekosten	22.647	16.641
In procenten		
Kosten vermogensbeheer % (excl. transactiekosten)	0,24%	0,21%
Kosten vermogensbeheer % (incl. transactiekosten)	0,35%	0,29%
Transactiekosten %	0,11%	0,08%

Het gemiddeld belegd vermogen hebben we bepaald op basis van de definitie die de Pensioenfederatie aanbeveelt. In deze definitie is het gemiddeld belegd vermogen gebaseerd op de stand aan het einde van iedere maand (maand-ultimo's) gedurende het jaar.

De totale kosten voor vermogensbeheer in de tabel zijn gelijk aan de kosten die we aan DNB rapporteren (jaarstaat J402). Bij het transparant maken van de kosten voor vermogensbeheer zijn de aanbevelingen en definities van de Pensioenfederatie in acht genomen. Dat wil zeggen dat de cijfers zijn gebaseerd op aantoonbare kosten. Of de cijfers zijn een resultaat van schattingen die wat methode betreft minimaal voldoen aan de vereisten van de Pensioenfederatie. De kosten vermogensbeheer zijn te onderscheiden naar:

- Beheerkosten
- Performance gerelateerde kosten
- Transactiekosten

bedragen x € 1.000	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactie- kosten	Totaal
Vastgoed	16.492		307	16.799
Aandelen	8.599		13.197	21.795
Vastrentende waarden	14.368		6.281	20.649
Alternatieve beleggingen	840	-477	1	363
Overige beleggingen	361			361
Derivaten	1.291		2.862	4.153
Kosten fiduciair beheer	1.831			1.831
Kosten bewaarloon	1.302			1.302
Kosten bestuursbureau	5.703			5.703
Totaal	50.786	-477	22.647	72.956

De transactiekosten zijn de kosten die we maken om effectentransacties tot stand te brengen en uit te voeren. Deze kosten zijn veelal op basis van een schatting tot stand gekomen. Dit komt bijvoorbeeld omdat er bij transacties in de categorie vastrentende waarden geen aparte kosten worden berekend. De transactiekosten zijn dan onderdeel van de zogenaamde nettoprijs. In de volgende paragrafen gaan we dieper in op de kosten die in 2023 gemaakt zijn. Die vergelijken we met de kosten in 2022.

In de jaarrekening zijn kosten voor vermogensbeheer opgenomen van € 29,4 miljoen. In onderstaand overzicht sluiten de kosten voor vermogensbeheer aan op de kosten die zijn opgenomen in de jaarrekening.

Bedragen x € 1.00	Directe kosten vermogensbeheer	Indirecte kosten vermogensbeheer	Transactie- kosten	
	Jaarrekening	Overige indirecte beheerkosten (in koersen en beleggingsfondsen)	Algemene indirecte kosten	Transactie- kosten
Vastgoedbeleggingen	12.634	3.859		307
Aandelen	8.034	565		13.197
Vastrentende waarden	6.042	8.326		1
Overige beleggingen	-1.959	2.682		6.281
Derivaten	2.749	-1.458		2.862
Overige kosten van vermogensbeheer (niet toe te rekenen aan asset categorie) inclusief kosten fiduciair beheer	1.936		-106	
Bewaarloon			1.302	
Toerekening pensioen uitvoeringskosten vanuit pensioenbeheer			5.703	
Totaal	29.436	13.973	6.899	22.647
Totaal directe kosten vermogensbeheer (jaarrekening)				29.436
Totaal indirecte kosten vermogensbeheer				20.872
Totaal transactiekosten				22.647
Totaal vermogensbeheerkosten				72.956

De post indirecte kosten vermogensbeheer bestaat met name uit vermogensbeheerkosten in beleggingsfondsen, die ten laste komen van het rendement van het beleggingsfonds. De transactiekosten zijn verwerkt in het beleggingsresultaat.

6.2 Beheerskosten van het fonds

De kosten van fiduciair management en vermogensbeheer zijn te onderscheiden naar de volgende componenten:

- De totale kosten over 2023 bedragen € 73,0 miljoen (2022: € 63,7 miljoen). Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen bedragen de kosten 0,35% (2022: 0,29%).
- De (geschatte) transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen bedragen 0,11% (2022: 0,08%). In paragraaf 6.3 splitsen we de kosten verder uit en lichten we die toe.

Kosten vermogensbeheer

Ieder jaar onderzoeken we de kosten die we voor vermogensbeheer maken. We vergelijken de kosten met een aantal andere pensioenfondsen die in omvang vergelijkbaar zijn met BPL Pensioen. Die groep vormt de peer group. We laten dit onderzoek uitvoeren door CEM Benchmarking. De uitkomsten van dit onderzoek zijn ieder jaar in september beschikbaar. Als gevolg hiervan vermelden we in dit jaarverslag de kosten over 2022 en in het jaarverslag van 2024 vermelden we de kosten over 2023. De kosten voor vermogensbeheer waren in

2022 relatief laag: 22,7 basispunten ten opzichte van 30,6. basispunten van de peer group. Dat is 26% lager, terwijl we een beter rendement hebben behaald dan de pensioenfondsen uit de peer group.

Kosten in relatie tot de bijbehorende benchmark kosten

Het pensioenfonds moet voldoen aan de vereisten van de Shareholders' rights directive (Aandeelhoudersrichtlijn). Deze wet is gericht op het bevorderen van lange termijn betrokkenheid van aandeelhouders. Om te voldoen aan de Aandeelhoudersrichtlijn hanteren we een betrokkenheidsbeleid en sluiten de beleggingen in aandelen aan bij de lange termijn doelstelling van het fonds. Om die reden bewaken we ieder jaar de prestatie van de aandelenportefeuille. Daarbij kijken we specifiek naar de omloopsnelheid van de aandelenportefeuilles. En naar de daaraan verbonden beheer- en transactiekosten. In 2023 lagen de omloopsnelheid en de daarbij behorende transactiekosten van de aandelenportefeuilles in lijn met de lange termijn doelstelling van het fonds.

6.3 Inzicht in beheerkosten

Aansluiting met de jaarrekening

In de aanbevelingen voor uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie zijn de directe en indirecte kosten opgenomen. De aanbevelingen maken expliciet onderscheid tussen vermogensbeheerkosten en transactiekosten. In de jaarrekening zijn alleen de kosten opgenomen die direct bij ons in rekening zijn gebracht. De voor een deel geschatte, direct toe te rekenen beleggingskosten binnen de beleggingsfondsen en transactiekosten, maken in de jaarrekening onderdeel uit van de waardeveranderingen van de beleggingen. In de opstelling van de vermogensbeheerskosten in dit hoofdstuk zijn ook de kosten van advisering voor vermogensbeheer opgenomen.

Er zijn meerdere factoren die van invloed zijn op de hoogte van de kosten. We geven hieronder aan welke factoren een belangrijke invloed op de kosten hebben.

Beleggingsmix

Het type belegging is in belangrijke mate bepalend voor de omvang van de beheerkosten. De belangrijkste drivers tussen verschillende type beleggingen zijn afwegingen tussen zakelijke en vastrentende waarden. Tussen liquide en illiquide beleggingen, tussen traditionele en alternatieve beleggingen en tussen beleggingen in ontwikkelde en opkomende markten. Bepaalde categorieën zijn weliswaar duurder, toch hebben we ze geselecteerd. Dit komt omdat ze naar verwachting bijdragen aan een betere verhouding tussen rendement en risico van de totale beleggingsportefeuille.

Schaalgrootte

Wanneer wij of onze fiduciaire beheerder schaalvoordelen kunnen behalen, vallen de kosten doorgaans lager uit.

Actief en passief beleggen

Bij actief beheer krijgt de manager de doelstelling mee om de relevante benchmark te verslaan. Dat betekent een hoger verwacht rendement. Hier staan hogere kosten tegenover, omdat er veel tijd en energie nodig is voor onder andere het beleggingsproces, research en analisten.

Overige factoren

Het beheer door een enkele manager of juist meerdere managers heeft impact op de kosten. Daarnaast kan de keuze tussen een discretionaire oplossing en/of een beleggingsfonds invloed hebben op de hoogte van de kosten.

Beheerkosten

Hieronder geven we per categorie inzicht in de hoogte van de kosten.

Vastgoed

De beheerkosten voor vastgoed bedroegen in 2023 € 16,5 miljoen incl. BTW (2022 € 17,2 miljoen incl. btw).

Aandelen

De beheerkosten voor aandelen bedroegen in 2023 € 8,65 miljoen (2022 € 10,8 miljoen). In 2022 waren de beheerkosten hoger vanwege een eenmalige BTW-correctie. Daarnaast is het gemiddeld belegd vermogen wat lager dan in 2022 wat de verdere daling in beheerkosten verklaart.

Vastrentende waarden

De beheerkosten voor vastrentende waarden bedroegen in 2023 € 14,4 miljoen (2022 € 14,6 miljoen). Dit is een daling van € 0,2 miljoen ten opzichte van 2022. De beheerkosten zijn vooral gedaald omdat het belegde vermogen in vastrentende waarden afnam.

Alternatieve beleggingen, inclusief performance gerelateerde kosten

De beheerkosten voor alternatieve beleggingen bedroegen in 2023 € 840 duizend (2022 € 689 duizend). Daarnaast bedroegen de aan de performance gerelateerde kosten € -477 duizend (baten). In totaal bedroegen de kosten € 362 duizend. Dit is een daling van € 199 duizend ten opzichte van 2022. Deze daling komt doordat een deel van de portefeuille in afbouw is en doordat in 2023 een gedeelte is terugontvangen van de in voorafgaande jaren betaalde performance fee.

Derivaten

De beheerkosten voor derivaten bedroegen in 2023 € 1,3 miljoen (2022 € 1,2 miljoen). Daarmee zijn de beheerkosten nagenoeg gelijk aan de beheerkosten in 2022. De kleine verhoging komt voort uit de ophoging van het afdekkingspercentage van het fonds.

Kosten fiduciair

De kosten voor het fiduciair beheer bedroegen in 2023 € 1,8 miljoen. Dit is minder dan de fiduciaire kosten in 2022 van € 2,0 miljoen. De kosten fiduciair beheer zijn opgebouwd uit de fiduciaire vergoeding minus de korting op de high yield-belegging.

Kosten bewaarloon

De bewaarloonkosten bedroegen in 2023 € 1.302 duizend. Dit is een stijging ten opzichte van de bewaarloonkosten in 2022 van € 797 duizend. Deze stijging wordt veroorzaakt doordat nu ook de kosten van de mandaten die niet beheerd worden door Achmea IM worden meegenomen.

Kosten bestuursbureau

De kosten voor het bestuursbureau bedragen in 2023 € 5.7 miljoen. Dit is een stijging ten opzichte van 2022 (€ 1,7 miljoen). In 2024 is een analyse gemaakt van de niet direct toewijsbare kosten. Op basis van tijdsbesteding zijn deze kosten toegewezen aan pensioenbeheer en vermogensbeheer. Per saldo is daardoor een verschuiving ontstaan van pensioenbeheer naar vermogensbeheer. Het gaat met name om de kosten van het bestuursbureau (50% i.p.v. 10%).

Overige vermogensbeheerkosten

Deze kosten zijn in 2023 nihil. In 2022 waren deze kosten ook nihil.

Transactiekosten

Transactiekosten zijn de kosten die we aan de beurs of aan een broker moeten betalen om een transactie tot stand te brengen en uit te voeren. Deze kosten zijn niet altijd direct helder en zichtbaar. Dit komt doordat ze onderdeel kunnen zijn van een prijs waarin de transactiekosten al zijn meegenomen. De transactiekosten zijn dan onderdeel van de zogenaamde nettoprijs. Vermogensbeheerders zijn vanuit toezichtwetgeving verplicht om op een bepaalde manier de transactiekosten te berekenen. Deze impliciete kosten zijn afhankelijk van de marktbewegingen op het moment van aankoop hoger of lager. De deels geschatte transactiekosten in 2023 bedroegen € 22,6 miljoen tegen € 16,6 miljoen in 2022.

Uitgedrukt als percentage van het totaal gemiddeld vermogen komt dit neer op 0,11% tegen 0,08% in 2022. De stijging van de transactiekosten komt met name door het ophogen van de renteafdekking. Hierdoor was meer cash nodig in de portefeuille waardoor een deel van de beleggingen verkocht moesten worden.

Vastgoed

De transactiekosten voor vastgoed bedroegen in 2023 € 307 duizend tegen € 3 duizend in 2022. In 2022 is een lager bedrag opgenomen. De werkelijke transactiekosten bedroegen ongeveer € 300 duizend.

Aandelen

De transactiekosten voor aandelen waren in 2023 € 13,2 miljoen tegen € 7,8 miljoen in 2022.

Vastrentende waarden

De transactiekosten voor vastrentende waarden waren in 2023 6,3 miljoen tegen 7,6 miljoen 2022.

Overige transactiekosten

De transactiekosten van alternatieve beleggingen waren net als in 2022 minder dan één duizend euro.

A man with a beard and tattoos, wearing a blue shirt and denim overalls, is using a handheld electronic device in a greenhouse. He is wearing white gloves on his right hand. The background shows rows of red flowers and the structure of the greenhouse.

Hoofdstuk 7

Vaststelling bestuursverslag

Hoofdstuk 7: Vaststelling bestuursverslag

Vaststelling bestuursverslag door het bestuur van Stichting BPL Pensioen in de vergadering van 30 mei 2024

Woerden, 30 mei 2024

H.G.E. Douma
Voorzitter namens werkgevers

G.P.C.M. Riemen
Voorzitter namens werknemers

W.P.C. van den Nieuwenhof
Bestuurslid

H.W.T. de Vaan
Bestuurslid

M.E. Sluis
Bestuurslid

R.A.M. Slagter
Bestuurslid

E.J.J. Vlastuin
Bestuurslid

S.M. van Meer
Bestuurslid

L.L. Gastelaars
Bestuurslid

H.M. Rosenberg
Bestuurslid

J. den Dekker
Bestuurslid

Hoofdstuk 8
**Verslag Raad
van toezicht 2023**

Hoofdstuk 8: Verslag Raad van toezicht 2023

8.1 Inleiding

De Raad van toezicht (de "Raad") geeft met dit verslag inzicht in zijn werkzaamheden, observaties en aanbevelingen over 2023. De Raad legt met dit verslag tevens verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over de uitvoering van zijn taken en de uitoefening van zijn bevoegdheden.

De Raad heeft de wettelijke taak om toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken binnen het pensioenfonds. De Raad geeft een algemeen oordeel over het functioneren van het bestuur en ziet toe op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging. Ook staat de Raad het bestuur met raad terzijde en zijn er op grond van de wet en statuten goedkeuringsrechten voor de Raad ten aanzien van specifieke bestuursbesluiten. De wijze waarop de Raad functioneert is vastgelegd in het reglement van de Raad van toezicht. Naast het wettelijk kader en de statuten neemt de Raad de Code Pensioenfonds en de Toezichtcode van de Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector (VITP-code) in acht.

In 2023 heeft de Raad in totaal 25 keer vergaderd, waarvan:

- zeven keer met de Raad;
- twee keer met het voltallige bestuur;
- drie keer met de bestuursvoorzitters;
- drie keer met het Verantwoordingsorgaan;
- twee keer met de Raad van Toezicht Commissie van het Verantwoordingsorgaan;
- twee themasessies met het bestuur en het Verantwoordingsorgaan;
- één keer separaat met de sleutelfunctiehouder Risicobeheer;
- één keer separaat met de Actuariële sleutelfunctiehouder (tevens waarmerkend actuaris);
- drie keer separaat met de sleutelfunctiehouder Interne Audit;
- één keer met de extern accountant en de waarmerkend actuaris.

De Raad is geïnformeerd over het audit jaarplan en over de uitkomsten van de uitgevoerde audits.

Ook hebben de afzonderlijke leden van de Raad deelgenomen aan een commissievergadering die aansluit bij het aandachtsgebied van het betreffende lid. Ten slotte is één lid van de Raad aanwezig geweest bij een deelnemersbijeenkomst van BPL Pensioen in februari 2023.

Waar relevant kan onder "de deelnemers" in dit verslag ook worden verstaan de gewezen deelnemers, gepensioneerden, hun nabestaanden en de werkgevers bij BPL Pensioen.

8.2 Plan van aanpak en specifieke toezichtthema's 2023

De Raad stelt jaarlijks een plan van aanpak vast en bespreekt dit met het Verantwoordingsorgaan en het bestuur. In dit plan staat ook voor welke thema's het intern toezicht dat jaar extra aandacht heeft. De Raad stemt over deze thema's gedurende het jaar af met bestuur en Verantwoordingsorgaan en de invulling ervan door het bestuur.

De Raad heeft in 2023, naast de algemene wettelijke taken, extra aandacht gehad voor specifieke thema's met strategisch belang voor BPL Pensioen. Hierbij is onderscheid gemaakt naar ontwikkelingen buiten het fonds en ontwikkelingen die de kwaliteit van de organisatie van het fonds beïnvloeden. Op de specifieke thema's wordt verder ingegaan in hoofdstuk 5 van dit verslag. Ten slotte is aandacht geweest voor actualiteiten die zich gedurende het jaar voordoen en mogelijk impact hebben op het fonds.

Voor verschillende toezichtthema's heeft de Raad in het Plan van Aanpak 2023 aanbevelingen opgenomen. Gedurende het jaar heeft de Raad de opvolging van deze aanbevelingen gemonitord. Deze monitoring is een onderwerp van bespreking tijdens het overleg met de voorzitters van het bestuur. Het bestuur heeft door deze werkwijze al opvolging kunnen geven aan aanbevelingen van de Raad gedurende het jaar.

In dit verslag leest u in hoofdstuk 3 over de samenstelling van de Raad. Hoofdstuk 4 betreft de door de Raad uitgeoefende goedkeuringsrechten en in hoofdstuk 5 staan de bevindingen en aanbevelingen van de Raad over de specifieke toezichtthema's.

8.3 Samenstelling Raad en functioneren Raad

In 2023 hadden de volgende leden plaats in de Raad van toezicht: mevrouw Monique van der Poel (voorzitter), mevrouw Trudy van der Kloet (lid) en de heer Rients Schuddebeurs (lid). De Leden van de Raad zijn voor de duur van vier jaar benoemd en kunnen één keer worden herbenoemd. Door middel van het aan- en aftreedschema is de continuïteit binnen de Raad geborgd.

De samenstelling van de Raad is conform de statuten en reglementen en het diversiteitsbeleid van BPL Pensioen en in lijn met de eisen die de Raad, de toezichthouder en Code Pensioenfondsen hieraan stellen.

In onderstaande tabel is een overzicht van het aandachtsgebied voor elk lid van de Raad opgenomen. De aandachtsgebieden Strategie en Governance betreffen gezamenlijke aandachtsgebieden.

Lid Raad van toezicht	Aandachtsgebied	Bezoek commissie
M.J.C.M. van der Poel	Communicatie- en pensioenbeheer	PCC
G.H. van der Kloet	Risicomanagement	RC
R.C. Schuddebeurs	Governance, vermogensbeheer	BAC
Collectief	Toekomstvisie en uitvoering strategie	Overleg met voorzitters bestuur

Tabel 1 – Samenstelling raad van toezicht BPL Pensioen

De Raad heeft in 2023 onder externe begeleiding het eigen functioneren geëvalueerd. In dit kader is ook een 360-graden uitvraag gedaan bij de voorzitters van het bestuur en de voorzitters van het

Verantwoordingsorgaan. De evaluatie was overall positief. Deze heeft mede geleid tot een proces om de werkafspraken te actualiseren en de visie op toezicht te evalueren, met in achtneming van de nieuwe Code Pensioenfondsen 2024 en de overstap die zal worden gemaakt naar het nieuwe stelsel. De actualisatie geldt voor de werkwijze van de Raad zelf, maar ook die in relatie met het bestuur en Verantwoordingsorgaan en derden. De Raad heeft zijn inzichten gedeeld met het bestuur en het Verantwoordingsorgaan. De werkafspraken zullen in 2024 zo nodig verder worden geconcretiseerd en opgevolgd.

8.4 Uitoefening goedkeuringsrechten

In het verslagjaar heeft het bestuur goedkeuring verzocht aan de Raad over de volgende onderwerpen, welke is verleend:

- het beloningsbeleid 2023;
- de vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening 2022.

Daarnaast heeft de Raad in 2023 de volgende voorgenomen benoemingen getoetst aan de bijbehorende profielschetsen, welke toets steeds positief was:

- interim-sleutelfunctiehouder interne audit;
- actuariële sleutelfunctiehouder;
- voorzitter van het bestuur (zetel namens werkgevers);
- sleutelfunctiehouder interne audit.

Ook heeft de Raad het bestuur terzijde gestaan met raad en zijn diverse aanbevelingen gedaan gedurende het verslagjaar (zie hoofdstuk 5).

8.5 Observaties en aanbevelingen Raad van toezicht

In zijn algemeenheid is de Raad van mening dat het bestuur goede stappen voorwaarts heeft gezet in 2023, ter realisatie van de missie, visie en strategische doelstellingen. Bij de besluitvorming zijn de (gewezen) deelnemers, gepensioneerden, en waar relevant de werkgevers, uitdrukkelijk centraal gesteld. Er is met regelmaat gecommuniceerd met de belanghebbenden van het fonds over onderwerpen die voor hen van belang zijn. De samenwerking met de fondsorganen ervaart de Raad als positief en constructief. Hieronder wordt nader ingegaan op de observaties en aanbevelingen van de Raad. Deze sluiten aan op de interne toezichtthema's zoals opgenomen in paragraaf 2.

8.5.1 Algemeen

De Raad hanteert als uitgangspunt dat het bestuur op een goede manier opvolging aan de aanbevelingen geeft. In het geval een aanbeveling niet of deels wordt opgevolgd, geeft het bestuur een goede onderbouwing.

Het bestuur houdt de Raad op reguliere basis op de hoogte over de voortgang van de opvolging van de aanbevelingen die door de Raad zijn gedaan. De Raad legt mondeling en schriftelijk verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over de wijze waarop de Raad toeziet op de opvolging van aanbevelingen, door het jaar heen en via dit verslag. De dialoog met het Verantwoordingsorgaan en het bestuur ervaart de Raad als constructief en prettig.

8.5.2 Ontwikkelingen buiten het fonds

Uitgangspunt is dat het bestuur adequaat acteert op de ontwikkelingen buiten het fonds die impact hebben op de strategie en daarbij de behoeften van de belanghebbenden centraal stelt.

Wet Toekomst Pensioenen (WTP)

Sociale partners hebben aan BPL Pensioen aangegeven de bestaande pensioenaanspraken en -rechten te willen invaren in de nieuwe pensioenregeling per 1 januari 2027. De Raad heeft geconstateerd dat het bestuur in 2023 de noodzakelijke stappen heeft ondernomen voor een zorgvuldig proces, teneinde tijdig de opdracht te kunnen aanvaarden die sociale partners beogen aan het fonds te geven en voor een beheerste overstap naar het nieuwe pensioenstelsel.

De Raad heeft geconstateerd dat het bestuur van BPL Pensioen na overleg met de andere fondsorganen, heeft zorggedragen voor de vastlegging van de risicohouding en van de doelstellingen en beleidsuitgangspunten van het pensioenfonds. De Raad is van mening dat het bestuur van BPL Pensioen er daarbij naar heeft gestreefd van sociale partner zoveel mogelijk duidelijkheid te verkrijgen over de doelstellingen die ten grondslag liggen aan de pensioenregeling die sociale partners voornemens zijn aan BPL Pensioen in uitvoering te geven.

Deze duidelijkheid is voor de Raad ook belangrijk omdat de Raad deze doelstellingen en uitgangspunten gebruikt bij het toezicht binnen het pensioenfonds. Meer specifiek zal de Raad deze ook gebruiken bij een eventueel toekomstig verzoek tot goedkeuring van het bestuur over invaren naar het nieuwe stelsel en de vermogenstoedeling.

De Raad heeft voorts geconstateerd dat het bestuur van BPL Pensioen zich momenteel terdege voorbereidt op de toetsing van de opdrachtaanvaarding en de omzetting van het transitieplan van sociale partners naar een rechtsgeldig implementatieplan. De Raad constateert dat het bestuur in overleg is met sociale partners om afspraken te maken die robuust zijn voor financiële en economische ontwikkelingen, ook in de tussenliggende periode tot aan de overstap naar het nieuwe pensioenstelsel, die is beoogd per 1 januari 2027. Hieraan ligt een degelijk proces ten grondslag, met projectstructuur. De Raad heeft erop toegezien dat de aantoonbaarheid van het besluitvormingsproces verbeterd is in het verslagjaar.

Bestuurlijke besluitvorming en evenwichtige belangenafweging:

Uitgangspunt is dat het bestuur zich bij de vervulling van zijn taak richt naar de belangen van de bij het pensioenfonds betrokken deelnemers en werkgevers en ervoor zorgt dat deze zich door hen op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen. Daarbij voert het fonds een beleid dat gericht is op het duurzaam beheersen van te lopen financiële risico's.

Een kerntaak van de Raad is het toezien op de evenwichtigheid van de besluitvorming en de onderbouwing en vastlegging hiervan. Dit weegt extra zwaar in het kader van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel en de inrichting van de nieuwe pensioenregeling. De Raad constateert dat het bestuur hier weer de nodige aandacht aan heeft besteed in 2023. De projectorganisatie is hierdoor gegroeid in volwassenheid. De Raad benadrukt het belang van goed inzicht voor alle fondsorganen in het gehele proces van besluitvorming, de overwegingen hierbij en de communicatie erover, met het oog op een goede voorbereiding op de opdrachtaanvaarding van de door sociale partners overeen te komen nieuwe pensioenregeling(en) en het vereiste communicatieplan.

De Raad heeft vastgesteld dat het bestuur bij de onderbouwing van de besluitvorming over het toeslagbesluit expliciet aandacht heeft besteed aan de evenwichtigheid van de besluitvorming, met het oog op de betrokken groepen belanghebbenden. Daarnaast is ook de strategie van het fonds bij de besluitvorming expliciet betrokken. Er is tot dusver helder gecommuniceerd naar alle belanghebbenden, via verschillende kanalen, in overeenstemming met de eisen die hieraan vanuit de wetgeving en de toezichthouder (AFM) worden gesteld.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen;

BPL Pensioen heeft gekozen om te voldoen aan artikel 8 van de SFDR waarbij de ambitie op het gebied van ESG (Environmental, Social & Governance) aantoonbaar moet worden gerealiseerd. De Raad is geïnformeerd over de beleggingsdoelstellingen voor het verslagjaar waarbij onder meer is ingezet op een verdere verduurzaming van de vastgoedportefeuille en het uitbreiden van de ESG-activiteiten. De Raad blijft de realisatie van deze doelstellingen met interesse monitoren, te meer daar de regels voor de SFDR halverwege 2024 zullen veranderen.

Aanbeveling 2024:

Gezien de strategische doelstelling van het bestuur om als voorloper en aanjager te acteren binnen de pensioensector op het gebied van duurzaamheid, beveelt de Raad aan om dit expliciet onderdeel van de rapportages te laten zijn.

Cyberdreiging en digitale weerbaarheid;

De Raad heeft geconstateerd dat voor de beheersing van IT-risico's in 2023 is voortgeborduurd op de stappen die eerder zijn gezet. De uitvoering van het IT-verbeterplan is adequaat vormgegeven. Naast bevordering van het bewustzijn rondom IT-risico's middels het Security awareness programma heeft ook een oefening plaatsgevonden waarbij een cybercrisis is gesimuleerd. Hieruit zijn een aantal aandachtspunten naar voren gekomen. De Raad monitort met interesse de opvolging van deze punten.

Naast cybersecurity vraagt het voldoen aan de eisen vanuit de Digital Operations Resilience Act (DORA) de nodige aandacht van het bestuur. De Raad acht van belang dat het bestuur inventariseert in hoeverre de partijen aan wie werkzaamheden zijn uitbesteed voldoende invulling geven aan de eisen die per 1 januari 2025 van kracht zullen zijn voor BPL Pensioen.

Bij de voorbereiding op de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel levert de toename van de informatie-uitwisseling nieuwe risico's op. Ook is hierbij de kwaliteit van de data een belangrijk aandachtspunt. In samenwerking met TKP is hiervoor een zorgvuldig traject opgestart. De Raad constateert dat BPL Pensioen hier de nodige aandacht voor heeft en de risico's onderkent.

8.5.3 De kwaliteit van de organisatie van het fonds

Uitgangspunt is dat het bestuur de kwaliteit van de organisatie van het fonds bewust bevordert om een beheerste en integere bedrijfsvoering te bewerkstelligen. Hierbij moet de governance van het fonds, inclusief het bestuursmodel, de samenstelling van het bestuur en de vormgeving van het bestuursbureau, een goede besturing waarborgen.

In 2023 is de samenstelling van het bestuur tussentijds gewijzigd, door het vertrek van de werkgeversvoorzitter. De Raad is hier op een goede manier bij betrokken door het (dagelijks) bestuur. Het

bestuur heeft adequaat gereageerd op deze ontwikkelingen en de samenstelling van het bestuur is weer op orde gebracht. Mede ten gevolge hiervan is de bestuurlijke organisatie van het fonds grondig geëvalueerd en is vastgesteld welke mogelijkheden er zijn om de kwaliteit en slagvaardigheid van de besluitvorming van het bestuur verder te verhogen. Ook heeft de Raad geconstateerd dat de governance in relatie tot Colland is geëvalueerd en op basis van deze uitkomsten planmatig wordt gehandeld en voorts dat er een proces is ingericht om in 2024 te kunnen komen tot een nieuwe dienstverleningsovereenkomst met het bestuursbureau Actor. De Raad ziet deze ontwikkelingen als positief en blijft deze nauwgezet volgen, in gesprek met het bestuur.

Met de huidige bezetting binnen het bestuur, waarbij sprake is van één vacature, is de bezetting op voldoende niveau.

Aanbeveling 2024:

De Raad beveelt aan om de bovengenoemde versterking van kwaliteit, slagvaardigheid en bestuurlijke organisatie, planmatig te blijven aanpakken en de snelheid op pijl te houden.

Strategisch plan en operationalisering daarvan;

Na de herijking van de strategie en de vaststelling van de missie en visie in 2022 heeft het bestuur een strategisch jaarplan voor 2023 uitgewerkt. Ook is in het verslagjaar gestart met rapportages over de realisatie van de doelstellingen. De Raad ziet dit als een goede stap om te komen tot het realiseren van de strategische doelen. Wel ziet de Raad verbetermogelijkheden ten aanzien van de inhoud van de rapportages. De Raad is van mening dat de risico's met betrekking tot de strategische doelstellingen hierbij meer expliciete aandacht verdienen.

Aanbeveling 2024:

De Raad beveelt aan om in de rapportages over de realisatie van de strategische doelen voldoende aandacht te besteden aan de strategische risico's.

Governance in relatie tot de uitbestedingsketen;

Met de invoering van het nieuwe pensioenstelsel neemt het belang van een goede aansturing van de uitbestedingspartners van BPL Pensioen sterk toe. De overstap naar het nieuwe pensioenstelsel brengt strategische en uitvoeringsrisico's met zich. Voor de beheersing van deze risico's zijn goede afspraken en een goede monitoring cruciaal. De Raad constateert dat het bestuur hier onder meer op acteert met het uitvoeren van interne audits.

Voorts is het van belang dat er voldoende tegenwicht bestaat ten opzichte van de uitbestedingsrelaties. De Raad heeft geconstateerd dat het bestuur dit aspect bij de evaluatie van de bestuurlijke organisatie beoordeelt en kijkt waar verbeteringen nodig zijn.

Relatie tussen fondsorganen

Een goede afstemming en samenwerking tussen fondsorganen is een basisvoorwaarde voor de kwaliteit van de besluitvorming binnen het fonds. Dit geldt in het bijzonder in verband met de invulling van ieders rol bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. De Raad heeft de indruk dat er een goede relatie bestaat tussen bestuur en Verantwoordingsorgaan die een basis biedt voor een goede afstemming tussen de fondsorganen, waarbij ieder vanuit de eigen rol acteert. De Raad heeft daarbij ook geconstateerd dat in het proces is

vastgelegd dat het Verantwoordingsorgaan tijdig wordt meegenomen in de achtergrond van besluitvorming en het Verantwoordingsorgaan inzicht wordt verschaft in de bestuurlijke overwegingen die daaraan ten grondslag liggen.

Uit de gesprekken die de Raad met de sleutelfunctiehouders Risicobeheer, Actuarieel en Interne audit heeft gevoerd, is gebleken dat hun werkzaamheden in toenemende mate bijdragen aan de kwaliteit van de bestuurlijke besluitvorming en een beheerste en integere bedrijfsvoering.

Inzet van arbeid in het belang van de continuïteit van BPL Pensioen.

Het bestuur heeft in 2023 expliciet aandacht besteed aan de inzet en capaciteit van medewerkers bij het bestuursbureau Actor en de andere uitbestedingspartijen. Onderkend wordt hierbij dat de huidige arbeidsmarkt de nodige personele uitdagingen kent, zo ook in de pensioensector. Gezien de – deels gerealiseerde en nog verder beoogde – uitbreiding van het bestuursbureau verwacht de Raad dat een verdere kwaliteitsverbetering en versterking van de regiefunctie mogelijk is. Het behoud van voldoende capaciteit bij TKP voor het realiseren van de strategische en operationele doelstellingen van BPL Pensioen, blijft met het oog op de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel een aandachtspunt. De Raad constateert dat dit onderwerp sterk op het netvlies staat en onderwerp is van gesprek tussen het bestuur en TKP.

Hoofdstuk 9

Oordeel Verantwoordingsorgaan over 2023

Hoofdstuk 9: Oordeel

Verantwoordingsorgaan over 2023

9.1 Samenstelling van het Verantwoordingsorgaan in 2023

Het Verantwoordingsorgaan (VO) bestaat in totaal uit 21 leden. De zetels zijn verdeeld over de werknemers-pensioengerechtigden- en de werkgeversgeledingen.

Zetelverdeling werknemers en pensioengerechtigden

Van de 21 totaalzetels zijn er 14 beschikbare zetels voor werknemers en pensioengerechtigden. Van deze 14 zetels komen er negen toe aan de werknemersorganisaties en vijf aan de organisaties die de belangen van de pensioengerechtigden behartigen.

Zetelverdeling werkgevers

Van de 21 totaalzetels zijn er zeven beschikbare zetels voor werkgevers. Van deze zeven beschikbare zetels worden er vier ingevuld door LTO, twee door Cumela en een door de Koninklijke Vereniging Hoveniers en Groenvoorzieners.

De zetelverdeling voor het VO is als volgt:

Geleding	Zetelverdeling 2018-2023	Aantal zetels
Werknemersgeleding	CNV	2
	FNV	7
Pensioengerechtigdengeleding	CNV	2
	FNV	3
Werkgeversgeleding	Cumela	2
	VHG	1
	LTO	4

Personele wijzigingen

Per 1 januari 2023 stonden er drie vacatures vanuit FNV open: een zetel voor de gepensioneerden en twee zetels voor de werknemers. De vacature voor de gepensioneerden is per november 2023 ingevuld. Voor de werknemerszetel is een van de twee vacatures per december 2023 ingevuld. Er staat op dit moment nog één vacature open voor de werknemers. De procedure voor deze vacature loopt nog vanuit FNV.

9.2 Bijeenkomsten VO in 2023

Per 2023 was de heer Bekker vanuit de werknemers- en gepensioneerdengedeleding fungerend voorzitter.

Het VO is in 2023 voor reguliere vergaderingen 8 keer bij elkaar gekomen. De voorzitters VO hebben voorafgaand aan de VO-vergaderingen met het Dagelijks Bestuur van BPL Pensioen een vooroverleg waarin de onderwerpen voor de VO-vergaderingen worden besproken. Naar aanleiding van de Wet toekomst pensioenen (Wtp) heeft het VO in 2023 een aantal extra kennissessies bijgewoond. Deze kennissessies worden in 2024 voortgezet. Het VO wordt door mevrouw Smits, extern adviseur vanuit GPSS, ondersteund. Daarnaast is er binnen het VO een werkgroep samengesteld (werkgroep Wtp VO) die in samenwerking met de externe adviseur naar aanleiding van de kennissessies de vragen aan het bestuur voorbereidt.

In 2023 hebben er een aantal themasessies Wtp met het bestuur en de Raad van toezicht (Rvt) plaatsgevonden. Deze dagen waren zo ingericht dat men over dezelfde informatie beschikt.

Ter voorbereiding op het oordeel over de bestuursverantwoording heeft er een overleg met deskundigen plaatsgevonden. Dit waren de certificerend actuaire, de accountant, de accountmanager van de pensioenadministratie, de adviseur vermogensbeheer en de fondsactuaire. Ook heeft het VO de bevindingen van de Rvt tot zich genomen.

Locatiebezoek

Op 30 juni 2023 heeft het VO een bezoek gebracht aan De Groot & Slot te Broek op Langedijk. De Groot & Slot is een Nederlandse, in Noord-Holland gevestigde onderneming met een bijzonder specialisme: uienzaad. Al meer dan 65 jaar heeft men ervaring in het ontwikkelen en produceren van uienzaad. Samen met hun partner Bejo zijn zij wereldmarktleider in uienzaad.

Zelfevaluatie VO

De komst van de Wtp en de kennissessies hebben voor het VO in 2023 veel tijd in beslag genomen. Daarom heeft het VO besloten om de zelfevaluatie begin 2024 onder de VO-leden te houden.

9.3 Oordeel van het VO over het bestuur

Het oordeel van het VO over het bestuur van BPL Pensioen wordt opgesteld aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie, zoals de bevindingen van de Rvt over het door het bestuur uitgevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst. Het VO neemt daarnaast in haar beoordeling ook de in 2023 aangeboden adviestrajecten aan het VO mee.

Naast het oordeel over de adviestrajecten geeft het VO ook een oordeel over het beleid van het bestuur. Het bestuur heeft verantwoording afgelegd aan het VO over het jaar 2023 in de vergadering van 17 mei 2024.

9.3.1 Adviesaanvragen aan het VO 2023

Deze vallen uiteen in:

- wettelijke adviesbevoegdheden (w)
- bovenwettelijke adviesbevoegdheden (bw)

In onderstaand overzicht zijn alle wettelijke- en bovenwettelijke adviesbevoegdheden genoemd die het VO is toegekend volgens de statuten. In de tabel komt aan de orde of het adviesrecht is toegepast.

Besluitenlijst VO 2023

w of bw	Adviesrecht	Thema	Datum
w	Herstelplan 2023	Het Verantwoordingsorgaan wordt gevraagd om een positief advies te geven op het herstelplan 2023, aan de hand van het dekkingsgraadsjabloon in de bijlage. Dit is gelijk aan het gevraagde advies om (net als in de voorgaande jaren) de maximaal toegestane rendementsverwachting te hanteren. Het rekenmodel is namelijk wettelijk voorgeschreven. <i>Advies vanuit het VO:</i> <i>Het VO geeft een positief advies op het herstelplan 2023 aan de hand van het dekkingsgradensjabloon.</i>	10 maart 2023
w	Abtn 2023	Het Verantwoordingsorgaan wordt gevraagd om een positief advies te geven op de Abtn 2023. <i>Advies vanuit het VO:</i> <i>Het VO geeft een positief advies op de Abtn 2023.</i> <i>Tekstvoorstel Abtn 2023 premiebeleid:</i> <i>Het VO gaat akkoord met het tekstvoorstel Abtn 2023 premiebeleid.</i>	10 maart 2023
w	Wijziging Pensioenreglement	Het Verantwoordingsorgaan wordt gevraagd om een positief advies te geven over de volgende voorgenomen besluiten van het bestuur: - het reglement van de basispensioenregeling aan te passen op de onderdelen: - Flexibiliserings- en afkoopfactoren per 1 juli 2023 en - Klachten- en geschillenregeling; - bij de jaarlijkse actualisatie het uitvoeringsreglement, de statuten, de Abtn en het reglement Commissie van Beroep hiermee in lijn te brengen. <i>Advies vanuit het VO:</i> <i>Het VO geeft een positief advies over de wijzigingen in het pensioenreglement 2023.</i>	23 juni 2023
w	Beloningsbeleid	Het Verantwoordingsorgaan wordt gevraagd om een positief advies te geven op de herschreven bepaling inzake de reiskostenvergoeding voor het bestuur en de Raad van toezicht. <i>Advies vanuit het VO:</i>	23 juni 2023

		<i>Het VO geeft een positief advies op de herschreven bepaling inzake de reiskostenvergoeding voor het bestuur en de Rvt.</i>	
w	Bindende voordracht herbenoeming mevrouw Van der Kloet lid Rvt	Het VO doet een bindende voordracht aan het bestuur om mevrouw Van der Kloet te herbenoemen voor een nieuwe zittingstermijn per 1 december 2023.	23 juni 2023
w	Financieel crisisplan	Het Verantwoordingsorgaan wordt gevraagd om een advies te geven over het financieel crisisplan 2023. <i>Advies vanuit het VO: Het VO geeft een positief advies over het financieel crisisplan 2023.</i>	15 september 2023
w	Samenstelling Premie 2024	Het Verantwoordingsorgaan wordt gevraagd om enkel advies te geven over de hoogte en samenstelling van de premie voor 2024. <i>Advies vanuit het VO: Het VO geeft zonder aanvulling een positief advies over de samenstelling van de premie 2024.</i>	29 november 2023
w	Vrijwillige aansluitingen	Het Verantwoordingsorgaan wordt gevraagd of zij een positief advies geeft over het aantal vrijwillige aansluitingen in de agrarische en groene sector voor de periode Q4 2022 t/m Q3 2023. <i>Advies vanuit het VO: Het VO geeft een positief advies over het aantal vrijwillige aansluitingen.</i>	15 december 2023

9.3.2 Governance

In de vergaderingen die het VO heeft met het bestuur, wordt het VO geïnformeerd over de ontwikkelingen die spelen binnen het fonds. De Commissie Jaarwerk heeft in 2024 drie vergaderingen belegd. Deze commissie heeft een rol in de voorbereiding bij het schrijven van het oordeel van het VO over het jaar 2023. Het VO heeft geconstateerd dat de overleggen in gezamenlijkheid met bestuur en de Rvt een open en transparante sfeer hebben waardoor er een goede samenwerking is ontstaan. Voor het VO is het belangrijk om in het traject naar het nieuwe pensioenstelsel samen op te trekken en elkaar goed op de hoogte te houden van de actuele ontwikkelingen.

Aanbevelingen

- Het VO beveelt het bestuur aan om het VO te blijven informeren en te betrekken bij (externe) ontwikkelingen.
- Het VO beveelt het bestuur aan om het VO op de hoogte te houden over de voortgang en ontwikkelingen rondom de invoering van het nieuwe pensioenstelsel.

- Het VO beveelt het bestuur aan om de communicatie en de relatie met de Sociale Partners goed te houden.
- Het VO beveelt het bestuur aan om in het kader van de Code Pensioenfondsen de voordragende organisaties om tijdig kandidaten aan te leveren voor het VO.

9.3.3 Communicatiebeleid

De Communicatie Commissie is in het afgelopen jaar één keer bij elkaar gekomen. Tijdens dit overleg is het Communicatieplan 2023 en de communicatiejaarkalender 2023 besproken met de communicatieadviseur van het bestuursbureau van BPL Pensioen. Daarnaast zijn er in de reguliere VO-vergaderingen verschillende onderwerpen besproken over het communicatiebeleid bij BPL Pensioen.

Het VO is positief dat het fonds zich het afgelopen jaar actief heeft ingezet op het gebied van communicatie. Er heeft een pro actievare communicatie vanuit het fonds plaatsgevonden en hierdoor is de zichtbaarheid van het fonds vergroot. Het VO heeft geconstateerd dat er op verschillende manieren is gecommuniceerd.

Er zijn verschillende acties op het gebied van communicatie uitgezet en met goed gevolg:

- Webinar 'Uw pensioen nu en straks';
- Webinar 'Ligt mijn pensioenopbouw op koers';
- Informatie over de wijziging van de verlaging van de pensioenleeftijd;
- Diverse berichten voor werkgevers en werknemers op het moment dat de pensioenleeftijd in zicht komt, gericht op de te nemen acties voor werkgever en werknemer, inclusief de oproep om in gesprek te gaan met BPL Pensioen;
- Inzetten van influencers;
- Fysieke deelnemersbijeenkomsten door heel Nederland;
- Uitbreiding van de sociale media.

Vanuit het VO is er een zorg over de communicatie richting de vrijwillig aangesloten werkgevers in het kader van de Wtp. Tot op heden is daar onvoldoende aandacht aan besteed.

Aanbevelingen

- Het VO beveelt het bestuur aan om de begrijpelijkheid van de communicatie te blijven toetsen en waar nodig te verbeteren. Het VO vindt het belangrijk dat de communicatie duidelijk en helder is voor iedereen, zodat de boodschap die gecommuniceerd wordt ook haar doel bereikt. Naar de toekomst toe, met het aankomende nieuwe pensioenstelsel, is dit belangrijker dan ooit.
- Het VO beveelt het bestuur aan om aandacht te besteden aan het taalniveau (bij voorkeur niveau A2) zodat zo veel mogelijk (internationale) deelnemers bereikt worden.
- Het VO beveelt het bestuur aan om de deelname aan de digitale communicatie (o.a. mijnbplpensioen.nl) met belanghebbenden te blijven continueren.
- Het VO beveelt het bestuur aan om actief de beeldvorming van BPL Pensioen in de media te versterken.
- Het VO beveelt het bestuur aan om de communicatie richting de (vrijwillig) aangesloten werkgevers in het kader van de Wtp prioriteit te geven.
- Het VO beveelt het bestuur aan om de communicatiecommissie van het VO actiever te betrekken bij de communicatie vanuit het fonds.
- Het VO beveelt het bestuur aan om VO-leden actiever te betrekken bij de deelnemersbijeenkomsten.

- Het VO beveelt het bestuur aan om het VO actief te betrekken bij de communicatie in het kader van de Wtp.

9.3.4 Financieel & Beleggingsbeleid en realisatie beleggingsjaarplan 2023

Voor het VO is het beleggingsjaarplan het uitgangspunt om te kijken naar de ontwikkelingen in 2023. Voor het eerst zijn hierin ook de klimaatrisico's meegenomen. Bevindingen:

- Terugkijkend op het beleggingsjaarplan, viel met name de verlaging van het aandeel vastrentende waarden in de beleggingsmix op. Deze is in de praktijk nog verder afgenomen dan in het beleggingsjaarplan is opgenomen.
- De verschuiving naar obligaties met een hogere rating is doorgevoerd. Het VO heeft geconstateerd dat er belegd is in zogenaamde greenbonds. Het VO vindt dit een positieve ontwikkeling waarmee er nog meer invulling wordt gegeven aan maatschappelijk verantwoordelijk beleggen.
- Het VO heeft zijn zorgen geuit over de concentratie in de aandelenportefeuille.
- Het VO constateert dat het aandeel vastgoed in de portefeuille ruim onder de prognose is uitgekomen en dat van de geplande acquisities slechts de helft is gerealiseerd. Als gevolg hiervan is door het bestuur gekozen om te beleggen in landbouwgronden.
- De positie Liquide middelen is hoger uitgekomen dan de planning. Door de stijging van de rente en daarmee de toegenomen behoefte aan onderpand om de renteafdekking te ondersteunen is dit echter wel te verklaren en ook conform de aanpassingen zoals gecommuniceerd.
- De renteafdekking van het afgelopen jaar was een belangrijk onderdeel van de afwegingen. Met het oog op het beschermen van de dekkingsgraad is dit middel een belangrijke mogelijkheid om risico's te verkleinen rondom het invaren naar het nieuwe pensioenstelsel. Het VO is meegenomen in de overwegingen. Het VO heeft hierbij aangegeven dat er ook naar de situatie net na de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel moet worden gekeken. Waarschijnlijk zijn er op dat moment namelijk minder zekerheden nodig. Het bestuur heeft inmiddels de uitkomsten van het risicopreferentieonderzoek (RPO) ontvangen en kijkt hierbij met name naar de looptijdverdelingen van de rente afdekkingen en of deze per leeftijdscohort goed aansluiten.
- In november 2023 is onder deelnemers het nieuwe RPO gehouden. Het VO heeft het als positief ervaren dat men bij dit proces betrokken is.
- Het VO ervaart het als positief dat de investering in CO2-reductie heeft bijgedragen aan een verhoogd rendement. Het aandelenrendement 2023 bleef echter iets achter op de algemene indices.
- De kosten worden eens per jaar in het jaarverslag gevalideerd. Op veel kosten heeft BPL geen invloed omdat dit vastgestelde handelspercentages zijn. Het inzichtelijk krijgen van deze kosten leidt tot nog meer kosten, waardoor het volgens Achmea AIM niet de moeite waard is om dit verder te specificeren. Toch vindt het VO het belangrijk dat de kosten wel met regelmaat worden gemonitord.
- Het VO vindt het webinar dat eind 2023 heeft plaatsgevonden over beleggingen positief. Dit zorgt voor transparantie naar de deelnemers toe.
- Het VO is positief over de wijze waarop het bestuur haar bij iedere vergadering heeft geïnformeerd over de ontwikkelingen van de financiële situatie bij het pensioenfonds.

Aanbevelingen

- Het VO beveelt het bestuur aan om het VO op de hoogte te brengen indien er afwijkingen zijn op het beleggingsjaarplan.
- Het VO beveelt het bestuur aan om afwijkingen in het MVB-beleid tijdig met het VO te delen.
- Het VO is van mening dat de koers die het bestuur zet met het maatschappelijk verantwoord beleggen moet worden voortgezet.
- Het VO beveelt het bestuur aan om voortdurend kritisch te blijven op het uitgezette (strategisch) beleggingsbeleid en dit continu te evalueren, waarbij het VO de communicatie hierover naar de deelnemers toe van belang acht.
- Het VO beveelt het bestuur aan om - met het oog op de toekomstige bestuurssamenstelling - zorg te dragen voor de bestuurlijke continuïteit wat betreft het beleggingsbeleid.
- Het VO beveelt het bestuur aan om - met het oog op het nieuwe pensioenstelsel - de kosten goed te blijven monitoren.
- VO beveelt het bestuur aan om - met het oog op het nieuwe pensioenstelsel - de ontwikkelingen omtrent de renteafdekking goed te blijven monitoren.

9.3.5 Wtp (Wet toekomst pensioenen)

De transitie van het nieuwe pensioenstelsel staat voor BPL Pensioen gepland per 1 januari 2027. Er moeten belangrijke beslissingen genomen worden; zowel over de toekomstige pensioenopbouw als over de huidige pensioenen. Deze beslissingen hebben gevolgen voor (gewezen) deelnemers en gepensioneerden. Om de belangen van deze groepen goed te blijven waarborgen, krijgt het VO extra ondersteuning en bevoegdheden.

Deze transitie naar het nieuwe pensioenstelsel is een zeer ingewikkeld en tijdrovend proces. Om dit proces zo goed mogelijk te begeleiden, ontvangt het VO externe ondersteuning van GPSS en Ortec Finance. Samen met deze ondersteuning zijn de voorbereidingen voor de transitie voor het VO in het najaar van 2023 gestart met maandelijkse kennissessies buiten de reguliere vergaderingen om. De onderwerpen die onder andere besproken zijn: invaren, compensatie, lifecycles, solidariteitsreserve en ook de samenhang tussen al deze onderwerpen en de keuzes die het bestuur en sociale partners moeten maken bij de inrichting van het nieuwe pensioencontract.

Ook het in november 2023 uitgevoerde RPO hangt nauw samen met de Wtp. De uitkomsten van dit onderzoek moeten aan de basis staan voor de inrichting van de nieuwe pensioenregeling. Niet alleen werkt dit door in de samenstelling van de beleggingsportefeuille – en daarmee dus ook in de rendementsverwachting – maar het speelt ook een rol bij de inrichting van de lifecycles.

Binnen het VO is er samen met GPSS een werkgroep Wtp ingericht dat naar aanleiding van de kennissessies een beoordelingskader opstelt. Dit is een document dat aan het bestuur wordt overhandigd ter voorbereiding op de opdrachtaanvaarding, die het VO ter advies van het bestuur zal ontvangen. Het VO ziet de opdrachtaanvaarding met vertrouwen tegemoet en is ervan overtuigd dat de nieuwe regeling toekomstbestendig zal zijn en een verbetering inhoudt voor de deelnemers.

Aanbeveling

- Het VO beveelt het bestuur aan om door samenwerking met de verschillende gremia de transitie in het kader van de Wtp tot een goed einde te brengen.

Oordeel

De observatie van het VO is dat het bestuur zich rondom de Wtp gedegen laat adviseren en daarbij de belangen van alle groepen afweegt voordat men keuzes maakt voor de toekomst. Alternatieven worden tegen elkaar afgewogen en doorgerekend. Pas daarna wordt een definitieve keuze gemaakt.

Om het VO in staat te stellen haar taken uit te voeren, informeert het bestuur het VO tijdig en neemt ze het VO mee in het traject van de besluitvorming.

Op grond van de eigen bevindingen en de bevindingen van de accountant, de certificerend actuaris en de Raad van toezicht oordeelt het VO positief over het handelen van het bestuur van BPL Pensioen inzake het gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van goed pensioenfondsbestuur.

17 mei 2024

Namens het VO

De heer R. Bekker
Werknemersvoorzitter

De heer J. van Leeuwen
Werkgeversvoorzitter

9.4 Reactie van het bestuur op het oordeel van het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft met belangstelling kennisgenomen van het oordeel zoals door het Verantwoordingsorgaan (VO) is uitgebracht. Het bestuur dankt het VO voor haar werkzaamheden.

Naar aanleiding van het oordeel van het VO reageert het bestuur als volgt:

Het bestuur is verheugd dat het VO op grond van de bevindingen van de accountant, de certificerend actuaaris en de Raad van toezicht (Rvt) positief oordeelt over het handelen van het bestuur van BPL Pensioen inzake het gevoerde beleid en de naleving van goed pensioenfondsbestuur.

Het bestuur is het VO erkentelijk voor de observatie van dat er gedegen advisering en evenwichtige belangenafweging plaatsvindt voordat er definitieve keuzes gemaakt worden voor de onderwerpen rondom de Wtp. Het bestuur past dit niet alleen toe bij Wtp-onderwerpen, maar weegt bij alle besluitvorming de belangen van alle groepen af. Het bestuur zal het VO ook in de toekomst blijven informeren en tijdig meenemen in het traject van de besluitvorming, zodat zij in staat is haar taken goed uit te voeren.

Governance

Het borgen van de continuïteit en de kwaliteit van de governance is voor het bestuur belangrijk en dit wordt dan ook regelmatig geëvalueerd. Het bestuur is verheugd om te horen dat het VO constateert dat de overleggen in gezamenlijkheid met bestuur en de Rvt een open en transparante sfeer hebben waardoor er een goede samenwerking is ontstaan.

Het bestuur blijft het VO op de hoogte houden over de voortgang en actuele ontwikkelingen rondom het traject naar het nieuwe pensioenstelsel. Daarnaast zijn er voor 2024 meerdere overleggen ingepland met (een delegatie van) het bestuur en sociale partners om de communicatie en relatie voort te zetten. Het bestuur neemt de aanbeveling over in het kader van de Code Pensioenfondsen om de voortdragende organisaties tijdig kandidaten aan te laten leveren voor het VO. Het bestuur past dit ook zelf toe bij de aanlevering van kandidaten voor vacante bestuurszetels. De aanbeveling van het VO is hiermee dan ook in lijn en wordt herkend door het bestuur.

Communicatiebeleid

Het bestuur waardeert de betrokkenheid op het gebied van communicatie. Voor BPL Pensioen draait alles om de deelnemer en werkgevers. Het bestuur ziet meerwaarde in het goed uitvoeren van het communicatiebeleid. De aanbevelingen op het gebied van communicatie worden door het bestuur opgevolgd.

Het bestuur is verheugd om te horen dat het VO positief is over dat BPL Pensioen zich het afgelopen jaar actief ingezet heeft op het gebied van communicatie. Het bestuur kan zich vinden in de bevinding dat BPL Pensioen een proactieve communicatiehouding heeft aangenomen waardoor de zichtbaarheid vergroot is.

BPL Pensioen zal de begrijpelijkheid van de communicatie blijven toetsen en waar nodig verbeteren. De gecommuniceerde boodschap moet haar doel bereiken. Met het oog op de Wtp en goed reputatiemanagement erkent het bestuur dat een duidelijke en heldere boodschap steeds belangrijker wordt. Het bestuur hecht belang aan de communicatie richting de vrijwillig aangesloten werkgevers in het kader van de Wtp en dit is op de bestuurstafel ook een belangrijk aandachtspunt.

Financieel & beleggingsbeleid en realisatie beleggingsplan 2023

Het bestuur is blij dat het VO positief is over de wijze waarop het bestuur haar bij iedere vergadering heeft geïnformeerd over de ontwikkelingen van de financiële situatie van BPL Pensioen.

Het bestuur hecht waarde aan de aanbevelingen van het VO om voortdurend kritisch te blijven op het uitgezette (strategisch) beleggingsbeleid en dit continu te evalueren, waarbij de communicatie naar de deelnemers toe belangrijk wordt geacht. De huidige koers omtrent maatschappelijk verantwoord beleggen zal worden voortgezet. Het bestuur neemt kennis van de aanbevelingen van het VO om afwijkingen op het beleggingsjaarplan en in het MVB-beleid tijdig aan het VO voor te leggen. Het bestuur zal, zeker met het oog op het nieuwe pensioenstelsel de kosten en de ontwikkelingen omtrent de renteafdekking goed blijven monitoren. Hiertoe heeft het bestuur al de nodige stappen gezet en zo is onder andere ook de fondsbegroting periodiek onderwerp van gesprek op de bestuurstafel. De aanbevelingen op het gebied van financieel, beleggingsbeleid en realisatie beleggingsplan 2023 worden door het bestuur opgevolgd.

Wtp

Het bestuur dankt het VO voor haar werkzaamheden omtrent het Wtp traject. Het bestuur vindt het goed te horen dat het VO de opdrachtaanvaarding met vertrouwen tegemoet ziet en overtuigd is dat de nieuwe regeling toekomstbestendig zal zijn én een verbetering inhoudt voor de deelnemers. Het bestuur zal de diverse gremia in aanloop naar het nieuwe pensioenstelsel uiteraard steeds op de hoogte blijven houden van de ontwikkelingen.

JAARREKENING BPL PENSIOEN

Hoofdstuk 1: Jaarrekening 2023

1.1 Balans per 31 december 2023

(na resultaatbestemming) bedragen x € 1.000

		31-12-2023	31-12-2022
		€	€
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds			
Vastgoedbeleggingen	(1)	3.102.120	3.209.862
Aandelen		8.069.714	7.875.135
Vastrentende waarden		9.356.959	9.018.804
Derivaten		1.108.766	1.280.567
Overige beleggingen		2.073.953	511.244
		23.711.512	21.895.612
Beleggingen voor risico deelnemers	(2)	2.814	1.868
Vorderingen en overlopende activa	(3)	672.298	742.536
Overige activa	(4)	97.103	113.591
TOTAAL ACTIVA		24.483.727	22.753.607
Stichtingskapitaal en reserves	(5)	2.838.012	2.837.278
Technische voorzieningen	(6)	19.702.489	17.786.521
Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers	(7)	2.814	1.868
Derivaten	(8)	1.571.597	1.786.712
Overige schulden en overlopende passiva	(9)	368.815	341.228
TOTAAL PASSIVA		24.483.727	22.753.607

(-) De bij de posten vermelde nummers verwezen naar de toelichting op de balans vanaf pagina 106.

1.2 Staat van baten en lasten

bedragen x € 1.000		2023	2022
		€	€
Baten			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds	(10)	736.032	679.339
Premiebijdragen risico deelnemers	(11)	938	673
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(12)	1.757.645	-4.312.355
Beleggingsresultaten risico deelnemers	(13)	236	-193
Overige baten	(14)	2.155	742
Totaal baten		2.497.006	-3.631.794
Lasten			
Pensioenuitkeringen	(15)	428.043	370.144
Pensioenuitvoeringskosten	(16)	27.718	24.281
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	(17)		
Pensioenopbouw		597.597	1.030.617
Verhoging pensioenen		779.691	1.891.250
Rentetoevoeging		576.354	-115.316
Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten		-420.961	-377.289
Wijziging marktrente		597.418	-7.960.730
Wijziging actuariële uitgangspunten		-44.988	140.292
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-136.570	-16.006
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		-32.573	-158.519
		1.915.968	-5.565.701
Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	(18)	946	500
Saldo overdracht van rechten	(19)	122.524	16.563
Overige lasten	(20)	1.073	776
Totaal lasten		2.496.272	-5.153.437
Saldo van baten en lasten		734	1.521.643
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Algemene reserve		-64.783	2.633.810
Beleggingsreserve		54.769	-1.099.942
Reserve tijdelijk partnerpensioen		10.748	-12.225
		734	1.521.643

(-) De bij de posten vermelde nummers verwezen naar de toelichting op de staat van baten en lasten vanaf pagina 129.

1.3 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode. Bedragen x € 1.000

	2023	2022
	€	€
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Ontvangen premies	729.034	663.526
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	53.079	75.690
Overig	1.886	0
	783.999	739.216
Uitgaven		
Betaalde pensioenuitkeringen	-428.587	-369.588
Betaald in verband met overdracht van rechten	-175.604	-94.199
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-26.876	-23.982
Overige uitgaven	0	-101
	-631.066	-487.870
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten	152.933	251.346
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	440.637	462.018
Verkopen en aflossingen van beleggingen	45.901.771	46.924.073
	46.342.408	47.386.091
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-46.488.557	-47.569.361
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-23.272	-42.806
	-46.511.828	-47.612.167
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-169.421	-226.076
Netto kasstroom	-16.488	25.270
Mutatie liquide middelen	-16.488	25.270
Samenstelling geldmiddelen		
Liquide middelen primo boekjaar (5)	113.591	88.321
Liquide middelen ultimo boekjaar (5)	97.103	113.591

(-) De bij de posten vermelde nummers verwezen naar de toelichting op de balans vanaf pagina 106.

1.4 Toelichting op de jaarrekening

1.4.1 Algemeen

Activiteiten

Stichting BPL Pensioen is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41149285 en statutair gevestigd te Nieuwegein.

Ons doel is het verstrekken van pensioenuitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden. Nu en in de toekomst. Daarnaast verstrekken we uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Dit doen we door op een goede manier de pensioenregelingen van de verplicht bij ons aangesloten werkgevers uit te voeren.

De statuten van het pensioenfonds zijn voor het laatst aangepast op 2 januari 2023 en liggen ter inzage bij de Kamer van Koophandel.

Overeenstemmingsverklaring

We hebben op 30 mei 2024 onze jaarrekening opgemaakt. De jaarrekening is in overeenstemming met:

De wettelijke bepalingen, die zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW) en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfonds.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. We verwezen daarmee naar de toelichting.

1.4.2 Grondslagen

1.4.2.1 Algemene grondslagen

Alle bedragen in de jaarrekening vermelden we in euro's x 1.000, tenzij we anders aangeven.

Continuïteitsveronderstelling

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de continuïteitsveronderstelling.

Opname van een actief of een verplichting

We hebben een actief in de balans opgenomen als het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en we de waarde daarvan betrouwbaar kunnen vaststellen.

We hebben een verplichting in de balans opgenomen als het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan tot uitstroom van middelen zal leiden en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar is vast te stellen.

Verantwoording van baten en lasten

Baten nemen we in de staat van baten en lasten op als een vermeerdering van het economisch potentieel, die samenhangt met de vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden en waarvan we de omvang betrouwbaar kunnen vaststellen.

Lasten verwerken we als een vermindering van een economisch potentieel, die samenhangt met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden en waarvan we de omvang betrouwbaar kunnen vaststellen.

We nemen het actief of de verplichting niet langer in de balans op als een transactie ertoe leidt dat:

- nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen én
- alle of nagenoeg alle risico's die op een actief of een verplichting betrekking hebben aan een derde zijn overgedragen.

Verder nemen we activa en verplichtingen niet meer in de balans op, als niet meer aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van toekomstige economische voordelen en de betrouwbare waardebepaling daarvan te voldoen is.

Daarom verwerken we transacties op de handelsdatum en niet op de afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

We nemen een financieel actief en een financiële verplichting gesaldeerd als nettobedrag in de balans op als:

Sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen.

De rentebaten en -lasten die met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangen, zijn eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, want dat zijn onze functionele en presentatievaluta.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta in 2023 hebben we in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta hebben we omgerekend naar euro's tegen de koers op 31 december. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen, komen ten gunste of laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta zijn:	31 december 2023	Gemiddeld 2023	31 december 2022	Gemiddeld 2022
GBP	0,87	0,87	0,89	0,86
JPY	156,25	151,52	140,82	135,89
USD	1,10	1,08	1,07	1,10

Schattingswijziging

De opstelling van de jaarrekening is in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Daardoor zijn we verplicht oordelen te vormen, schattingen en veronderstellingen te maken. Deze zijn van invloed op de toepassing van grondslagen en op de gerapporteerde waarde van activa en passiva of van rechten en verplichtingen.

We beoordelen de schattingen en onderliggende veronderstellingen voortdurend. In 2023 is een aantal actuariële uitgangspunten gewijzigd.

We nemen de aard van onze oordelen, schattingen en veronderstellingen op in de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten. Dit doen we als dat voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is. Herzieningen van schattingen hebben we opgenomen in de periode waarin we de schatting herzien én in de periode waarvoor de herziening in de toekomst gevolgen heeft.

DNB heeft eind 2022 aangegeven dat de nieuwe UFR-methode, zoals geadviseerd door de Commissie Parameters 2022, per 1 januari 2023 wordt ingevoerd. Dit heeft een verlagend effect op de technische voorziening. Het effect van de aangepaste UFR-methode op 31 december 2023 is een afname van de technische voorzieningen met € 80,5 miljoen (0,5%-punt op de dekkingsgraad).

De technische voorziening voor vrijgestelde toekomstige pensioenopbouw bij arbeidsongeschikten wordt vastgesteld inclusief 2,4% jaarlijkse stijging van de pensioengrondslag en verminderd met 1% revalidatiekans. De jaarlijkse stijging is gewijzigd van 2,3% naar 2,4%. Het effect is een toename van de technische voorzieningen met € 25,0 miljoen (-0,1%-punt op de dekkingsgraad).

Per 1 januari 2024 wordt het opbouwpercentage voor de pensioenopbouw gewijzigd van 1,58% naar 1,788%. Hierdoor wordt de voorziening de toekomstige pensioenopbouw voor arbeidsongeschikten hoger. Het effect is een toename van de technische voorzieningen met € 10,6 miljoen (0,0%-punt op de dekkingsgraad).

Daarnaast wordt de opbouwleeftijd verlaagd van 21 jaar naar 18 jaar. Dit heeft geen impact op de technische voorziening.

Dekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad baseren we op het rekenkundig gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. We maken steeds gebruik van de meest actuele inschatting van deze dekkingsgraden.

De (nominale) dekkingsgraad berekenen we door op de balansdatum het pensioenvermogen te delen door onze totale technische voorziening. Dat doen we inclusief de 'voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers' die in de balans staan.

Bij het bepalen van de reële dekkingsgraad van het fonds herrekenen we de verplichtingen van de pensioenverplichtingen door rekening te houden met de verwachte loon- en prijsinflatie.

1.4.2.2 Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen hebben we gewaardeerd tegen reële waarde. Overlopende activa en passiva, maar ook liquiditeiten vermogensbeheer waarderen we tegen nominale waarde. Het verschil tussen reële waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen, hebben we gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen is aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde. Vorderingen en schulden uit beleggingen die samenhangen met een specifieke beleggingscategorie, hebben we onder beleggingsdebiteuren of -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Financiële instrumenten gebruiken we om beleggingsrisico's af te dekken en om het vastgelegde beleggingsbeleid te realiseren. De derivatenposities hebben we opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds, hebben we opgenomen in de beleggingscategorie, waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Reële waarde

De beleggingen hebben we gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten kunnen we genoteerde marktprijzen gebruiken. Derivaten hebben we gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waarde berekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen, hebben we gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen.

Voor financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden.

De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed zijn gewaardeerd tegen de reële waarde. De reële waarde is gebaseerd op taxatiewaarde. De taxaties zijn verricht door onafhankelijke deskundigen. Als daar aanleiding voor is, houden we bij de waardering rekening met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. Resultaten door wijziging in reële waarde zijn in de staat van baten en lasten verantwoord.

Beursgenoteerde vastgoedfondsen zijn gewaardeerd tegen de reële waarde. Dat is de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen zijn gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Als de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken, is de waardering zo mogelijk aangepast aan de eigen waarderingsgrondslagen.

Onroerend goed in ontwikkeling is gewaardeerd op basis van gedane uitgaven, inclusief bouwrente. Daarbij is getoetst of die uitgaven tot waarde wijzigingen leiden. Na oplevering zijn (her)ontwikkelde objecten naar reële waarde gewaardeerd.

Aandelen

Aandelen, waaronder ook converteerbare obligaties, hebben we gewaardeerd tegen reële waarde. Voor niet ter beurze genoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden hebben we gewaardeerd tegen reële waarde, inclusief opgelopen rente. Van beursgenoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet beursgenoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Derivaten

Derivaten hebben we gewaardeerd tegen reële waarde. Dat is de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waardebepaling met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen (netto contante waarde).

Derivaatcontracten met een negatieve waarde verantwoorden we in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva.

Overige beleggingen

Overige beleggingen hebben we gewaardeerd tegen reële waarde. De waardering hiervan vindt plaats tegen de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die we voor de beleggingen voor risico van het pensioenfonds aanhouden.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa waarderen we bij eerste verwerking op reële waarde. Na eerste verwerking, waarderen we vorderingen op geamortiseerde kostprijs. Die is gelijk aan de nominale waarde als er geen sprake is van transactiekosten. En deze waardering is onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, als er sprake is van oninbaarheid.

Overige activa (liquide middelen)

Liquide middelen hebben we tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen hebben we die kas- en banktegoeden opgenomen die onmiddellijk opeisbaar zijn of die een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Daarnaast hebben we hier die liquide middelen opgenomen die we aanhouden voor beleggingsdoeleinden.

Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves nemen we volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans op. Het bedrag daarvan bepalen we na aftrek van alle actiefposten en posten van het vreemd

vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen.

De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die we vormen, volgens artikel 2:389 en artikel 2:390 BW, blijken afzonderlijk uit de balans, volgens artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk.

Algemene reserve

De algemene reserve wordt gevoed door het resultaat dat ontstaat, nadat de beleggingsreserve en de reserve tijdelijk partnerpensioen op het juiste niveau zijn gebracht.

Beleggingsreserve

De beleggingsreserve is gelijk aan het Vereist Eigen Vermogen, verminderd met het Minimum Vereist Eigen Vermogen. Op deze wijze bewerkstelligen we dat de beleggingsreserve minimaal gelijk is aan de reserves, die we voor beleggingsrisico's volgens het FTK moeten aanhouden.

Reserve tijdelijk partnerpensioen

De reserve tijdelijk partnerpensioen is bestemd voor de ANW-hiaatuitkeringen en het tijdelijk partnerpensioen. Aan de reserve tijdelijk partnerpensioen hebben we het verschil toegevoegd/onttrokken tussen de:

- premie tijdelijk partnerpensioen (0,4% doorsneepremie) en toegerekende interest en
- toevoeging aan de voorziening;
- de toegerekende administratiekosten; en
- de verrichte uitkeringen.

Het vrijwillig aanvullend tijdelijk partnerpensioen maakt geen deel uit van deze reserve.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds waarderen we op reële waarde (marktwaarde). De actuele waarde bepalen we op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke toezeggingen tot toeslagen. De contante waarde bepalen we door gebruik te maken van de marktrente, volgens de actuele rentetermijnstructuur, die DNB publiceert.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen gaan we uit van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks besluiten we of we toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken kunnen verlenen. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening zijn in de berekening begrepen. Dit geldt ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex-antecondities. We houden geen rekening met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening houden we rekening met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit. Dit is op basis van de contante waarde van premies, waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten zijn we uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen. Daarbij houden we rekening met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

Bij de berekeningen zijn we uitgegaan van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- de technische voorziening hebben we berekend als de contante waarde van de op de balansdatum opgebouwde pensioenen inclusief de eventueel op 1 januari daaropvolgend toe te kennen verhoging in verband met toeslagverlening;
- voor arbeidsongeschikte deelnemers hebben we de technische voorziening voor het arbeidsongeschikte deel berekend als de contante waarde van de op de pensioenrekendatum in uitzicht gestelde pensioenen bij een tot de verwachte AOW-datum voortgezette pensioenopbouw;
- voor mannen en vrouwen hebben we gebruik gemaakt van de door het Actuarieel Genootschap gepubliceerde AG prognosetafel 2022 (2022: idem). Om rekening te houden met het gegeven dat de fonds populatie af kan wijken van de totale populatie waarop de prognosetafel is gebaseerd, hebben we een leeftijdsafhankelijke correctiefactor op de sterftekansen toegepast. De correctiefactoren zijn gebaseerd op het Mercer-model 2022 (2022: idem). De curve hanteert fonds specifieke correctiefactoren voor hoofdverzekerde mannen van 60 tot 95 jaar en medeverzekerde vrouwen van 70 tot 95 jaar. Voor hoofdverzekerde mannen tot leeftijd 60 zijn de correctiefactoren gebaseerd op inkomensklasse 'hoog-midden'. Voor medeverzekerde vrouwen tot 70 jaar zijn de correctiefactoren gebaseerd op inkomensklasse 'midden'. Voor hoofdverzekerde vrouwen en medeverzekerde mannen zijn de correctiefactoren gebaseerd op inkomensklasse 'hoog-midden'. Vanaf leeftijd 100 zijn de sterftekansen niet gecorrigeerd. De ingroei van inkomensafhankelijke naar fonds specifieke correctiefactoren vindt lineair plaats tussen leeftijd 55 en 65 voor hoofdverzekerde mannen en tussen leeftijd 65 en 75 voor medeverzekerde vrouwen. De ingroei naar ongecorrigeerde sterftekansen vindt voor zowel hoofdverzekerde mannen als medeverzekerde vrouwen lineair plaats tussen leeftijd 95 en leeftijd 100;
- de leeftijd op balansdatum is gelijk aan de reglementaire pensioenleeftijd verminderd met de toekomstige duur. De leeftijd en duur worden in maanden nauwkeurig vastgesteld;
- voor de vrouwelijke deelnemer veronderstellen we dat zij een 2 jaar oudere partner heeft. Voor de mannelijke deelnemers veronderstellen we dat hij een 3 jaar jongere partner heeft;
- de reservering voor partnerpensioen geschiedt op basis van onbepaalde partner. De partnerfrequenties zijn gebaseerd op CBS 2019. Van 65 jaar tot de pensioenleeftijd geldt een gehuwdheidsfrequentie van 100%. Na pensioendatum reserveren we volgens het bepaalde partner systeem;
- voor uitgesteld wezenpensioen hanteren we een opslag van 2,5% van de technische voorziening van uitgesteld nabestaandenpensioen bij uitgesteld ouderdomspensioen;
- per eind 2023 is voor toekomstige excassokosten 3,0% van de netto TV opgenomen (2022: idem);
- als rekenrente voor de technische voorziening hanteren we de rentetermijnstructuur per december zoals die door DNB is gepubliceerd;
- we houden een voorziening voor overlijdensuitkeringen aan voor actieven, slapers en de gepensioneerden met een partner. Dit betreft een uitkering aan de nabestaande van tweemaal het maandbedrag van het ouderdomspensioen of het arbeidsongeschiktheidspensioen; en
- bij de bepaling van de toekomstige pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers houden we rekening met een jaarlijkse verhoging van 2,4% (2022: 2,3%) van de pensioengrondslag en een jaarlijkse revalidatie van 1%.

Voorzieningen voor risico van deelnemers

De waardering van de voorzieningen voor risico van de deelnemers bepalen we door de waardering van de hieraan gerelateerde beleggingen.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva waarderen we bij eerste verwerking op reële waarde. Na eerste verwerking zijn schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs. Die is gelijk aan de nominale waarde als er geen sprake is van transactiekosten. Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan één jaar.

1.4.2.3 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten, zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten zijn rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen voor risico pensioenfonds

Onder premiebijdragen voor risico pensioenfonds verstaan we de aan derden in rekening gebrachte of nog te brengen bedragen voor de verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies hebben we toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Eventuele opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Premiebijdragen risico deelnemers

Dit betreft ontvangen vrijwillige spaarbijdragen van deelnemers voor de beschikbare-premieregeling. Premies hebben we toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

(In)directe beleggingsresultaten hebben we toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten verstaan we de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening maken we geen onderscheid tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, zijn als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten zijn verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde waardeveranderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten verstaan we in dit verband rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer verstaan we de externe en de daaraan toegerekende interne kosten, die ons in rekening zijn gebracht. Exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten, zijn de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d. verrekend.

Beleggingsresultaten risico deelnemers

De grondslagen voor bepaling van het resultaat van de beleggingsresultaten voor risico deelnemers, zijn gelijk aan de grondslagen voor bepaling van het resultaat van de beleggingsresultaten die voor risico van het pensioenfonds zijn.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen, inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar, gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Indexering en overige toeslagen

We streven er naar de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de stijging van het CPI-afgeleid cijfer. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden.

Rentetoevoeging

De rente op de pensioenverplichtingen bedraagt 3,26% (2022: -0,49%), op basis van de éénjaarsrente van de DNB rentetermijnstructuur (RTS) aan het begin van 2023.

Ottrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf maken we een actuariële berekening van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten, met name excassokosten en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen zijn opgenomen. Deze post betreft de vrijval voor de financiering van de kosten en uitkeringen.

Wijziging marktrente

Jaarlijks herrekenen we per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen door de toepassing van de actuele rentetermijnstructuur (RTS). Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur verantwoorden we onder 'wijziging marktrente'.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten (wijziging regeling)

De actuariële grondslagen en/of methoden beoordelen en -mogelijk- herzien we jaarlijks voor de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij gebruiken we interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces. We maken daarbij schattingen en beoordelingen. Het effect hiervan verantwoorden we in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan, doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het over te dragen bedrag gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven weken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers betreft de wijzigingen in de waarde van de technische voorziening voor risico deelnemers.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

1.4.2.4 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven zijn volgens die methode gepresenteerd. We onderscheiden kasstromen uit pensioenactiviteiten en uit beleggingsactiviteiten.

De liquide middelen op de eerste en laatste dag van het boekjaar bestaan uit liquide middelen op de bankrekening en uit beleggingsliquiditeiten.

1.4.3 Toelichting op de balans per 31 december 2023

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

	Vastgoed- beleggingen €	Aandelen €	Vastrentend e waarden €	Derivaten €	Overige beleggingen €	Totaal €
Stand per 1 januari 2023	3.209.862	7.875.135	9.018.804	-506.145	511.244	20.108.900
Aankopen	224.985	2.970.552	5.727.356	28.242.480	9.348.600	46.513.973
Verkopen	-94.461	-3.623.958	-5.861.023	-28.433.244	-7.822.150	-45.834.836
Herwaardering	-238.266	847.985	471.822	234.078	36.259	1.351.878
Stand per 31 december 2023	3.102.120	8.069.714	9.356.959	-462.831	2.073.953	22.139.915
Schuldpositie derivaten (credit)						1.571.597
Totaal						23.711.512

	Vastgoed- beleggingen €	Aandelen €	Vastrentend e waarden €	Derivaten €	Overige beleggingen €	Totaal €
Stand per 1 januari 2022	3.246.763	9.826.066	10.345.073	628.288	888.837	24.935.027
Aankopen	229.160	3.387.833	5.090.265	34.924.615	3.689.150	47.321.023
Verkopen	-65.626	-4.494.578	-4.320.548	34.465.518	-4.065.782	47.412.052
Herwaardering	19.117	-1.063.738	-2.095.986	-1.593.530	-961	-4.735.098
Reclassificatie	-219.552	219.552	0	0	0	0
Stand per 31 december 2022	3.209.862	7.875.135	9.018.804	-506.145	511.244	20.108.900
Schuldpositie derivaten (credit)						1.786.712
Totaal						21.895.612

Vastgoedbeleggingen	31-12-2023 €	31-12-2022 €
Directe vastgoedbeleggingen	2.708.236	2.862.398
Indirecte vastgoedbeleggingen, zijnde participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed	281.998	198.255
Vastgoedbeleggingen in ontwikkeling	111.886	149.239
	3.102.120	3.209.862

Gedurende 2023 is 100,0% (2022: 100,0%) van het direct vastgoed getaxeerd door onafhankelijke beëdigde taxateurs. Deze taxaties vinden jaarlijks plaats.

Aandelen	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Beursgenoteerde aandelen	6.809.283	6.232.761
Private equity	9.620	14.982
Beursgenoteerde en niet beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen	1.250.811	1.627.392
	8.069.714	7.875.135

Vastrentende waarden	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Staatsobligaties	5.490.817	4.312.457
Hypothecaire leningen	1.212.366	1.186.711
Leningen op schuldbekentenis	22.997	30.931
Bedrijfsobligaties (Credit funds)	1.249.144	1.946.535
Covered fondsen	401.347	606.275
Obligatiebeleggingen	892.320	844.391
Inflation linked bonds	0	17.013
Overige	87.968	74.491
	9.356.959	9.018.804

Derivaten	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Valutaderivaten	72.737	135.453
Rentederivaten	1.036.029	1.145.114
	1.108.766	1.280.567

Voor een nadere toelichting op de derivatenpositie wordt verwezen naar de risicoparagraaf 10.4

Overige beleggingen	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Infrastructuur	15.357	23.374
Beleggingsfondsen (Geldmarktfondsen)	1.042.687	487.869
Geldmarkt instrumenten	1.015.909	0
	2.073.953	511.243

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de grondslagen hebben we de beleggingen nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum. En het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten, gebruiken we marktnoteringen. Maar bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten, hebben we gewaardeerd door Netto Contante Waarde-

waarderingsmodellen en -technieken te gebruiken (NCW), inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde onderscheiden we:

	Genoteerde marktprijzen €	Onafhanke- lijke taxaties €	NCW berekening €	Andere methoden €	Totaal €
Per 31 december 2023					
Vastgoedbeleggingen	0	2.708.236	0	393.884	3.102.120
Aandelen	8.060.094	0	0	9.620	8.069.714
Vastrentende waarden	7.631.662	0	22.997	1.702.300	9.356.959
Derivaten	0	0	-462.831	0	-462.831
Overige beleggingen	2.058.596	0	0	15.357	2.073.953
	17.750.352	2.708.236	-439.834	2.121.161	22.139.915

	Genoteerde marktprijzen €	Onafhanke- lijke taxaties €	NCW berekening €	Andere methoden €	Totaal €
Per 31 december 2022					
Vastgoedbeleggingen	0	3.011.637	0	198.225	3.209.862
Aandelen	7.860.153	0	0	14.982	7.875.135
Vastrentende waarden	6.956.771	0	30.945	2.031.088	9.018.804
Derivaten	0	0	-506.145		-506.145
Overige beleggingen	487.870	0	0	23.374	511.244
	15.304.794	3.011.637	-475.200	2.267.669	20.108.900

De categorie 'Genoteerde marktprijzen' bevat beleggingen waarvan de waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.

De categorie 'Onafhankelijke taxaties' betreft beleggingen die gewaardeerd zijn met waarderingsmodellen zonder gebruik te maken van waarneembare marktdata.

Bij de 'NCW berekening' is de actuele waarde vastgesteld aan de hand van waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

'Andere methode' betreft de waarde waartegen de aandelen hierin kunnen worden verhandeld tegen intrinsieke waarde.

2. Beleggingen voor risico deelnemers

	31-12-2023 €	31-12-2022 €
Aandelen	2.195	1.457
Vastrentende waarden	619	411
	2.814	1.868

De beleggingen voor risico deelnemers betreft de excedent premieregeling. Eind 2023 nemen 443 deelnemers deel aan de excedentregeling (2022: 397).

3. Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Premievordering werkgevers	137.695	128.738
Beleggingsdebiteuren	534.493	613.758
Overige vorderingen en overlopende activa	110	40
	672.298	742.536

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Vordering op de werkgever(s)	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Vorderingen op werkgevers	138.104	128.738
Voorziening dubieuze debiteuren	-409	0
	137.695	128.738

Verloop voorziening dubieuze debiteuren	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Stand per 1 januari	0	-455
Nagekomen baten/afgeschreven vorderingen	810	103
Vrijval/Dotatie ten laste van de rekening van baten en lasten	-401	352
Stand per 31 december	409	0

Afgeschreven vorderingen zijn oninbare bedragen. Deze verhogen de voorziening. Een vrijval van de voorziening kan ontstaan door lagere voorzieningspercentages of door een lager openstaand debiteurensaldo.

Beleggingsdebiteuren	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Te ontvangen dividend	10.671	9.042
Lopende interest	145.316	104.556
Te vorderen dividend- en couponbelasting	14.811	10.678
Huurpenningen	1.078	1.022
Overige	362.616	488.460
	534.493	613.758

Onder de post 'overige' is een bedrag ad € 352 miljoen (2022: € 476) opgenomen. Dit bedrag heeft betrekking op vorderingen inzake Cash Collateral.

4. Overige activa

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Liquide middelen	46.903	59.743

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Beleggingsliquiditeiten	50.200	53.848
	97.103	113.591

De liquide middelen staan ons vrij ter beschikking. Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

5. Stichtingskapitaal en reserves

	Algemene reserve	Beleggings-reserve	Reserve tijdelijk partnerpensioen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	-2.778.018	4.011.957	81.696	1.315.635
Bestemming van saldo baten en lasten	2.633.810	-1.099.942	-12.225	1.521.643
Stand per 1 januari 2023	-144.208	2.912.015	69.471	2.837.278
Bestemming van saldo baten en lasten	-64.783	54.769	10.748	734
Stand per 31 december 2023	-208.991	2.966.784	80.219	2.838.012

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan	2023	2022
	%	%
De dekkingsgraad is ultimo jaar als volgt:		
Nominale dekkingsgraad	114,4	116,0
Reële dekkingsgraad	86,1	88,1
Beleidsdekkingsgraad	118,3	117,4

De nominale dekkingsgraad hebben we berekend door op balansdatum het pensioenvermogen te delen door de totale technische voorziening, inclusief de voorziening 'pensioenverplichtingen risico deelnemers', zoals opgenomen in de balans.

Bij het bepalen van de reële dekkingsgraad van het fonds herrekenen we de voorziening van de pensioenverplichtingen door rekening te houden met de verwachte loon- en prijsinflatie.

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

Voor het bepalen van het Vereist Eigen Vermogen, de zogenoemde solvabiliteitstoets, maken we gebruik van het standaardmodel. De vereiste solvabiliteit per risicofactor is aan de hand van een (wortel)formule gecombineerd tot een totaal vereiste solvabiliteit, inclusief een opslag voor actief risico. We gaan er hierbij van uit dat er geen materiële risico's zijn die niet door het standaardmodel gedekt worden op het actief risico na. We beschouwen het concentratierisico en liquiditeitsrisico niet als materieel.

We vinden het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets hebben we opgenomen in de risicobeheerparagraaf.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen op 31 december:

	2023	2022
	€	€
Stichtingskapitaal en reserves	2.838.012	2.837.278

	2023	2022
	€	€
Minimaal vereist eigen vermogen	835.900	756.674
Vereist eigen vermogen	3.802.684	3.668.689

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan als gevolg hiervan worden gekarakteriseerd als reservetekort.

Herstelplan in 2023

Indien de beleidsdekkingsgraad einde boekjaar lager is dan de vereiste dekkingsgraad moeten we een herstelplan indienen bij DNB. In het herstelplan maken we duidelijk hoe de beleidsdekkingsgraad de vereiste dekkingsgraad binnen tien jaar bereikt. Indien alle beleidsmiddelen ingezet zijn en we desondanks naar verwachting niet binnen de gekozen herstelperiode aan de vereiste dekkingsgraad voldoen, moet als laatste sturingsmiddel het verlagen van pensioenaanspraken en -rechten worden ingezet.

De beleidsdekkingsgraad is eind 2023 lager dan de vereiste dekkingsgraad. Het pensioenfonds moet daarom in 2024 een geactualiseerd herstelplan indienen. In het voorjaar van 2024 is een geactualiseerd herstelplansjabloon opgesteld. Op grond van de systematiek van het herstelplan, blijkt dat we binnen de wettelijke termijn van tien jaar weer een beleidsdekkingsgraad hebben die hoger is dan 119,3%. Omdat we bij het opstellen van het jaarverslag nog in de besluitvormingsfase zitten of we gebruik willen maken van het transitie-FTK in aanloop naar de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel, is er geen (volledig) herstelplan opgesteld en ingediend. Dit is namelijk niet van toepassing als gebruik gemaakt wordt van het transitie-FTK. Dan is het zogenaamde overbruggingsplan leidend. Als toch geen gebruikgemaakt wordt van het transitie-FTK, dan moet wel een volledig herstelplan opgesteld worden en ingediend worden. De deadline hiervoor is dan 1 oktober 2024. We hoeven de opgebouwde en ingegane pensioenen niet te verlagen om aan deze vereiste dekkingsgraad te voldoen.

Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Algemene reserve

De algemene reserve wordt gevoed door het resultaat, nadat de beleggingsreserve en de reserve tijdelijk partnerpensioen op het juiste niveau zijn gebracht.

Beleggingsreserve

De beleggingsreserve is gelijk aan het Vereist Eigen Vermogen verminderd met het Minimum Vereist Eigen Vermogen. Op deze wijze bewerkstelligen we dat de beleggingsreserve minimaal gelijk is aan de reserves die we moeten aanhouden voor beleggingsrisico's in het FTK.

Reserve tijdelijk partnerpensioen

De reserve tijdelijk partnerpensioen is bestemd voor de ANW-hiaatuitkeringen en het tijdelijk partnerpensioen. Aan de reserve tijdelijk partnerpensioen voegen we toe of onttrekken we:

- Het verschil tussen enerzijds de premie tijdelijk partnerpensioen (0,4% doorsneepremie) en toegerekende interest en;
- Anderzijds de toevoeging aan de voorziening, de toegerekende administratiekosten en de verrichte uitkeringen.

Het vrijwillig aanvullend tijdelijk partnerpensioen maakt geen deel uit van deze reserve.

6. Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	2023	2022
	€	€
Stand per begin boekjaar	17.786.521	23.352.223
Pensioenopbouw	597.597	1.030.617
Verhoging pensioenen	779.691	1.891.250
Rentetoevoeging	576.354	-115.316
Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-420.961	-377.289
Wijziging markttrente	597.418	-7.960.730
Wijziging actuariële uitgangspunten	-44.988	140.292
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-136.570	-16.006
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-32.573	-158.520
Stand einde boekjaar	19.702.489	17.786.521

Eind 2023 bedraagt de gemiddelde discontovoet 2,26% (202: 2,45%). De voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds heeft een langlopend karakter.

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

Over de pensioenverplichtingen is de rente aangepast met 3,26% (2022: 0,49% negatief), op basis van de éénjaarsrente van de DNB-curve begin 2023.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen hebben we vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De hieronder opgenomen afname van de voorziening, betreft het bedrag dat vrijkomt voor de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten, in het bijzonder excassokosten, hebben we vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt voor de financiering van de verwachte uitvoeringskosten.

Wijziging markttrente

Jaarlijks per 31 december herrekenen we de marktwaarde van de technische voorzieningen door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur (RTS). Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur verantwoorden we onder het hoofd wijziging markttrente.

De RTS eind 2023 ligt onder de RTS eind 2022. Wanneer we beide curves uitdrukken in één gemiddeld rentepercentage, is de rente in 2023 met circa 0,19%-punt gedaald. Dit leidt tot een stijging van de voorziening en dus tot een negatief resultaat.

Wijziging actuariële uitgangspunten

In 2023 is een aantal actuariële uitgangspunten gewijzigd.

DNB heeft eind 2022 aangegeven dat de nieuwe UFR-methode, zoals geadviseerd door de Commissie Parameters 2022, per 1 januari 2023 wordt ingevoerd. Dit heeft een verlagend effect op de technische voorziening. Het effect van de aangepaste UFR-methode op 31 december 2023 is een afname van de technische voorzieningen met € 80,5 miljoen (0,5%-punt op de dekkingsgraad).

De technische voorziening voor vrijgestelde toekomstige pensioenopbouw bij arbeidsongeschikten wordt vastgesteld inclusief 2,4% jaarlijkse stijging van de pensioengrondslag en verminderd met 1% revalidatiekans. De jaarlijkse stijging is gewijzigd van 2,3% naar 2,4%. Het effect is een toename van de technische voorzieningen met € 25,0 miljoen.

Per 1 januari 2024 wordt het opbouwpercentage voor de pensioenopbouw gewijzigd van 1,58% naar 1,788%. Hierdoor wordt de voorziening de toekomstige pensioenopbouw voor arbeidsongeschikten hoger. Het effect is een toename van de technische voorzieningen met € 10,6 miljoen.

Daarnaast wordt de opbouwleeftijd verlaagd van 21 jaar naar 18 jaar. Dit heeft geen impact op de technische voorziening.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Toevoeging aan de technische voorzieningen	55.614	78.277
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-192.184	-94.283
	-136.570	-16.006

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Resultaat op kanssystemen:		
Sterfte	-16.464	-23.332
Arbeitsongeschiktheid	-18.734	-11.861
Mutaties	2.625	5.664
Overige technische grondslagen	0	-2.565
	-32.573	-32.094

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën als volgt samengesteld:

	2023		2022	
	€	Aantallen	€	Aantallen
Actieven	8.634.554	120.984	7.916.207	123.227
Gepensioneerden	5.275.197	77.732	4.687.734	75.557
Slapers	5.795.552	443.722	5.184.448	500.322
Voorziening voor pensioenverplichtingen	19.705.303	642.438	17.788.389	699.106

Korte beschrijving pensioenregeling

De pensioenregeling is een middelloonregeling op basis van een uitkeringsovereenkomst. De pensioenrekenleeftijd is:

- 65 jaar voor pensioenen opgebouwd voor 1 januari 2013;
- 67 jaar voor de pensioenen vanaf 1 januari 2013;
- 68 jaar voor pensioenen vanaf 1 januari 2018.

De pensioenen opgebouwd voor 1 januari 2013 hebben we van 65 jaar actuariel herrekend naar 67 jaar. En de pensioenen tot 1 januari 2018 hebben we actuariel herrekend naar 68 jaar.

Het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen bedraagt per 1 januari 2023 1,58% en per 1 januari 2024 1,788%. De opbouwleeftijd is vanaf 18 jaar.

Premievrijstelling

Als de deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het pensioenreglement in een premievrije opbouw. De premievrijstellingsregeling bij arbeidsongeschiktheid die gold vóór 1 januari 2006 is voor bestaande gevallen gehandhaafd. Wanneer een deelnemer een loongerelateerde WW-uitkering ontvangt, voorziet het reglement in premievrije opbouw gedurende maximaal een half jaar.

Daarnaast zijn er twee vrijwillige excidentregelingen voor pensioenopbouw boven het maximumsalaris van de basisregeling. Dit betreft de excidentmiddelloonregeling en de excidentpremieregeling. Voor de excidentmiddelloonregeling geldt een opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen van 1,58% en een actuariële premie. De excidentpremieregeling is voor risico van de deelnemers. De premie-inleg is gebaseerd op een leeftijdsafhankelijke staffel.

Verhoging van pensioenen

De indexatiemaatstaf is de prijsinflatie (CPI-afgeleid september-september), gecorrigeerd voor effecten van belastingen en accijns. Het indexatiebeleid is gebaseerd op de wijze waarop het FTK indexatie toestaat. Dat betekent dat er gedeeltelijke indexatie plaatsvindt als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110%. Volledige indexatie kennen we pas toe als de dekkingsgraad hoog genoeg is om langdurig volledige indexatie toe te kunnen kennen. Bij de huidige rente kan dit bij een beleidsdekkingsgraad van 137,3%. Bij een beleidsdekkingsgraad tussen 110% en 137,3% vindt dus gedeeltelijke indexatie plaats.

We beslissen jaarlijks of en in hoeverre we de pensioenrechten en pensioenaanspraken verhogen. We verhogen de pensioenen alleen:

- als we van mening zijn dat de beschikbare middelen dit toelaten. We financieren de indexatie uit beleggingsrendementen;
- als de hoogte van de toeslagverlening niet tot gevolg heeft dat het fonds niet op tijd kan voldoen aan de wettelijke vereisten van het eigen vermogen;
- als vastgesteld is dat we ook in de toekomst deze toeslag kunnen verlenen. De hoogte van de toeslag is hierop aangepast.

Als we aan bovenstaande voorwaarden voldoen, neemt het bestuur een besluit over de hoogte van de toeslag. Als de voorwaarden voor toeslagverlening op grond van wet- en regelgeving worden versoepeld, zal het bestuur in overweging nemen of en in hoeverre van deze mogelijkheid gebruik wordt gemaakt. Het bestuur kan in dat geval besluiten om af te wijken van de voorwaarden als hierboven opgenomen.

In 2023 hebben we besloten om per 1 januari 2024 de pensioenen met 4,2% te verhogen.

Inhaaltoeslagen

Als de beleidsdekkingsgraad volgens de wettelijke normen hoog genoeg is om ook een inhaaltoeslag te verlenen, kan het bestuur hier ook een besluit over nemen. Bij de inhaaltoeslag houden we rekening met niet gegeven toeslagen tot maximaal tien jaar terug. De toeslag aan het begin van de tien-jaarsperiode halen we het eerst in.

De inhaaltoeslag passen we alleen toe op ingegane pensioenen die daadwerkelijk niet verhoogd zijn, maar bij de betreffende toeslagronde daar wel recht op zouden hebben gehad. We passen dus 'het gesloten systeem' toe.

Voor de actieve deelnemers en pensioengerechtigden is deze specificatie in de volgende tabel opgenomen.

	Volledige toeslag- verlening %	Toegekende toeslagen %	Verschil %	Multiplicatieve verschil (t.o.v. ambitie) %
1 januari 2015	0,60	0,00	0,60	0,60
1 januari 2016	0,30	0,00	0,30	0,90
1 januari 2017	0,00	0,00	0,00	0,90
1 januari 2018	1,50	0,00	1,50	2,42
1 januari 2019	1,50	0,00	1,50	3,95
1 januari 2020	1,60	0,00	1,60	5,61
1 januari 2021	1,00	0,00	1,00	6,67
1 januari 2022	2,60	2,60	0,00	6,67
1 januari 2023	9,80	8,00	1,80	8,45
1 januari 2024	5,30	4,20	1,10	9,59

7. Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers

De pensioenregeling voor risico van de deelnemers is een beschikbare premieregeling; een premieovereenkomst. Deze regeling is bedoeld voor deelnemers met een salaris boven de maximale

pensioengrondslag in de middelloonregeling, die boven die pensioengrondslag ook pensioen wensen op te bouwen (excedentregeling).

De premie is gebaseerd op een leeftijdsafhankelijke staffel. We ontvangen hiervoor jaarlijks de premie van de werkgever. Op de ingelegde premie houden we maandelijks € 2,50 aan kosten in.

De hoogte van de beleggingsrendementen en daarmee het te bereiken eindkapitaal, is naast de premie afhankelijk van het door de deelnemer geselecteerde beleggingsprofiel en de binnen dit profiel aangekochte beleggingen. Het uiteindelijk te bereiken pensioenkapitaal is hiermee onzeker en volledig voor risico van de deelnemer.

De deelnemer heeft op zijn of haar pensioendatum de verplichting om het tot dan toe opgebouwde pensioen bij ons in te kopen. Tussentijds opnemen van het pensioenkapitaal anders dan door middel van een waardeoverdracht is niet mogelijk.

Verloop voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers	2023	2022
	€	€
Stand per begin boekjaar	1.868	1.368
Premiebijdragen	938	673
Expiratie/pensionering	-228	20
Beleggingsresultaat voor risico deelnemers	236	-193
	2.814	1.868

8. Derivaten

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Derivaten	1.571.597	1.786.712

Voor een nadere toelichting op de derivatenpositie wordt verwezen naar de risicoparagraaf 1.4.4.

9. Overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Crediteuren	1.426	830
Pensioenuitkeringen	222	594
Beleggingscrediteuren	349.928	324.510
Belastingen en premies sociale verzekeringen	8.260	7.502
Correctie ambtshalve premieoplegging	4.650	2.642
Overige schulden en overlopende passiva	4.330	5.150
	368.816	341.228

De ambtshalve opgelegde premies over 2023 zijn verantwoord onder de premiebaten. Tegenover een gedeelte van de opgelegde ambtshalve premie staat geen opbouw. Ter correctie is hiervoor een ambtshalve oplegde premie opgenomen op de balans.

Ambtshalve opgelegde premies waar geen opbouw tegenover staan en die meer dan 5 jaar geleden zijn opgelegd vallen vrij ten gunste van het resultaat.

De post 'Overige schulden en overlopende passiva' bestaat voornamelijk uit een raming voor nog te betalen kosten 2023 (€ 2,9 miljoen) en afkoop klein pensioen (€ 1,4 miljoen).

De schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar, met uitzondering van de derivaten.

Beleggingscrediteuren	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Beleggingscrediteuren	5.166	9.639
Huurpenningen	3.888	4.084
Overige	340.874	310.787
	349.928	324.510

De post Overige betreft cash collateral.

1.4.4 Risicobeheer

We lopen bij het beheer en de financiering van onze pensioenverplichtingen risico's. De belangrijkste doelstelling is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling streven we naar toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaaarde van de pensioenverplichtingen.

Als bestuur beschikken we over een aantal beleidsinstrumenten om risico's te beheersen:

- Beleggingsbeleid;
- Premiebeleid;
- Toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van deze beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en van de financiële markten. Daarbij maken we onder meer gebruik van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen, van de verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's. De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks vast te stellen beleggingsrichtlijnen. Die vormen de basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid.

De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan, waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de hierna beschreven belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid maken we ook gebruik van derivaten.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico is het solvabiliteitsrisico. Dat is het risico dat we niet over voldoende vermogen beschikken om de pensioenverplichtingen mee af te dekken. De solvabiliteit meten we op basis van algemeen geldende normen en op basis van specifieke normen die de toezichthouder oplegt.

Als de solvabiliteit zich negatief ontwikkelt, lopen we het risico dat we de premie voor de werkgevers en deelnemers moeten verhogen. Ook lopen we het risico dat er geen ruimte is voor eventuele toeslagverlening

op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat we verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	2023 %	2022 %
Dekkingsgraad per 1 januari	116,0	105,6
Premie	0,0	-1,2
Toeslagverlening	-4,9	-7,9
Uitkering	0,3	0,1
Beleggingsrendementen (inclusief renteaftdekking)	5,9	-18,0
Wijziging rentetermijnstructuur	-3,3	54,7
Wijziging rentetermijnstructuur - UFR aanpassing	0,0	-0,1
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	0,2	0,0
Aanpassing levensverwachting en grondslagwijzigingen	0,0	-0,4
Overige oorzaken	0,2	-16,8
Dekkingsgraad per 31 december	114,4	116,0

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen moeten we buffers in het vermogen aanhouden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het Vereist Vermogen) stellen we met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets) vast. Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fonds specifieke restrisico's, na afdekking.

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende surplus/tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

	2023 %	2022 %
S1 Renterisico	3,5	4,3
S2 Risico zakelijke waarden	15,4	15,6
S3 Valutarisico	4,8	6,3
S4 Grondstoffenrisico	0,0	0,0
S5 Kredietrisico	2,1	2,7
S6 Verzekeringstechnisch risico	3,6	3,7
S7 Liquiditeitsrisico	0,0	0,0
S8 Concentratierisico	0,0	0,0
S9 Operationeel risico	0,0	0,0
S10 Actief risico	0,4	0,4
Diversificatie-effect	-10,5	-12,4
	19,3	20,6

	2023 €	2022 €
Vereist pensioenvermogen	23.507.987	21.457.078
Voorziening pensioenverplichting	19.705.303	17.788.389
Vereist eigen vermogen	3.802.684	3.668.689
Aanwezig eigen vermogen	2.838.011	2.837.278
Tekort	-964.673	-831.411

De buffers hebben we berekend op basis van de standaardmethode. Voor de samenstelling van de beleggingen gaan we uit van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

We hebben voor de afdekking van risico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Bij de berekening van de buffers passen we het standaardmodel van DNB toe. Inflatie gerelateerde producten behandelen we afwijkend en we passen een correctie toe voor het actief beheer van de aandelenportefeuille.

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het marktrisico kunnen we splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico lopen we op de verschillende beleggingsmarkten, waarin we op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief zijn. De beheersing van het marktrisico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich ook risico's voordoen bij de geselecteerde managers en bewaarbedrijven. Dit heet het zogeheten manager- en custodyrisico. Ook zijn er risico's rond de juridische bepalingen voor de gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst. Dit heet het juridisch risico. Het marktrisico beheersen we doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken. Die zijn in overeenstemming met de

beleidskaders en richtlijnen, zoals we die vastgesteld hebben. We bewaken de naleving van deze mandaten. De marktposities rapporteren we periodiek.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

We beperken via een rentehedge het renterisico. Beleggingen en pensioenverplichtingen zijn namelijk niet in dezelfde mate gevoelig voor rentebewegingen. Daardoor kan de dekkingsgraad sterk meebewegen met rentebewegingen en lopen we een groter risico om in een dekkingstekort te komen. Dit renterisico kunnen we verkleinen door de rentegevoeligheid van de beleggingen meer in overeenstemming te brengen met de looptijd van de verplichtingen.

Het beleid is erop gericht om de 'duratie-mismatch' te verkleinen door het renterisico af te dekken. Het percentage renteafdekking gaat omlaag naarmate de rente lager is. De gedachte is dat bij een lage rente de kans toeneemt dat de rente weer zal stijgen en dat we dan bij een lagere afdekking meer profiteren van de rentestijging.

De renteafdekking kunnen we realiseren door:

- langlopende obligaties te kopen in plaats van aandelen, want aandelen hebben per definitie een duratie van nul;
- binnen de portefeuille kortlopende obligaties te vervangen door langlopende obligaties, renteswaps of swaptions.

Bij een renteswap ruilen we een vaste lange rente in tegen een variabele korte rente. We ontvangen in dit geval een lange rente. Die is vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en we betalen daarvoor een variabele korte rente, bijvoorbeeld Euribor.

De strategische normweging rente-afdekking bedraagt 69% (2022: 40%).

De duratie en het effect van de renteafdekking kunnen als volgt worden samengevat:

	31-12-2023		31-12-2022	
	€	Duratie	€	Duratie
Vastrentende waarden (vóór derivaten)	9.356.958	6,5	9.018.804	6,6
Totale portefeuille (na derivaten)	22.142.729	12,6	20.215.323	6,9
(Nominale) pensioenverplichtingen	19.705.303	21,0	17.788.389	21,5

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2023		31-12-2022	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 1 jaar	865.960	6,5	577.500	6,4

	31-12-2023		31-12-2022	
	€	%	€	%
Resterende looptijd > 1 jaar en < 5 jaar	2.464.060	12,6	2.840.168	31,5
Resterende looptijd > 5	6.026.938	21,5	5.601.136	62,1
	9.356.959	6,5	9.018.804	100,0

De presentatie van de vastrentende waarden in bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds en het hiermee samenhangende beleid en ter vergelijking met de looptijden van de verplichtingen zoals in onderstaand overzicht weergegeven.

De resterende looptijd van de verplichtingen kan als volgt worden weergegeven:

	31-12-2023		31-12-2022	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 5 jaar	2.247.854	11,4	2.030.132	11,4
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	2.539.233	12,9	2.206.108	12,4
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	5.397.331	27,4	4.681.789	26,3
Resterende looptijd > 20 jaar	9.520.885	48,3	8.868.492	49,9
	19.705.303	100,0	17.788.389	100,0

Risico zakelijke waarden (S2)

Het zakelijke waardenrisico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden verandert door veranderingen in de marktprijzen voor deze waarden. Het gaat hier voornamelijk om aandelen, beursgenoteerd indirect vastgoed en converteerbare obligaties. Het structurele marktrisico beheersen we binnen het ALM-proces. Daarmee stellen we een zodanige beleggingsmix vast, dat het marktrisico acceptabel is. De feitelijke beleggingsmix mag binnen vastgestelde bandbreedtes afwijken van de ALM-beleggingsmix. Voor de beheersing van het marktrisico in samenhang met het renterisico, maken we gebruik van derivaten.

Valutarisico (S3)

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt eind 2023 ongeveer 41,% (2022: 42,4%).

Het strategische valuta afdekkingspercentage bedraagt voor de Amerikaanse dollar, Brits pond sterling en Japanse yen 46,67% (2022: 43,88%).

De valutapositie per 31 december 2023 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Totaal voor afdekking €	2023 Valuta- derivaten afdekking €	Netto positie na afdekking €
EUR	12.928.292	3.776.400	16.704.692
GBP	304.717	-179.560	125.157
JPY	519.435	-258.340	261.095
USD	5.891.610	-3.264.480	2.627.130
Overige	2.432.671	-8.016	2.424.655
	22.076.725	66.004	22.142.729

De valutapositie per 31 december 2022 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Totaal voor afdekking €	2022 Valuta- derivaten afdekking €	Netto positie na afdekking €
EUR	11.582.379	3.022.967	14.605.346
GBP	486.125	-243.694	242.430
JPY	290.985	-181.167	109.818
USD	5.357.834	-3.140.762	2.217.072
Overige	2.393.445	671.055	3.064.500
	20.110.768	128.398	20.239.166

Prijrisico

Het prijsrisico is het risico van waarde wijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Die ontwikkeling hangt af van factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat we alle beleggingen waarderen tegen reële waarde en we waarde wijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten verwerken, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico wordt beheerst en verkleind door diversificatie.

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar regio is als volgt:

	2023 €	%	2022 €	%
Europa	1.342.412	16,6	1.200.972	15,3
Global	9.620	0,1	14.982	0,2
Noord-Amerika	4.757.162	59,1	4.354.839	55,3
Asia Pacific	680.318	8,4	723.995	9,2
Australasia	163.657	2,0	150.325	1,9
Emerging Markets	1.116.545	13,8	1.430.022	18,1
	8.069.714	100,0	7.875.135	100,0

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar sector is als volgt:

	2023		2022	
	€	%	€	%
Energie	296.324	3,7	281.733	3,6
Industrie	939.315	11,6	827.643	10,5
Gezondheidszorg	1.058.000	13,1	1.015.089	12,9
Technologie	1.608.563	19,9	1.404.921	17,8
Telecommunicatie	533.236	6,6	592.074	7,5
Nutsbedrijven	152.943	1,9	240.032	3,0
Financiële instellingen	1.212.959	15,0	1.211.589	15,4
Basismaterialen	305.572	3,8	333.807	4,2
Handel	1.637.931	20,4	1.583.988	20,2
Diversen	324.872	4,0	384.258	4,9
	8.069.714	100,0	7.875.135	100,0

Een nadere detaillering van de segmentatie van de vastgoedbeleggingen naar aard van het vastgoed is als volgt:

	2023		2022	
	€	%	€	%
Woningen	2.645.910	85,2	2.821.937	87,9
Participaties in vastgoedmaatschappijen	281.998	9,1	198.225	6,2
Grond	26.707	0,9	27.185	0,8
Zorg	147.505	4,8	162.515	5,1
	3.102.120	100,0	3.209.862	100,0

De samenstelling van de vastgoedbeleggingen naar regio's kan als volgt worden samengevat:

	2023		2022	
	€	%	€	%
Europa	3.102.120	100,0	3.209.862	100,0
	3.102.120	100,0	3.209.862	100,0

Kredietrisico (S5)

Het kredietrisico is het risico van financiële verliezen dat we lopen door faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen, waarop we (potentiële) vorderingen hebben. Te denken valt aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar we deposito's plaatsen, herverzekeraars en marktpartijen waarmee we Over The Counter (OTC)-derivatenposities aangaan.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee we transacties aangaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten. Daardoor leiden we financiële verliezen.

Beheersing van dit risico doen we door het:

- stellen van limieten aan tegenpartijen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij jegens ons heeft;
- vragen van extra zekerheden, zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten;
- hanteren van verstandige verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen.

Ter afdekking van het settlementrisico beleggen we alleen in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat we in nieuwe markten beleggen, verrichten we eerst onderzoek naar de waarborgen op dit gebied.

Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, werken we alleen met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA overeenkomsten zijn afgesloten. Daardoor zijn de posities adequaat afgedekt door onderpand.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's kan als volgt worden samengevat:

	2023		2022	
	€	%	€	%
Mature markets	8.146.834	87,1	7.682.371	85,2
Emerging markets	1.210.125	12,9	1.336.433	14,8
	9.356.959	100,0	9.018.804	100,0

De samenstelling van de vastrentende waarden naar sectoren is als volgt:

	2023		2022	
	€	%	€	%
Industrie	222.567	2,4	258.099	2,9
Gezondheidszorg	129.589	1,4	130.079	1,4
Telecommunicatie	78.741	0,8	145.236	1,6
Nutsbedrijven	150.397	1,6	182.517	2,0
Financiële instellingen	2.326.973	24,9	2.771.981	30,7
Nederlandse overheidsinstellingen	1.820.585	19,5	827.446	9,2
Buitenlandse overheidsinstellingen	3.795.915	40,5	3.784.230	42,0
Beleggingsinstellingen	0	-	8.455	0,1
Handel	464.289	5,0	493.755	5,5
Basismaterialen	66.897	0,7	71.807	0,8
Olie en Gas	127.248	1,4	134.959	1,5
Technologie	86.541	0,9	74.416	0,8
Andere instellingen	87.217	0,9	135.824	1,5
	9.356.959	100,0	9.018.804	100,0

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings per einde boekjaar is als volgt:

	2023		2022	
	€	%	€	%
AAA	4.496.123	48,1	3.198.694	35,5
AA	1.834.103	19,6	2.126.065	23,6
A	841.533	9,0	1.048.725	11,6
BBB	970.389	10,4	1.364.530	15,1
BB	577.018	6,2	655.635	7,3
B	336.303	3,6	285.875	3,2
CCC	154.355	1,6	144.639	1,6
CC	4.185	0,0	12.780	0,1
C	353	0,0	1.903	0,0
D	7.141	0,1	3.582	0,0
Geen rating	135.455	1,4	176.376	2,0
	9.356.959	100,0	9.018.804	100,0

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortlevens), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Daardoor volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van AG prognosetafel 2022 van het Actuarieel Genootschap met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. Het resultaat in 2023 op langlevens is € 1,3 miljoen negatief (2022: € 10,3 miljoen).

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat we in geval van overlijden van een deelnemer mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen, waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kunnen we uitdrukken in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat we voorzieningen moeten treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve'). Voor dit risico brengen we jaarlijks een risicopremie in rekening. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten verwerken we via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie herzien we periodiek.

Het beleid is om het overlijden- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

We hebben de ambitie om de pensioenen te verhogen. De mate waarin dit kan, is afhankelijk van de ontwikkelingen van de rente, het beleggingsrendement, de looninflatie en de demografie.

We merken uitdrukkelijk op dat de verhogingstoezegging voorwaardelijk is.

Het beleid en ambitie voor verhoging pensioenen geven we weer in de toelichting 'Indexering en overige toeslagen'

Liquiditeitsrisico (S7)

Het liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs om te zetten zijn in liquide middelen. Met als gevolg dat we op korte termijn niet aan de verplichtingen kunnen voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico beheersen we door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. We moeten eveneens rekening houden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten, zoals premies. Overigens beschikken we in de beleggingsportefeuille over voldoende obligaties die we onmiddellijk zonder waardeverlies kunnen verkopen om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat we de financiële gevolgen ondervinden van grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico). Concentratierisico's in de beleggingsportefeuille kunnen optreden in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille, kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

De spreiding in de beleggingsportefeuille geven we weer in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft, zijn per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post merken we elke post aan die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Aan het einde van 2023 zijn de volgende posten met meer dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

Vastrentende waarden	31-12-2023		31-12-2022	
	€	%	€	%
Achmea Vastgoed	2.933.038	12,0	0	
Staat der Nederlanden	1.986.908	8,1	732.961	3,2
Federal Republic of Germany	1.688.516	6,9	770.632	3,4
Totaal	6.608.461	27,0	1.503.593	6,6

Operationeel risico (S9)

Het operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Die risico's beheersen we door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de uitvoeringsorganisaties die we onder andere betrekken bij de interne organisatie, procedures, processen en controles en kwaliteit van de geautomatiseerde systemen.

Deze kwaliteitseisen toetsen we periodiek.

De beleggingsportefeuille is ondergebracht bij Achmea Investment Management (Achmea IM). De pensioenuitvoering hebben we uitbesteed aan pensioenuitvoerder TKP Pensioen. Met TKP Pensioen hebben we een uitbestedingsovereenkomst en een dienstverleningsovereenkomst (DVO) afgesloten.

We beoordelen jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerders en TKP Pensioen door middel van performancerapportages (vermogensbeheerder), DVO-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages, In Control Statement).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's, houden we hiervoor geen buffers aan in de solvabiliteitstoets.

Actief risico (S10)

Er is sprake van een actief beleggingsrisico wanneer we met het beleggingsbeleid binnen de beleggingscategorieën afwijken van het beleid volgens de benchmark. Een maatstaf van de mate waarin we actief beleggen, is de zogenaamde 'tracking error'. De tracking error geeft aan hoe groot de afwijkingen van het rendement kunnen zijn ten opzichte van het benchmarkrendement. Hoe hoger de tracking error, hoe hoger het actief risico.

Het actief risico is in de berekening van het Vereist Eigen Vermogen opgenomen als S10. S10 heeft een omvang van tweemaal de tracking error van de portefeuille (97,5% zekerheid). De veronderstelling is dat het actief risico niet samenhangt met de andere risicofactoren.

Systeemrisico

Een systeemrisico doet zich voor als het mondiale financiële systeem, de internationale markten, niet langer naar behoren functioneert. Daardoor zijn de beleggingen niet langer verhandelbaar en verliezen ze zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor ons niet beheersbaar. Een systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid maken we gebruik van financiële derivaten. Hoofregel die hierbij geldt, is dat we derivaten uitsluitend gebruiken voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid. Derivaten gebruiken we hoofdzakelijk om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken.

Derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico beperken we door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen en door zoveel mogelijk te werken met onderpand.

We kunnen onder meer van de volgende instrumenten gebruikmaken:

- Futures: Dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten, waarmee we snel posities kunnen wijzigen. Futures zijn bruikbaar voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is overigens slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.

- Valutatermijncontracten: Dit zijn met individuele banken afgesloten contracten. Daarbij gaan we de verplichting aan tot het verkopen van valuta en de aankoop van andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten dekken we valutarisico's af.
- Renteswaps: Dit betreft met individuele banken afgesloten contracten, waarbij we de verplichting aan gaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kunnen we de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2023:

2023				
Type contract	Contract- omvang €	Saldo waarde €	Positieve waarde €	Negatieve waarde €
Futures	107.988	0	0	0
Valutaderivaten	3.208.225	66.004	72.737	6.733
Rentederivaten	8.770.000	-528.835	1.036.029	1.564.864
	12.086.213	-462.831	1.280.567	1.571.597

Eind 2023 zijn zekerheden ontvangen voor de derivaten voor een bedrag van € 336,6 miljoen (2022: € 294,3 miljoen) en zekerheden gesteld voor € 352,4 miljoen (2022: € 475,3 miljoen). We nemen niet deel aan securities lending programma's.

Eind 2023 is € 89,6 miljoen (2022: € 109,5 miljoen) aan collateral ontvangen in de vorm van (staats)obligaties en € 282,8 miljoen (2022: € 376,3 miljoen) aan collateral geleverd in de vorm van (staats)obligaties. De ontvangen collateral in de vorm van obligaties is niet in de balans opgenomen.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2022:

2022				
Type contract	Contract- omvang €	Saldo waarde €	Positieve waarde €	Negatieve waarde €
Futures	153.703	0	0	0
Valutaderivaten	3.208.842	128.398	135.453	7.055
Rentederivaten	589.000	-634.543	1.145.114	1.779.657
	3.951.546	-506.145	1.280.567	1.786.712

1.4.5 Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Ontvangen zekerheden en garanties

Er zijn bij ons geen ontvangen zekerheden en garanties bekend die niet in de jaarrekening zijn opgenomen.

Langlopende contractuele verplichtingen

De uitbestedingsovereenkomst met TKP Pensioen hebben we voor onbepaalde tijd verlengd met een opzegtermijn van 12 maanden. De vergoeding over 2023 bedraagt € 15,3 miljoen.

Per 1 januari 2024 is met Actor Bureau voor Sectoradvies B.V. een uitbestedingsovereenkomst voor onbepaalde tijd afgesloten met een opzegtermijn van 12 maanden. De vergoeding voor 2024 bedraagt € 5,1 miljoen.

Daarnaast hebben we een overeenkomst voor onbepaalde tijd met Achmea Investment Management voor het vermogensbeheer. De opzegtermijn bedraagt 12 maanden. De vergoeding over 2023 bedraagt € 8,9 miljoen. Met Achmea Real Estate hebben we voor onbepaalde tijd een overeenkomst voor het beheer van de vastgoedportefeuille afgesloten met een opzegtermijn van 12 maanden. De vergoeding over 2023 bedraagt € 15,2 miljoen.

Investeringsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen, kennen we per balansdatum de volgende investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen):

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Private equity	11.687	11.687
Vastgoed	107.163	226.671
Infrastructuur	3.302	3.302
Hypotheken	137.000	135.558
	259.152	377.218

1.4.6 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen ons, de bij ons aangesloten ondernemingen en de werknemers daarvan.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Voor de beloning van de bestuurders verwezen we naar de toelichting op de staat van baten en lasten. We hebben geen leningen verstrekt aan (voormalige) bestuurders. Er zijn op hen ook geen vorderingen.

Overige transacties met verbonden partijen

We hebben een Uitvoeringsreglement afgesloten met de verplicht aangesloten werkgevers en een Uitvoeringsovereenkomst met de vrijwillig aangesloten werkgevers.

Er zijn, anders dan reguliere premiebetalingen, geen overige transacties met verbonden partijen.

Sinds 2006 werd Stichting Colland Sectorraad (CSR) aangemerkt als samenwerkingsverband, als bedoeld in artikel 11-1-u Wet OB. BPL Pensioen is een samenwerkende deelnemer. Hierdoor vallen alle uren van 2023

voor BPL Pensioen onder de BTW vrijstelling. Deze uren worden door CSR middels facturen in rekening gebracht bij BPL Pensioen.

1.4.7 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die impact kunnen hebben op de jaarrekening.

1.4.8 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2023

10. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds

	2023	2022
	€	€
De premiebijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:		
Pensioenpremie huidig jaar	695.513	670.412
Pensioenpremie voorgaand jaar	40.192	8.387
Koopsom VPL	16	58
Aanvullende pensioeninkoop	43	204
Aanvullend tijdelijk partnerpensioen	268	278
	736.032	679.339

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie zijn als volgt:

	2023	2022
	€	€
Kostendekkende premie	744.033	1.101.806
Feitelijke premie	729.676	670.412
Gedempte kostendekkende premie	701.734	655.929

We financieren de pensioenregeling met een reglementaire doorsneepremie. Deze premie moet minimaal gelijk zijn aan de gedempte kostendekkende premie. Deze gedempte kostendekkende premie baseren we op een verwacht rendement. Een lagere premie, premiekorting dus, is slechts toegestaan als we een gezonde financiële positie hebben. Dit betekent: geen reservetekort en het in belangrijke mate kunnen waarmaken van de indexatieambitie.

De premie voor 2023 toetsen we aan de hand van de voorschriften van het FTK. De gedempte kostendekkende premie is € 603.899 duizend. De feitelijke premie, exclusief premie voorgaande boekjaren, bedraagt € 729.676 duizend. De gedempte kostende premie is lager dan de feitelijke premie. We voldoen hiermee aan de wettelijke eisen.

In 2023 was de pensioenpremie net als in 2022 26,4% van de pensioengrondslag. Daarnaast geldt in 2023 een opbouwpercentage van 1,58%. Per 1 januari 2024 is het opbouwpercentage verhoogd tot 1,788%.

Kostendekkende premie

Bedragen x € 1.000

	2023	2022
	€	€
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	604.452	905.003
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	124.517	181.001
Opslag voor uitvoeringskosten	15.064	15.802
Totaal kostendekkende premie	744.033	1.101.806

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

Feitelijke premie

	2023	2022
	€	€
Bijdrage werknemers	202.043	185.633
Bijdrage werkgevers	527.633	484.779
Totaal feitelijke premie	729.676	670.412

De gedempte kostendekkende premie bestaat uit dezelfde componenten als genoemd onder de zuivere kostendekkende premie. Bij de vaststelling van de gedempte kostendekkende premie wordt in 2023 uitgegaan van het verwacht rendement. Het verwacht rendement hebben we enerzijds bepaald aan de hand van de maximaal door de Commissie Parameters toegestane rendementen (in combinatie met het strategisch beleggingsbeleid), en anderzijds aan de hand van de rentetermijnstructuur (RTS) van september 2020.

Naast het verwacht rendement, rekenen we met een opslag voor toekomstbestendige toeslagverlening ter hoogte van de verwachte prijsinflatie van 1,9%. We hanteren een ingroepad voor de inflatie van vijf jaar, de ingroei is lineair. Als de opslag voor toeslagverlening hoger is dan de opslag voor het Vereist Eigen Vermogen, dan komt de opslag voor toeslagverlening in plaats van de opslag voor het Vereist Eigen Vermogen. Hier is dus de hoogste van de twee opslagen leidend.

Gedempte premie

	2023	2022
	€	€
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	403.927	378.537
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	83.209	75.707
Opslag voor uitvoeringskosten	15.064	15.802
Premie voorwaardelijke onderdelen	199.534	185.883
Totaal gedempte premie	701.734	655.929

11. Premiebijdragen risico deelnemers

	2023 €	2022 €
Premie risico deelnemers huidig jaar	869	711
Premie risico deelnemers voorgaand jaar	69	-38
	938	673

12. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

2023	Directe beleggings- opbrengst €	Indirecte beleggings- opbrengst €	Kosten vermogens- beheer €	Totaal €
Vastgoedbeleggingen	90.380	-238.266	-12.634	-160.520
Aandelen	162.804	847.984	-8.034	1.002.754
Vastrentende waarden	185.830	471.822	-6.042	651.610
Derivaten	-24.544	234.078	2.749	206.785
Overige beleggingen	25.931	31.062	1959	58.952
Kosten van vermogensbeheer			-1.936	-1.936
	440.401	1.346.680	-29.436	1.757.645

2022	Directe beleggings- opbrengst €	Indirecte beleggings- opbrengst €	Kosten vermogens- beheer €	Totaal €
Vastgoedbeleggingen	76.228	19.117	-15.679	79.666
Aandelen	174.811	-1.063.348	-14.582	-903.119
Vastrentende waarden	167.554	-2.095.876	-6.771	-1.935.093
Derivaten	41.249	-1.593.530	-1.259	-1.553.540
Overige beleggingen	1.636	672	-631	1.677
Kosten van vermogensbeheer			-1.946	-1.946
	461.478	-4.732.965	-40.868	-4.312.355

De kosten vermogensbeheer van € 29,4 miljoen (2022: € 40,9 miljoen) hebben betrekking op de directe kosten vermogensbeheer. De indirecte kosten vermogensbeheer van € 6,9 miljoen (2022: € 6,2 miljoen) en de transactiekosten van € 22,6 miljoen (2022: € 16,6 miljoen) zijn in mindering gebracht op de beleggingsopbrengsten.

13. Beleggingsresultaten risico deelnemers

	2023 €	2022 €
Aandelen	217	-137
Vastrentende waarden	19	-56
	236	-193

De portefeuille voor risico deelnemers kent een verdeling van 78% aandelen en 22% vastrentende waarden. Het totale rendement in 2023 op de portefeuille voor risico deelnemers is 11,86%. Het rendement op aandelen was 13,76% en op vastrentende waarden 4,24%.

14. Overige baten

	2023	2022
	€	€
Ontvangen interest bank	1.752	0
Ontvangen interest premie	262	0
Ontvangen interest waardeoverdrachten	88	0
Overige baten	53	742
	2.155	742

15. Pensioenuitkeringen

	2023	2022
	€	€
Ouderdomspensioen	329.290	282.147
Partnerpensioen	70.353	62.381
Wezenpensioen	1.744	1.635
Overlijdensuitkering	1.029	967
WAO-aanvulling	6.584	6.304
Anw-aanvulling	3.146	3.227
Afkoop pensioenen en premierestitutie	15.897	13.483
	428.043	370.144

16. Pensioenuitvoeringskosten

	2023	2022
	€	€
Bestuurskosten	1.124	1.078
Kosten raad van toezicht en verantwoordingsorgaan	354	284
Administratiekostenvergoeding	15.347	15.178
Honoraria onafhankelijke accountant	216	202
Controle- en advieskosten (excl. kosten onafhankelijke accountant)	2.557	1.229
Contributies en bijdragen	1.440	895
Dwangsommen en boetes	0	0
Overige	1.508	1.575
Bestuursondersteuning	5.172	3.840
	27.718	24.281

De kosten voor bestuursondersteuning hebben betrekking op de bijdrage aan de Colland Sectorraad (bestuurlijke en secretariële ondersteuning).

De contributies en bijdragen bevatten o.a. € 859 duizend aan DNB, € 215 duizend aan AFM, € 173 duizend aan de Pensioenfederatie, € 73 duizend aan het pensioenregister, € 70 duizend aan GDI en € 30 duizend aan Logius met betrekking tot 2023 en eerder.

De overige kosten betreffen met name kosten voor deelnemerscommunicatie en bankkosten.

Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging voor de (voormalige) bestuurders tezamen bedraagt € 888 duizend (2022: € 775 duizend).

De bestuursleden ontvangen een vaste vacatievergoeding.

Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Verantwoordingsorgaan en Raad van toezicht

Aan de leden van het Verantwoordingsorgaan hebben we in 2023 een vergoeding verstrekt van € 276 duizend (2022: € 206 duizend). Dit komt met name door de indexatie per 1 januari 2023 en de extra vergaderingen.

Aan de leden van de Raad van toezicht is in 2023 een totale honorarium van € 63 duizend betaald (2022: € 62 duizend).

Honoraria onafhankelijke accountant

De honoraria van de onafhankelijke externe accountant(s) zijn als volgt:

	2023 €	2022 €
Onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten huidig boekjaar	168	158
Onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten vorig boekjaar	0	44
Andere controleopdrachten	0	0
Andere controleopdrachten vorig boekjaar	48	0
Fiscale adviesdiensten	0	0
Andere niet-controlediensten	0	0
	216	202

De honoraria van Ernst & Young Accountants LLP voor onderzoek van de jaarrekening zijn toegerekend aan het boekjaar waarop deze controle betrekking heeft. In 2023 is ook de factuur voor de controle van duurzaamheid over 2022 van € 39.750 (excl. btw) meegenomen.

Controle- en advieskosten (excl. honoraria onafhankelijke accountant)

De controle- en advieskosten hebben o.a. betrekking op actuarieel advies, juridisch advies, integraal risicomanagement, werkzaamheden in het kader van Wet toekomst pensioenen (Wtp) en overige controlekosten. Deze kosten zijn in 2023 flink gestegen door vooral advies en werkzaamheden in het kader van Wtp.

Verder zijn ook de overige accountantskosten opgenomen die betrekking hebben op (fiscaal) advies, loonsomcontroles en de controle van de discretionaire portefeuille. De loonsomcontroles zijn uitgevoerd door BDO Accountants & Adviseurs, het fiscaal advies door PwC en overig advies met betrekking tot de Wet

toekomst pensioenen is door Sprenkels, Ortec Finance, PwC en KPMG uitgevoerd. De controle van de discretionaire portefeuille is uitgevoerd door Ernst & Young Accountants LLP.

Aantal personeelsleden

Bij het pensioenfonds zijn geen werknemers in dienst. We hebben de pensioenuitvoering volledig uitbesteed aan TKP Pensioen B.V. De transacties met de bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden die verband houden met de bestuurs- en commissievergaderingen. Dit is inclusief de vergaderingen van het Verantwoordingsorgaan. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld en vergoedingen van reis- en verblijfkosten.

Actor Bureau voor Sectoradvies B.V. (Actor) verzorgt voor BPL Pensioen de bestuursondersteuning. Het bestuursbureau ondersteunt het bestuur bij de uitoefening van haar taken en verantwoordelijkheden. Het bestuursbureau creëert niet alleen de omstandigheden waaronder het bestuur zich optimaal kan toeleggen op haar taken. Ze vervult ook een coördinerende, bewakende en adviserende rol.

17. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

	2023 €	2022 €
Pensioenopbouw	597.597	1.030.617
Verhoging pensioenen	779.691	1.891.250
Rentetoevoeging	576.354	-115.316
Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-420.961	-377.289
Wijziging marktrente	597.418	-7.960.730
Wijziging actuariële uitgangspunten	-44.988	140.292
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-136.570	-16.006
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-32.573	-158.519
	1.915.968	-5.565.701

Voor een toelichting op de afzonderlijke resultaatcomponenten van de mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

18. Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

	2023 €	2022 €
Premie (inclusief afrekening over voorgaand jaar)	938	673
Beleggingsrendement	236	-193
Mutaties (o.a. pensioneren en kosten)	-228	20
	946	500

19. Saldo overdracht van rechten

	2023 €	2022 €
Inkomende waardeoverdrachten	-27.398	-41.368
Inkomende waardeoverdracht klein pensioen	-25.681	-34.323

	2023	2022
	€	€
Uitgaande waardeoverdrachten	40.760	72.353
Uitgaande waardeoverdracht klein pensioen	134.843	19.901
	122.524	16.563

Met een inkomende waardeoverdracht bedoelen we het ontvangen van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken die de deelnemers tot aan hun ontslagdatum hebben opgebouwd.

Die waardeoverdracht komt van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van hun vorige werkgever.

Bij een uitgaande waardeoverdracht gaat de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken die de deelnemers tot aan hun ontslagdatum bij BPL Pensioen hebben opgebouwd naar het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van deze deelnemers.

Sinds 1 januari 2019 dragen pensioenuitvoerders kleine pensioenen (in 2024 is dit € 2 - € 592,51) automatisch over aan de nieuwe uitvoerder van een deelnemer. In 2023 is een inhaalactie waardeoverdracht klein pensioen geweest.

De ontvangen koopsommen zijn bedoeld voor de aankoop van extra pensioenaanspraken.

20. Overige lasten

	2023	2022
	€	€
Vrijval/dotatie voorziening dubieuze debiteuren	802	-352
Betaalde interest waardeoverdrachten	129	0
Overig	142	1.128
	1.073	776

Hoofdstuk 2: Vaststelling Jaarrekening 2023

Vaststelling bestuursverslag door het bestuur van Stichting BPL Pensioen in de vergadering van 25 mei 2023

Woerden, 30 mei 2024

H.G.E. Douma
Voorzitter namens werkgevers

G.P.C.M. Riemen
Voorzitter namens werknemers

W.P.C. van den Nieuwenhof
Bestuurslid

H.W.T. de Vaan
Bestuurslid

M.E. Sluis
Bestuurslid

R.A.M. Slagter
Bestuurslid

E.J.J. Vlastuin
Bestuurslid

S.M. van Meer
Bestuurslid

L.L. Gastelaars
Bestuurslid

H.M. Rosenberg
Bestuurslid

J. den Dekker
Bestuurslid

OVERIGE GEGEVENS

Statutaire regelingen over de bestemming van het saldo van baten en lasten

Voor de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het pensioenfonds. De bestemming hebben we nader uitgewerkt in de ABTN. Het positieve saldo van de staat van baten en lasten hebben we als volgt toegevoegd aan de algemene reserve:

	2023 €
Algemene reserve	-64.783
Beleggingsreserve	54.769
Reserve tijdelijk partnerpensioen	10.748
	734

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting BPL Pensioen te Woerden is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting BPL Pensioen, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 150,0 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 7,5 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. Aangezien het pensioenfonds gebruikmaakt van de versoepelde toeslagregels opgenomen in het Besluit toeslag in bijzondere omstandigheden 2023 is artikel 137 van de Pensioenwet niet volledig van toepassing. Ik heb onderzocht of is voldaan aan de voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;

- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen). Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

Hierbij is in aanmerking genomen dat het pensioenfonds gebruikmaakt van de versoepelde toeslagregels opgenomen in het Besluit toeslag in bijzondere omstandigheden 2023, waardoor artikel 137, tweede lid, onderdelen a en b van de Pensioenwet niet van toepassing zijn. Het pensioenfonds heeft onderbouwd te hebben voldaan aan de in dat besluit gestelde voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels.

Bij de bepaling van de toeslagverlening per 1 januari 2024 is het fonds uitgegaan van een wijziging van de toeslagmaatstaf met terugwerkende kracht. Daardoor is het fonds in de gelegenheid geweest een ruimere toeslag toe te kennen dan op grond van de gepubliceerde prijsinflatie mogelijk zou zijn geweest. Ik heb me ervan vergewist dat het fonds daarbij oog heeft gehad voor evenwichtige belangenafweging.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting BPL Pensioen is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Purmerend, 30 mei 2024

drs. B.A. Weijers AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting BPL Pensioen

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening voor het boekjaar geëindigd op 31 december 2023 van Stichting BPL Pensioen te Woerden gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting BPL Pensioen per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2023;
- de staat van baten en lasten over 2023;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie *Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening*.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting BPL Pensioen (hierna ook wel het pensioenfonds) zoals vereist in de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Ons inzicht in het pensioenfonds

Stichting BPL Pensioen voert als bedrijfstakpensioenfonds de pensioenregeling uit voor werknemers die werken of gewerkt hebben bij een bedrijf in de agrarische en groene sector óf een daaraan gekoppelde onderneming. Het fiduciair management, het vermogensbeheer en het pensioenbeheer zijn uitbesteed aan gespecialiseerde dienstverleners. Wij hebben bijzondere aandacht in onze controle besteed aan deze onderwerpen op basis van de activiteiten van het pensioenfonds en onze risicoanalyse.

Wij hebben de materialiteit bepaald en de risico's geïdentificeerd en ingeschat dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, om in reactie op deze risico's de controlewerkzaamheden te bepalen ter verkrijging van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 160 miljoen (2022: € 150 miljoen)
Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen per 31 december 2023, zijnde het totaal van de technische voorzieningen, voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemer en het stichtingskapitaal en reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van het pensioenfonds en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Aangezien het pensioenfonds in een herstelsituatie zit maar de beleidsdekkingsgraad per jaareinde niet dichtbij een kritieke grens ligt, hebben wij een percentage van 0,75% gehanteerd. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 8 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Opdrachtteam en gebruikmaken van het werk van specialisten

Wij hebben zorggedragen dat het opdrachtteam over de juiste kennis en vaardigheden beschikt die nodig zijn voor de controle van een bedrijfstakpensioenfonds. Wij hebben in het opdrachtteam specialisten opgenomen op het gebied van IT audit. Daarnaast hebben wij eigen deskundigen ingeschakeld voor de controle van de waardering van het direct vastgoed en de waardering van de technische voorzieningen.

Onze focus op fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze verantwoordelijkheid

Hoewel wij niet verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving en van ons niet verwacht kan worden dat wij het niet-naleven van alle wet- en regelgeving ontdekken, is het onze verantwoordelijkheid om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Onze controleaanpak met betrekking tot frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en diens omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de raad van toezicht het toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan.

Wij verwijzen naar hoofdstuk 5 Risicobeheer van het jaarverslag, waarin het bestuur zijn (fraude)risicoanalyse heeft opgenomen.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode, klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij houden rekening met het risico dat het bestuur interne beheersmaatregelen kan doorbreken, aangezien dit risico in alle organisaties aanwezig is. Vanwege dit risico hebben wij onder meer schattingen beoordeeld op tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang, met name gericht op belangrijke gebieden die oordeelsvorming vereisen en significante schattingsposten, zoals toegelicht in toelichting 6 Technische voorzieningen in de jaarrekening, waaronder de subjectieve elementen in de waardering van de technische voorzieningen. Wij verwijzen in dit kader verder naar het kernpunt 'Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen'.

Ook hebben wij data analyse gebruikt om journaalposten met een verhoogd risico te signaleren en te toetsen en de zakelijke beweegredenen (of het ontbreken daarvan) beoordeeld van bijzondere transacties.

Wij zijn uitgegaan van de veronderstelling dat er bij de opbrengstenverantwoording frauderisico's bestaan met name bij de indirecte beleggingsopbrengsten uit de directe beleggingen in vastgoed, de indirecte beleggingen in vastgoed, hypothecaire leningen en beleggingsfondsen zonder genoteerde marktprijs. Wij beschrijven in de controleaanpak van het kernpunt Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen onze controlewerkzaamheden om in te spelen op de veronderstelde frauderisico's bij de opbrengstenverantwoording.

Wij hebben kennisgenomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur, sleutelfunctionarissen (waaronder sleutelfunctiehouders, de compliance officer, medewerkers van het bestuursbureau en de uitvoeringsorganisatie(s)) en de raad van toezicht.

Uit de door ons geïdentificeerde frauderisico's, ontvangen inlichtingen en andere beschikbare informatie volgen geen specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude met een mogelijk materieel belang voor het beeld van de jaarrekening.

Onze controleaanpak met betrekking tot het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving

Wij hebben passende controlewerkzaamheden verricht inzake de naleving van de bepalingen van de relevante wet- en regelgeving die van directe invloed zijn op de verantwoorde bedragen en toelichtingen in de jaarrekening. Daarnaast hebben wij de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening. In lijn met NBA-handreiking 1144 *Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfondsen*, is onze inschatting gebaseerd op onze ervaring in de sector, afstemming met het bestuur, het kennis nemen van de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA), het lezen van notulen, het kennisnemen van rapporten van de sleutelfunctiehouders en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen.

We hebben verder kennisgenomen van de correspondentie met toezichthouders en zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben we schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controleaanpak met betrekking tot de continuïteitsveronderstelling

Zoals toegelicht in hoofdstuk 1.4.2 Grondslagen van de jaarrekening, is de jaarrekening opgemaakt op basis van de continuïteitsveronderstelling. Bij het opmaken van de jaarrekening heeft het bestuur een specifieke beoordeling gemaakt van de mogelijkheid van het pensioenfonds om zijn continuïteit te handhaven en de activiteiten voort te zetten voor de voorzienbare toekomst.

Wij hebben de specifieke beoordeling met het bestuur besproken en professioneel-kritisch geëvalueerd. Wij hebben overwogen of de specifieke beoordeling van het bestuur op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, alle relevante gebeurtenissen en omstandigheden bevat waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten en in hoeverre het pensioenfonds voldoet aan de vereisten rondom solvabiliteit en liquiditeit. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze

controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen materiële onzekerheden ten aanzien van de continuïteit geïdentificeerd. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een pensioenfonds zijn continuïteit niet langer kan handhaven.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

In vergelijking met voorgaand jaar, hebben wij geen relevante wijzigingen aangebracht in de kernpunten van onze controle.

Ontwikkeling en toelichting van de (beleids)dekkingsgraad

Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. Het pensioenfonds is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of het pensioenfonds voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in toelichting 5 Stichtingskapitaal en reserves van de jaarrekening. Hieruit blijkt dat het pensioenfonds een reservetekort heeft per 31 december 2023. Toelichting 5 Stichtingskapitaal en reserves van de jaarrekening gaat in op de financiële positie en de actualisatie van het herstelplan in 2024. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2023 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van het

	pensioenfonds beoordeeld op basis van het actuariel rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maands-dekkingsgraden: • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht. Voor 2023 zijn geen key items geïdentificeerd aangezien de schattingswijzigingen zoals toegelicht in de jaarrekening een ingangsdatum hebben van 31 december 2023 en geen impact hebben op een van maandelijkse dekkingsgraden. • Daarnaast heeft de certificerend actuaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaris. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de (beleids)dekkingsgraad geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2023 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen

Risico	De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaaarde. De gerealiseerde en ongerealiseerde waardeontwikkeling van beleggingen dienen in de staat van baten en lasten te worden verwerkt als indirecte beleggingsopbrengsten. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen.
--------	--

De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij (onafhankelijke) taxaties en netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij het pensioenfonds betreffen dit de posities in direct vastgoed respectievelijk onderhandse leningen en derivaten. De posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, met name hypotheekfondsen, en indirect vastgoed kennen eveneens inherent relatief veel waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum.

Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in paragraaf 1.4.2 Grondslagen en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 1. Beleggingen voor risico pensioenfonds. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2023 € 2.820 miljoen is belegd in direct vastgoed, inclusief vastgoed in ontwikkeling, € 314 miljoen in participaties zonder genoteerde marktprijzen (beleggingsfondsen inclusief infrastructuur) en € 1.212 miljoen in hypothecaire leningen. Daarnaast is sprake van een gesaldeerde negatieve positie in derivaten ter grootte van € 463 miljoen. Dit betreft 17% van de totale beleggingen.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten. Zoals tevens beschreven in 'Onze controle-aanpak met betrekking tot frauderisico's', hebben wij het veronderstelde frauderisico inzake de opbrengstenverantwoording ook gekoppeld aan de indirecte beleggingsopbrengsten uit beleggingen in directe beleggingen in vastgoed, de indirecte beleggingen in vastgoed, hypothecaire leningen en beleggingsfondsen zonder genoteerde marktprijs.

Onze controleaanpak

Bij de controle van de beleggingen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van andere accountants. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel, hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de beleggingen, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van de beleggingen, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Door deze werkzaamheden, gecombineerd met de hierna beschreven werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening.

Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen, uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2023.

- Voor de posities in direct vastgoed hebben wij de interne beheersingsmaatregelen van het taxatieproces onderzocht en met gebruikmaking van eigen

	vastgoedspecialisten voor een selectie van objecten de onafhankelijke taxaties en daarbij gehanteerde uitgangspunten getoetst op basis van marktgegevens (bandbreedtes). • Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen hebben wij de waardering gecontroleerd op basis van de gecontroleerde jaarrekeningen van de betreffende fondsen met daarin opgenomen de gecontroleerde waarde per aandeel of participatie per 31 december 2023. Verder hebben wij vastgesteld of de gekozen waarderingsgrondslagen en de belangrijkste uitgangspunten daarbij aansluiten op de grondslagen van het pensioenfonds. Voor zover wij geen zekerheid kunnen verkrijgen uit een jaarrekening per 31 december 2023, omdat deze niet tijdig beschikbaar is of omdat het boekjaar van de betreffende fondsen niet gelijk is aan het boekjaar van het pensioenfonds, hebben wij aanvullende werkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden bestonden uit het onderzoeken van eerdere jaarrekeningen (back-testing) en het vaststellen van de aansluiting met de meeste recente (niet gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, waar van toepassing gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Als onderdeel van de genoemde werkzaamheden hebben wij de impact van nieuwe informatie tot de datum van onze controleverklaring gemonitord en vastgesteld dat significante ontwikkelingen op adequate wijze zijn verwerkt. • Voor de waardering van de derivaten hebben wij een controle uitgevoerd op het gehanteerde waarderingsmodel en op de gehanteerde input waaronder de uit de markt afgeleide gegevens zoals valuta(termijn)koersen, rentevolatiliteit en rentecurves. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij eigen waarderingsspecialisten betrokken. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen per 31 december 2023, de indirecte beleggingsopbrengsten en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico	De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van het pensioenfonds. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij het pensioenfonds, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen
--------	---

	hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. Wij hebben aan het subjectieve element ervaringssterfte van de bepaling van de technische voorziening een frauderisico gekoppeld en de waardering en de toelichting daarop als kernpunt van onze controle aangemerkt. Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in paragraaf 1.4.2 Grondslagen en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 6 Technische voorzieningen. Uit deze toelichting blijkt dat (schattings)wijzigingen hebben plaatsgevonden door aanpassing van de UFR methodiek, de aanpassing vrijgestelde toekomstige pensioenopbouw bij arbeidsongeschikten en de wijziging in het opbouwpercentage per 1 januari 2024. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen hierdoor € 81 miljoen lager, respectievelijk € 25 miljoen hoger en respectievelijk € 11 miljoen hoger uitgekomen. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van het pensioenfonds. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2023. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2023: • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire en met gebruikmaking van onze eigen actuariële specialist gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten

	van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen mede met behulp van data analyse, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2023 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door het bestuur op 7 januari 2021 benoemd als accountant van Stichting BPL Pensioen vanaf de controle van het boekjaar 2021 en zijn sinds dat boekjaar tot nu toe de externe accountant.

Geen verboden diensten

Wij hebben geen verboden diensten geleverd als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om zijn werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De sectie 'Informatie ter ondersteuning van ons oordeel' hierboven, bevat een informatieve samenvatting van onze verantwoordelijkheden en de uitgevoerde werkzaamheden als basis voor ons oordeel.

Onze controle bestond verder onder andere uit:

- het in reactie op de ingeschatte risico's uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;

- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Communicatie

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

In dit kader geven wij ook een verklaring aan de raad van toezicht op grond van artikel 11 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang. De in die aanvullende verklaring verstrekte informatie is consistent met ons oordeel in deze controleverklaring.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht en het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad van toezicht en het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 30 mei 2024

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. J.G. Kolsters RA ACA

BIJLAGEN

Bijlage 1: Pensioenbeheer en statistische gegevens

Overzicht (ex-)deelnemers en pensioengerechtigden

De volgende tabellen geven naast een overzicht van het totale aantal (ex-)deelnemers en pensioengerechtigden, ook inzicht in de mutaties per doelgroep. Hoeveel van hen zijn toegetreden, met pensioen gegaan, arbeidsongeschikt geworden of overleden. In het overzicht staan ook het aantal waardeoverdrachten en het aantal mensen dat uit dienst is gegaan.

In de volgende paragrafen staat de ontwikkeling van het aantal (ex-)deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers in 2023.

	Deelnemers (zonder AO)	Ex-deelnemers	Arbeids- ongeschikte deelnemers	Gepensio- neerden	Totaal
Stand per 1 januari	118.140	505.190	5.087	75.557	703.974
Toetreding/ hertoetreding	31.335	-4.361	0	0	26.974
Pensionering	-1.053	-3.075	-199	4.327	0
Arbeidsongeschiktheid	-393	-85	478	0	0
Revalidering	28	64	-92	0	0
Overlijden/afkoop/ waardeoverdracht	-3.832	-82.619	-57	-2.124	-88.632
Premievrij gemaakt door uitdienst	-28.458	28.458	0	0	0
Overige oorzaken	0	150	0	-28	122
Stand per 31 december	115.767	443.772	5.217	77.732	642.438

Verhouding actieve deelnemers vrouw/man (inclusief arbeidsongeschikten)

	2023	2022	2021	2020	2019
Mannen (actieve deelnemers)	86.446	88.113	88.313	88.882	87.478
Vrouwen (actieve deelnemers)	34.538	35.114	34.074	34.004	33.013
Totaal	120.984	123.227	122.387	122.886	120.491

Actieve deelnemers op basis van leeftijd

Leeftijd	2023		2022		2021	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen	mannen	Vrouwen
20-25	9.460	2.974	9.719	3.021	10.004	3.110
25-30	10.269	3.581	10.917	3.800	11.357	3.716
30-35	9.947	3.674	10.210	3.747	10.271	3.577
35-40	8.918	3.469	9.088	3.548	8.974	3.366
40-45	8.216	3.731	8.419	3.795	8.319	3.678
45-50	8.097	4.064	8.331	4.172	8.565	4.177
50-55	9.721	4.770	10.230	4.998	10.496	4.955
55-60	10.256	4.372	10.312	4.339	10.169	4.109
60-65	8.738	3.026	8.407	2.937	7.911	2.751
65-70	2.824	877	2.480	757	2.247	635
Totaal	86.446	34.538	88.113	35.114	88.313	34.074

Aantal echtscheidingen

Jaar	Aantal
2018	2.655
2019	2.620
2020	2.617
2021	2.044
2022	1.807
2023	1.731

Aantal deelnemers met een excedentregeling

Jaar	Aantal
2018	3.660
2019	3.911
2020	4.090
2021	3.737
2022	3.901
2023	3.966

Aantal deelnemers met vrijwillige voortzetting

Jaar	Aantal
2018	72
2019	65
2020	51
2021	20
2022	0
2023	19

Aantal deelnemers met een overgangsregeling

Jaar	Aantal
2018	13.427
2019	12.472
2020	0
2021	0
2022	0
2023	0

Aantal gemoedsbezwaarden

Jaar	Aantal
2018	260
2019	258
2020	255
2021	251
2022	259
2023	258

Aantallen premievrije voortzetting naar geslacht en in procenten van het aantal actieve deelnemers

	2023	2022	2021	2020	2019	2018
Mannen	3.577	3.499	3.465	3.386	3.400	3.157
Vrouwen	1.640	1.588	1.495	1.450	1.410	1.391
Totaal	5.217	5.087	4.960	4.836	4.810	4.548
Mannen in %	4,10%	3,97%	3,92%	3,81%	3,89%	3,72%
Vrouwen in %	4,70%	4,52%	4,39%	4,26%	4,27%	4,42%
Totaal in %	4,31%	4,13%	4,05%	3,94%	3,99%	3,91%

Uitsplitsing aantal pensioengerechtigden

	2023	2022	2021	2020	2019	2018
Ouderdomspensioen (vanaf 2012 incl. flexpens.)	55.283	53.129	51.046	48.874	46.701	45.417
Nabestaandenpensioen (vanaf 2012 incl. ANW)	19.541	19.396	19.284	19.015	19.432	19.319
Wezenpensioen	1.245	1.292	1.301	1.335	1.344	1.334
AOP	1.663	1.740	1.855	1.966	2.100	2.192
Totaal	77.732	75.557	73.486	71.190	69.577	68.262

Aantal ex-deelnemers

	2023	2022	2021	2020	2019	2018
Mannen (ex-deelnemers)	280.946	322.404	318.710	314.191	312.919	313.347
Vrouwen (ex-deelnemers)	162.776	177.918	174.435	171.953	174.898	174.762
Totaal	443.722	500.322	493.145	486.144	487.817	488.109

Flexibiliseringsmogelijkheden

In onze regeling is een groot aantal flexibiliseringsmogelijkheden opgenomen. De onderstaande tabel geeft aan in welke mate deelnemers daarvan gebruik maken bij hun pensioeningang.

	2023	2022	2021
Aantal ingegane ouderdomspensioenen:			
Waarvan afgekocht	540	553	576
Waarvan niet opgevraagd	3.170	2.686	2.338
Waarvan ingegaan zonder uitruil	340	422	615
Waarvan ingegaan met uitruil	4.220	5.460	6.042
Totaal	8.270	9.121	9.571
De volgende keuzes zijn gemaakt:			
Hoog-laag	701	869	994
Laag-hoog	0	1	0
Vervroegen	4.155	5.318	5.820
AOW-compensatie	2	0	2
Uitruil- OP-PP	238	288	246
Uitruil PP-OP-keuze	15	818	1.023
Uitruil PP-OP-geen Partner	136	160	115
Totaal	5.247	7.454	8.200

De deelnemers maken vooral gebruik van de mogelijkheid vervroegd met pensioen te gaan. De meest hiervoor genoemde reden is dat ze al voor hun 68ste AOW ontvangen. Ze willen hun pensioen tegelijk met hun AOW laten ingaan. Uitruil van partnerpensioen voor een hoger ouderdomspensioen is een andere mogelijkheid die deelnemers veel benutten. Het totale aantal deelnemers dat gebruik maakt van een van de uitruilmogelijkheden, is hoger dan het aantal dat de tabel weergeeft. Dat komt doordat de deelnemers van meerdere flexibiliseringsmogelijkheden gebruik kunnen maken. In de telling geven we er per deelnemer maar één weer.

Aantal werkgevers en werknemers per subsector, inclusief werknemers <21 en >67

	2023	2022		
	Aantal werkgevers	Aantal werknemers	Aantal werkgevers	Aantal werknemers
Glastuinbouw	1.984	19.419	2.213	23.231
Groen Grond Infrastructuur	2.130	20.158	1.968	20.141
Hoveniersbedrijven	3.263	19.009	2.852	19.669
Open teelten	3.552	15.004	2.859	17.675
Dierhouderij	2.691	6.773	2.163	7.071
Tuinzaadbedrijven	97	6.966	79	6.507
Bos en Natuur	197	2.839	148	2.511
Bedrijfsverzorgingsdiensten	40	1.923	36	1.978
Paddenstoelen	94	1.279	101	1.436
Bloembollengroothandel	93	1.250	99	1.452
Groente- en fruitverwerkende industrie	68	4.605	60	3.342
Varkensverbetering	11	214	14	271
Geen cao van toepassing	92	4.248	1.174	9.964
Overig	628	17.297	476	7.979
Totaal	14.940	120.984	14.242	123.227

Verdeling loonsom

	2023	2022	2021
Glastuinbouw	846.700.858	732.969.590	704.501.682
Groen Grond Infrastructuur	903.695.467	758.597.217	717.309.102
Hoveniersbedrijven	767.421.428	626.954.813	576.502.239
Open teelten	692.891.584	503.209.875	451.823.115
Dierhouderij	253.606.440	199.397.913	187.621.917
Tuinzaadbedrijven	426.757.300	352.005.941	302.233.094
Bos en Natuur	134.631.361	98.375.921	133.345.767
Bedrijfsverzorgingsdiensten	77.906.527	71.868.540	73.891.304
Paddenstoelen	41.431.845	199.397.913	31.203.312
Bloembollengroothandel	60.592.199	48.147.377	46.451.022
Groente- en fruitverwerkende industrie	224.281.364	132.990.771	135.088.467
Varkensverbetering	25.755.132	14.200.932	13.826.534
Overig	451.754.722	551.932.277	672.838.263
Totaal	4.910.803.335	4.290.049.078	4.046.635.818

Bijlage 2: Verklaring naleving integriteitsbeleid

BPL Pensioen heeft een interne en externe compliance officer aangesteld. De interne compliance officer is werkzaam voor het pensioenfonds via het bestuursbureau. De externe compliance officer is het Nederlands Compliance Instituut (NCI). In de jaarlijkse compliance rapportage wordt het compliance raamwerk beoordeeld. Indien nodig zijn in deze rapportage aanbevelingen opgenomen om aanvullende maatregelen te treffen. In de Pensioenwet is bepaald dat een pensioenfonds zorgdraagt voor een integere en beheerste bedrijfsvoering (artikel 143). In het Besluit financieel toetsingskader is dit nader uitgewerkt (artikelen 18 tot en met 20). BPL Pensioen hanteert hiertoe onder meer een gedragscode. De gedragscode is van toepassing op alle personen die aan het pensioenfonds zijn verbonden en heeft onder meer betrekking op vertrouwelijkheid van informatie, nevenfuncties en melding van belangenconflicten. Het toezicht op de naleving van wettelijke regels en regels die voortvloeien uit de gedragscode is uitbesteed aan de compliance officer. Dit toezicht heeft tot doel de integriteit te bewaken en het risico op inbreuk van de integriteit zoveel mogelijk te beperken en reputatieschade te voorkomen.

De compliance officer rapporteert het bestuur jaarlijks, of zoveel vaker als noodzakelijk is, over de uitkomsten van verricht onderzoek. De compliance officer heeft de naleving van de gedragscode en andere compliance regels door het pensioenfonds en de verbonden personen vastgesteld en het bestuur over de uitkomsten gerapporteerd. De uitvraag van de verbonden personen op de thema's, zoals beschreven in de gedragscode, heeft geen bijzonderheden opgeleverd. Overtreding van de gedragscode is niet vastgesteld. In bijlage 4 van dit jaarverslag, is een overzicht opgenomen van de relevante nevenfuncties van de bestuurders. Het aanvaarden of continueren van een nevenfunctie is toegestaan na goedkeuring door het bestuur. Het bestuur beoordeelt of er sprake is van een mogelijk belangenconflict. Het integriteitsbeleid besteedt naast de gedragscode ook aandacht aan onderwerpen als fraude, voorwetenschap en zorgplicht richting de deelnemer. Daarnaast is integriteit onderdeel van diverse beleidsdocumenten zoals het uitbestedingsbeleid, beloningsbeleid en beleggingsbeleid. Er hebben zich in 2023 twee incidenten voorgedaan die zijn gemeld aan de toezichthouder. Het betrof in beide gevallen incidenten bij een uitbestedingsrelatie.

Mevr. mr. K.M. Westerhoff CCP
Interne compliance officer

Bijlage 3: Code Pensioenfondsen

In onderstaande tabel zijn de rapportagenormen uit de Code Pensioenfondsen opgenomen. Dit zijn de normen waarover altijd gerapporteerd moet worden, ongeacht of ze (gedeeltelijk) worden toegepast of niet.

Rapportagenorm		Vindplaats van de norm in het jaarverslag
5. Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	✓	Hoofdstuk 1 & hoofdstuk 5
31. De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, alsook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	✓	Hoofdstuk 1
33. In zowel het bestuur als in het VO of het BO is ten minste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen	✗	Hoofdstuk 1
47. Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	✓	Hoofdstuk 7 & hoofdstuk 8
58. Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	✓	Voorwoord
62. Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	✓	Hoofdstuk 4 & hoofdstuk 6
64. Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	✓	Hoofdstuk 1 & bijlage 3
65. Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	✓	Hoofdstuk 3

Bijlage 4: Overzicht nevenfuncties

Stand van zaken per 1 april 2024:

Bestuur

	Hoofdfunctie	Nevenfuncties
J. den Dekker	Bestuurder	Plantum, sr. beleidsmedewerker Mobiliteitscentrum Glastuinbouw, voorzitter Sectorcommissie Glastuinbouw, bestuurder St. Colland Arbeidsmarktbeleid, plv bestuurder Zendingscommissie hervormde gemeente, voorzitter Diaconie hervormde gemeente Oud-Beijerland, lid
S.M. van Meer	Bestuurder	Rechter i.o., Rechtbank Midden Nederland Nuborgh College Elburg, voorzitter RvT
L.L. Gastelaars	Bestuurder	PMT, bestuurder en sleutelfunctiehouder risicobeheer Gastelaars Pensioen en Risicomgmt B.V., directeur/eigenaar
M.H. Rosenberg	Bestuurder	Bpf Schilders, bestuurder St. Pf Woningcorporaties, bestuurder
G.P.C.M. Riemen	Werknemers-voorzitter	FNV, vakbondsbestuurder Basketbalvereniging BlueDrakes, voorzitter CZ-groep, lid ledenraad
H.W.T de Vaan	Bestuurder	CNV Vakmensen, vakbondsbestuurder BPF Architectenbureaus, vice-voorzitter bestuur
M.E. Sluis	Bestuurder	CJI Management, eenmanszaak St. Maatschappelijke Ondersteuning Zaanstreek Waterland, bestuurder Stichting Peutersaen, bestuurder Ninox Diensten BV, bestuurder PSZ Pinkeltje, bestuurder Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, bestuurder
H.G.E. Douma	Bestuurder	LTO Noord, bestuurder /wnd. voorzitter St. Steunfonds LTO Noord, bestuurder St. Innovatiefonds LTO Noord, bestuurder SBB, bestuurder Portefeuillehouder Ondernemerschap en Onderwijs St. Colland Arbeidsmarkt, bestuurder SAZAS, lid RvC SIVA, voorzitter bestuur PRIVON, voorzitter bestuur CBS (vermogensbeheerder), bestuurder Maatschap H.G.E. Douma en JW v.d. Wal zeugenbedrijf, maat
E.J.J. Vlastuin	Bestuurder	Pensioenfonds Recreatie, Sleutelfunctiehouder risicobeheer Pensioenfonds Cap Gemini, lid RvT

		Pensioenfonds Kappers, Sleutelfunctiehouder risicobeheer Pensioenfonds Yara, bestuurder en Sleutelfunctiehouder risicobeheer Pensioenfonds Particuliere Beveiliging, lid audit commissie Solidez, Lid RvT Wijf met Bedrijf, eenmanszaak
R.A.M. Slagter	Bestuurder	FNV, vakbondsbestuurder

Raad van toezicht

	Hoofdfunctie	Nevenfuncties
M. van der Poel	Voorzitter Raad van toezicht	St. PF Tandtechniek (i.l.), lid RvT Kunstinstelling Ketter & CO, bestuurder PME, niet uitvoerend bestuurder Voorzitter SBO Centraal Beheer APF Pensioenfederatie, lid werkgroep geschiktheid/diversiteit en werkgroep gedragscode VNO-NCW MKB NL, lid Pensioencommissie Volt NL, voorzitter diverse commissies
G.H. van der Kloet	Lid Raad van toezicht	ABP bestuursbureau, risicomanager PME, SFH IA ABN AMRO PF, adviseur commissie risicomanagement Pensioenfederatie, lid commissie risicomanagement Stichting Afval naar Oogst, bestuurder
R.C. Schuddebeurs	Lid Raad van toezicht	Rabobank Regio Midden Nederland, directievoorzitter Utrecht Tech Community, voorzitter RvT Regionale stuurgroep Human Capital Utrecht Region, lid Foundation Stadsschouwburg Utrecht, voorzitter Provinciale stuurgroep Toerisme in Friesland, lid Economic Board Utrecht (duurzaamheid), lid Curatorium Zijlstra Instituut VU Amsterdam, lid Oranjewoud Export Academy, lid RvA Business-Club Thialf Heerenveen, lid adviesraad NIVE-Den Haag, bestuurslid

Bijlage 5: Maatschappelijk verantwoord beleggen, principes en richtlijnen

BPL Pensioen is ondertekenaar van de Principles for Responsible Investment (PRI). Hiermee hebben we ons gecommitteerd aan zes principes. In onderstaande tabellen lichten wij toe hoe wij deze principes hebben nageleefd.

Principe 1: We zullen ESG-kwesties opnemen in investeringsanalyse en besluitvormingsprocessen.

Mogelijke acties	Toelichting
Pak ESG-kwesties aan in verklaringen over het beleggingsbeleid.	Onze aanpak van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) is uitgewerkt in het overkoepelend MVB beleid. Dit document is beschikbaar op de website.
Ondersteuning van de ontwikkeling van ESG-gerelateerde tools, meetwaarden en analyses.	Via onze fiduciair vermogensbeheerder en via collectieve engagement strategieën, ondersteunen we de ontwikkeling van ESG-gerelateerde tools en standaarden.
Beoordeel de mogelijkheden van externe vermogensbeheerders om ESG-kwesties op te nemen.	Voor al onze discretionaire aandelen-, vastrentende waarden en vastgoedmandaten zijn er afspraken gemaakt met de vermogensbeheerders om de ESG-karakteristieken van de portefeuille te verbeteren.
Vraag aanbieders van beleggingsdiensten (zoals financiële analisten, consultants, makelaars, onderzoeksbureaus of ratingbedrijven) om ESG-factoren te integreren in zich ontwikkelende onderzoeken en analyses.	Aan onze vermogensbeheerders is het belang dat wij hechten aan MVB kenbaar gemaakt. Duurzaamheidsrisico's dienen terug te komen in onderzoeken en analyses.

Principe 2: We zullen actieve eigenaren zijn en ESG-kwesties opnemen in ons betrokken beleggerbeleid en bij de uitvoering van ons beleggingsbeleid

Mogelijke acties	Toelichting
Ontwikkel en maak een actief betrokkenheidsbeleid dat in overeenstemming is met de principes.	Ons betrokken beleggerbeleid is een belangrijk onderdeel van ons overkoepelend MVB-beleid.
Oefen stemrecht uit of bewaak de naleving van het stembeleid	Wij voeren ons stemrecht uit voor de gehele discretionaire aandelenportefeuille. We zijn via een online monitoringssysteem transparant over ons stemgedrag.
Ontwikkel een engagementprogramma	Ons engagementbeleid staat centraal in ons betrokken beleggerbeleid. We rapporteren ieder halfjaar over de resultaten van onze engagement inspanningen.
Betrek bedrijven bij ESG-kwesties.	Dit doen wij direct via onze engagementstrategieën. En ook via deelname in het 'diepe spoor' van het IMVB-convenant. Daarin zoeken we samen met maatschappelijke organisaties en bedrijven naar oplossingen voor duurzaamheidsrisico's.
Neem deel aan initiatieven voor gezamenlijke betrokkenheid.	Via onze fiduciair vermogensbeheerder nemen we deel aan meerdere collectieve engagementtrajecten. We rapporteren ieder halfjaar op onze website over de voortgang van deze trajecten.

Principe 3: We vragen van de entiteiten waarin we beleggen passende informatie over ESG-kwesties

Mogelijke acties	Toelichting
Vraag om gestandaardiseerde rapportage over ESG-kwesties	Onze collectieve engagementinspanningen zijn gericht op standaardisatie van ESG-gegevens en het verhogen van kwaliteit van rapportagestandaarden. Waar mogelijk en nodig nemen we internationale gedragsnormen en codes hierbij in acht.
Vraag om ESG-kwesties te integreren in financiële jaarverslagen.	
Vraag informatie aan bedrijven over het aannemen / naleven van relevante normen, standaarden, gedragscodes of internationale initiatieven (zoals het UN Global Compact).	
Ondersteun initiatieven en resoluties van aandeelhouders die ESG-openbaarmaking bevorderen.	De grondhouding is dat wij positief staan tegenover resoluties van aandeelhouders die ESG-openbaarmaking bevorderen en deze ook steunen. Iedere resolutie beoordelen we op waarde, in context van de situatie en voorliggende feiten. Via ons MVB halfjaarrapport leggen wij verantwoording af over ons stemgedrag op dergelijke resoluties.

Principe 4: We bevorderen de acceptatie en implementatie van de principes binnen de beleggingssector

Mogelijke acties	Toelichting
Neem PRI-gerelateerde vereisten op in verzoeken om voorstellen (RFP's).	Voor vermogensbeheerders zijn MVB vereisten onderdeel van het selectie-, aanstellings- en monitoringstraject.
Communiceer ESG-verwachtingen aan aanbieders van beleggingsdiensten.	
Herzie relaties met serviceproviders die niet voldoen aan de ESG-verwachtingen.	
Stem de beleggingsmandaten, monitoringprocedures, prestatie-indicatoren en stimuleringsstructuren dienovereenkomstig af (zorg er bijvoorbeeld voor dat beleggingsbeheerprocessen waar nodig een afspiegeling zijn van de lange termijn).	MVB verwachtingen en -vereisten zijn opgenomen in de mandaatrichtlijnen van de individuele beleggingsstrategieën. Voor de 'overlay' MVB instrumenten (engagement-, stem-, en uitsluitingsbeleid) zijn afspraken gemaakt in de Dienstverleningsovereenkomst met onze fiduciair vermogensbeheerder.
Ondersteuning van de ontwikkeling van tools voor het benchmarken van ESG-integratie.	Wij hanteren maatwerkindices waarin onze ESG-integratiestrategie volledig verwerkt is.

Principe 5: We werken samen om onze effectiviteit bij de implementatie van de principes te vergroten

Mogelijke acties	Toelichting
Ondersteuning van / deelnemen aan netwerken en informatieplatforms om tools te delen, middelen te bundelen en gebruik te maken van rapportage voor investeerders als een bron van leren.	We nemen deel aan het 'diepe spoor' van het IMVB-convenant. Hierin werken we met de sector en maatschappelijke organisaties samen om duurzaamheidskwesties effectiever te aan te kaarten. Aanvullend ondersteunen we meerdere internationale collectieve samenwerkingsverbanden.
Pak relevante opkomende problemen collectief aan.	
Ontwikkel of ondersteun passende samenwerkingsinitiatieven.	

Principe 6: We zullen elk jaar verslag uitbrengen over onze activiteiten en de voortgang bij het implementeren van de principes

Mogelijke acties	Toelichting
Maak bekend hoe ESG-kwesties zijn geïntegreerd in beleggingspraktijken.	Via onze MVB rapportages geven wij ieder halfjaar inzicht in de mate waarin en wijze waarop ESG-kwesties zijn geïntegreerd in de beleggingsprocessen.
Maak actieve eigendomsactiviteiten bekend (stemmen, engagement en / of beleidsdialoog).	Via onze MVB rapportages geven wij ieder halfjaar inzicht in de mate waarin en wijze waarop invulling is gegeven aan het engagement- en stemprogramma.
Communiceer met begunstigden over ESG-kwesties en de principes.	Onze MVB rapportages zijn publiek beschikbaar op onze website en toegankelijk voor onze deelnemers en andere stakeholders.
Rapporteren over de voortgang en / of prestaties met betrekking tot de Principes met behulp van een 'pas toe of leg uit'-benadering.	
Maak gebruik van rapportage om het bewustzijn te vergroten bij een bredere groep belanghebbenden	

Richtlijnen voor duurzaamheidsrisico's

VN Global Compact principes en OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers	Toelichting
Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedsfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. De OESO-richtlijnen zijn aanbevelingen die door de regeringen gezamenlijk worden gedaan aan multinationale ondernemingen. Ze bevatten beginselen en normen voor goed gedrag, in overeenstemming met de van toepassing zijnde wetgeving en internationaal erkende normen. OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers biedt de interpretatie van de OESO-richtlijnen. In het IMVB-Convenant is afgesproken dat Partijen het richtsnoer zien als leidraad voor de implementatie van het Convenant. De UN Guiding Principles zijn door de VN opgestelde richtlijnen die duidelijk maken wat de rol van staten is en welke verantwoordelijkheid het bedrijfsleven heeft in relatie tot mensenrechten. De UNGP's zijn een aanvulling op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en andere mensenrechtenstandaarden. Naast de financiële risico's voor het pensioenfonds wegen de OESO-richtlijnen en UNGP's ook de risico's en de mogelijke ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren en op belanghebbenden in de (beleggings-)keten mee. Belanghebbenden in deze context zijn de mensen die bijvoorbeeld in de omgeving van een fabriek of plantage wonen of er werken.	We toetsen ieder jaar de mate en wijze waarop de activiteiten van ondernemingen in strijd zijn met de genoemde principes. Bij onvoldoende naleving van de principes starten we een dialoog. Bij grove en structurele schendingen overwegen we uitsluiting van de onderneming. Maatschappelijke waardecreatie op de lange termijn is een doelstelling van ons MVB beleid. We committeren ons aan het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers. De verschillende stappen van due diligence volgens de OESO-richtlijnen, nemen we in acht bij de beoordeling van de mogelijke ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren.

Richtlijnen voor vaststellen van de broeikasemissies

Broeikasgasprotocol	Toelichting
Het broeikasgasprotocol biedt richtlijnen voor het inventariseren en rapporteren van broeikasgasemissies. Het protocol heeft betrekking op zeven broeikasgassen⁸. Het protocol maakt op basis van de herkomst van een broeikasgas onderscheid in verschillende scopes: scope 1 (eigen activiteiten), scope 2 (afname energie van derden) of scope 3 (een activiteit door andere partijen in de gehele waardeketen). Door voor de broeikasgassen de verschillende scopes bij elkaar op te tellen, ontstaat er een compleet beeld van de door een onderneming veroorzaakte broeikasgasemissies	Voor de berekening van de broeikasgasemissies van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles zijn de scope 3 emissies buiten beschouwing gelaten. Bedrijven rapporteren over deze emissies nog niet consequent. Dit leidt mogelijk ook tot ongewenste dubbeltellingen in de portefeuille. De berekening voor de broeikasgasemissies is gebaseerd op de broeikasgasemissiedata van de ondernemingen uit 2022. Deze data zijn ingekocht bij MSCI ESG. De broeikasgasemissies zijn aan de hand van de BKG/EVIC-attributiefactor voor ruim 96% van de portefeuille in kaart gebracht.
Broeikasgasemissies De broeikasgasemissies voor een portefeuille worden aan de hand van een zogenaamde BKG/EVIC-attributiefactor berekend. Deze methodiek is gebaseerd op de methodiek van PCAF9. Om deze attributiefactor te bepalen, wordt eerst van elke onderneming in de portefeuille de broeikasgasemissies (BKG) per jaar berekend. Er wordt daarbij zowel gekeken naar de uitstoot die de onderneming zelf veroorzaakt door bedrijfsactiviteiten (scope 1 volgens het Greenhouse Gas Protocol), als naar de uitstoot die samenhangt met de productie van energie die de onderneming inkoopt (scope 2 volgens het Greenhouse Gas Protocol). Deze broeikasgasemissies worden gedeeld door de ondernemingswaarde inclusief contanten (EVIC). De uitkomst hiervan levert de BKG/EVIC-attributiefactor op. Deze geeft weer hoeveel broeikasgassen een onderneming uitstoot voor elke euro aan financiering. Om tot de broeikasgasemissies van de hele portefeuille te komen, wordt het gewogen gemiddelde van de BKG/EVIC-attributiefactoren berekend van alle ondernemingen waarin wordt belegd. Ondernemingen waarin veel wordt belegd wegen dus zwaarder mee in de berekening van de broeikasgasemissies.	

⁸ Deze broeikasgassen zijn gedefinieerd in het verdrag van Kyoto: koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄), stikstofoxide (N₂O), fluorkoolwaterstoffen (HFK's), perfluorkoolstoffen (PCF's), zwavelhexafluoride (SF₆) en stikstoftrifluoride (NF₃).

⁹ <https://carbonaccountingfinancials.com/>

Percentage aandeelhoudersvergaderingen waarop gestemd is

Omschrijving	Realisatie
BPL Pensioen stemt conform het stembeleid wereldwijd op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde bedrijven waarin het fonds belegt en is hier transparant over. Als KPI geldt het percentage aandeelhoudersvergaderingen waarop is gestemd als percentage van het totaal aantal vergaderingen. Het streven is om voor 100% van de aandeelhoudersvergaderingen het stemrecht uit te voeren. BPL Pensioen is volledig transparant over haar stemgedrag en publiceert per aandeelhoudersvergadering en per resolutie de wijze waarop invulling is gegeven aan het stemrecht: https://vds.issgovernance.com/vds/#/MjAyNzc3	Achmea IM heeft namens BPL Pensioen in 2023 op 99% van de aandeelhoudersvergaderingen gestemd. Waarbij er voor 18% van de aandeelhoudersvoorstellen tegen het managementadvies is gestemd.

Uitvoering engagementbeleid

Omschrijving	Realisatie
Engagement is de dialoog aangaan met ondernemingen. Het is het centrale middel van ons verantwoord beleggingsbeleid. Door de dialoog aan te gaan willen we het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren en tegelijkertijd waardecreatie voor de lange termijn nastreven. Doel is om het engagementprogramma representatief te laten zijn voor onze normatieve kaders en thema's uit het speerpuntenbeleid.	Binnen het normen gedreven engagementprogramma, zijn in 2023 namens ons 140 dialogen gevoerd. De verdeling over de aandachtsgebieden zag er in 2023 als volgt uit: mensenrechten 26%, arbeidsnormen 36%, milieu 29% en corruptie 9%. Het thematische engagementprogramma bestaat uit acht thema's die zich in verschillende fases bevinden. Binnen deze thema's zijn 47 ondernemingen opgenomen. De dialogen met deze ondernemingen voert onze fiduciair manager uit. De thema's van het engagementprogramma zijn in 2023 onder meer gericht op de reductie uitstoot broeikasgassen, klimaatadaptatie, klimaat en de transportsector en biodiversiteit in de landbouwketen.

Bijlage 6: Rapportages SFDR

BIJLAGE IV

Periodieke informatieverstopping voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, eerste alinea, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Pensioenregeling Stichting BPL
Pensioen

Identificatiecode voor
juridische entiteiten (LEI):

7245005ERMLWMQ47SH30

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S-kenmerken)

Duurzame belegging:

een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een ecologische of sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan ecologische of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852. Het gaan om een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten**. Die verordening bevat geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten. Duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling kunnen wel of niet op de taxonomie zijn afgestemd.

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

☒ ☒ ☐ Ja

☐ Dit product heeft de volgende **duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling** gedaan: %

☐ in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden

☐ in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden

☐ Dit product heeft de volgende **duurzame beleggingen met een sociale doelstelling** gedaan: %

☒ ☐ ☒ Nee

☒ Dit product **promootte ecologische/sociale (E/S-) kenmerken**. Hoewel duurzaam beleggen niet het doel ervan was, had het 21,36% duurzame beleggingen

☒ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden

☒ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden

☐ met een sociale doelstelling

☐ Dit product promootte E/S-kenmerken, maar heeft niet duurzaam belegd.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Aandelen en vastrentende waarden

Dit financiële product (hierna: deze Pensioenregeling) promootte de volgende ecologische en sociale

kenmerken:

ESG-integratie

De Pensioenregeling integreert op structurele wijze ESG-risico's en ESG-factoren in het beleggingsproces. De regeling streeft naar een portefeuille waarvan het ESG-profiel beter is dan dat van de benchmark. Per 1 januari 2023 is deze doelstelling voor aandelen ontwikkelde en opkomende markten evenals de bedrijfsobligatie portefeuilles geïmplementeerd. Voor de Pensioenregeling wordt hierbij gebruik gemaakt van maatwerkindices.

Broeikasgasreductie

De Pensioenregeling kent broeikasgasemissie (BKG-emissie) reductiedoelstellingen en heeft als doelstelling de gefinancierde BKG-emissies te verlagen. In 2030 moeten deze ten minste 50% lager zijn dan die van de benchmark in 2019. Om dit te realiseren wordt een reductiepad gehanteerd. Hierbij worden de gefinancierde broeikasgasemissies van de benchmark vanaf het referentiejaar 2019 instantaan met 30% verlaagd en daarna tot 2030 jaarlijks aanvullend met gemiddeld 7%. Voor de vastgoedportefeuille is er een separate doelstelling om de BKG-emissies met 50% te reduceren ten opzichte van het referentiejaar 1990. De langetermijndoelstelling is een klimaatneutrale portefeuille in 2050. Per 1 januari 2023 zijn deze doelstellingen voor de aandelen-, bedrijfsobligatie- en vastgoedportefeuilles geïmplementeerd.

Uitsluitingsbeleid

- Ondernemingen die controversiële wapens produceren;
- Ondernemingen die met hun gedrag structureel de normen schenden van de VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten (UN Guiding Principles on Business & Human Rights), zoals mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie;
- Producenten van tabaksproducten;
- Ondernemingen die meer dan 5% omzet behalen uit de winning en/of elektriciteitsopwekking uit thermisch steenkool en teerzanden;
- Landenuitsluitingsbeleid en bijbehorende staatsbedrijven.

Zie voor meer detail het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds

<https://www.bplpensioen.nl/sites/default/files/documenten/overkoepelend-mvbbeleid.pdf>

Vastgoed

De Pensioenregeling promootte gedurende 2023 ecologische en sociale kenmerken door te beleggen in toekomstbestendig vastgoed waarbij financieel én maatschappelijk rendement hand in hand gaan. Specifiek is er gericht op vastgoedobjecten die vanuit milieuperspectief toekomstbestendig zijn door:

1. te streven naar zoveel mogelijk vastgoed in de portefeuille met minimaal energielabel A, met uitzondering van de uit te ponden woningen;
2. een CO₂-reductie te bewerkstelligen.

Vanuit sociaal perspectief heeft BPL zich gericht op vastgoed wat aantrekkelijk en leefbaar is waarbij met name de focus ligt op:

3. huurderstevredenheid;
4. betaalbare woningen.

Daarnaast is ingezet op een hoge kwaliteit van de vastgoedobjecten en een duurzaam beheer van de portefeuille. Daarom is:

5. een continue verbetering van het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidsprestaties van de vastgoedportefeuilles beoogd ten opzichte van de vergelijkbare vastgoedportefeuilles middels de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB).

GRESB is geen referentiebenchmark in de zin van Europese wetgeving, maar deze assessment wordt wel gebruikt voor het verwezenlijken en transparant maken van de ecologische en sociale kenmerken die door de portefeuille worden gepromoot.

● Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?

Aandelen en vastrentende waarden

Om te bepalen of de Pensioenregeling voldoet aan de ecologische of sociale kenmerken, wordt voor de liquide beleggingscategorieën gekeken naar de volgende duurzaamheidsindicatoren:

ESG-profiel

Dit geeft aan hoe ondernemingen scoren op de verschillende aspecten van Ecologisch, Sociaal en Governance. Na iedere herbalancering was het ESG-profiel van de Pensioenregeling gedurende 2023 beter dan dat van de benchmark. Door marktbevingen kan dit op kwartaaleinde afwijken.

BKG-voetafdruk

De BKG-voetafdruk laat de door de portefeuille gefinancierde broeikasgasemissies zien. Om deze BKG-voetafdruk te bepalen, wordt eerst van elke onderneming in de portefeuille de broeikasgasemissies per jaar berekend. Er wordt daarbij zowel gekeken naar de uitstoot die de onderneming zelf veroorzaakt door bedrijfsactiviteiten (scope 1 volgens het Greenhouse Gas Protocol), als naar de uitstoot die samenhangt met de productie van energie die de onderneming inkoopt (scope 2 volgens het Greenhouse Gas Protocol). Dit wordt gedeeld door de ondernemingswaarde inclusief contanten (EVIC).

De uitkomst hiervan levert de BKG/EVIC attributiefactor op. Deze geeft weer hoeveel broeikasgasen een onderneming uitstoot voor elke euro aan financiering. Om tot de BKG voetafdruk van de hele portefeuille te komen, wordt het gewogen gemiddelde van de BKG/EVIC attributiefactor berekend van alle ondernemingen waarin wordt belegd. De ondernemingen waarin veel wordt belegd wegen dus zwaarder mee in de BKG-voetafdruk.

Over 2023 bedragen de gefinancierde broeikasgasemissies 43,06 tCO₂ per miljoen euro belegd vermogen. Dit betreft een daling van -38% ten opzichte van het referentiejaar 2019. Hiermee ligt de Pensioenregeling in lijn met het schema voor het behalen van de BKG-reductiedoelstellingen voor 2030 en 2050.

Uitsluitingsbeleid

Het percentage beleggingen dat op de lijst van uit te sluiten ondernemingen en/of landen staat ten behoeve van het uitsluitingsbeleid. Middels het uitsluitingsbeleid streeft de Pensioenregeling na dat er geen investeringen plaatsvinden in ondernemingen en/of landen die niet aan de vooraf vastgestelde normgrenzen voldoen.

In 2022 en 2023 hebben er zich geen breaches voorgedaan in de discretionair beheerde mandaten. In 2023 kan er binnen beleggingsfondsen blootstelling zijn geweest naar ondernemingen die vallen onder het uitsluitingsbeleid zoals van toepassing op de Pensioenregeling. Dit omdat beleggingsfondsen eigen uitsluitingscriteria toepassen.

Percentage green bonds

Deze projecten of activiteiten zijn gericht op het opwekken van hernieuwbare energie, het verbeteren van energie-efficiëntie, duurzaam transport, duurzaam waterbeheer en afvalbeheer. Op basis van de impactrapportages volgen we of de beoogde doelen worden gefinancierd en of er adequaat over impact wordt gerapporteerd.

Gemiddeld bedroeg het percentage Green Bonds in 2023 2,50%. Deze obligaties hebben een bijdrage geleverd aan onder andere investeringen in hernieuwbare energie, energie efficiëntie en duurzaam transport.

Duurzaamheids-
indicatoren meten
hoe de ecologische of
sociale kenmerken
die het financiële
product promoot,
worden
verwezenlijkt.

Indicator	Waarde 2023	Waarde 2022
ESG Profiel Portfolio (*)	6,83	6,65
ESG Profiel Benchmark	6,75	6,57
Carbon Intensity Scope 1&2 Portfolio	75,27	86,98
Carbon Intensity Scope 1&2 Benchmark	104,87	120,46
Exposure naar normschenders (%)	0,00	0,00
Exposure naar tabaksproducenten (%)	0,00	0,00
Exposure naar controversiële wapens (%)	0,00	0,00
Exposure naar hoogrisicolanden en staatsbedrijven (%)	0,00	0,00
Exposure naar bedrijven met omzet naar de meest vervuilende sectoren in de fossiele industrie (%)	0,00	0,00
Gefinancierde broeikasgasemissie	43,06	47,47

(*) Dit is een score tussen [0, 10]. De score kijkt zowel naar het niveau van blootstelling aan ESG-risico's als naar hoe deze risico's beheerst worden.

Vastgoed

Het afgelopen jaar zijn ecologische en sociale kenmerken nagestreefd op het gebied van:

Energielabels en BKG-uitstoot

Het aandeel duurzame energielabels (A en hoger) ligt momenteel op circa 75%. Gemeten over 2023 ligt de gemiddelde BKG- uitstoot met 25,2 kg/m² onder de CRREM norm voor 1,5 graden. Door verduurzaming van het huidige bezit en het aankopen van nieuwe duurzame projecten is de verwachting dat het aandeel duurzame energielabels verder zal toenemen en de CO₂-uitstoot zal dalen.

Huurderstevredenheid en betaalbaarheid

Het aandeel betaalbare huurwoningen (gemiddelde huren tot 1200 euro per maand) ligt op 70,9%. De huurderstevredenheid is met een score van 7,3 gelijk aan de benchmark van institutionele beleggers.

De GRESB-score.

GRESB (Global Real Estate Sustainability Benchmark) is een onafhankelijke benchmark die vastgoedfondsen en -portefeuilles wereldwijd beoordeelt en vergelijkt op hun duurzaamheidsprestaties. De GRESB score is 91 punten. Daarmee behaalt de portefeuille een 5-sterren status. De hoogst haalbare rating binnen GRESB

Indicator		Waarde 2023	Waarde 2022
Verdeling van de energielabels over de portefeuille	A++++	2,1%	0%
	A+++	5,0%	1,2%
	A++	10,5%	4,2%
	A+	6,1%	6,6%
	A	51,6%	44,5%
	B	9,9%	9,8%
	C	13,1%	25,0%
	D	1,5%	1,8%
	E	0,2%	0,6%
CO ₂ -uitstoot per m ² van de woningportefeuille ten opzichte van de CRREM norm die is vastgesteld voor de woningportefeuille		CO ₂ -uitstoot 2022 22,7 kg/m ²	CO ₂ -uitstoot 2021 28,2 kg/m ²
Gemiddelde huurderstevredenheid in de categorie 'tevredenheid over de woning'		7,3	7,3
Percentage betaalbare huurwoningen (maximaal 1200 euro gemiddeld per maand per object) in de portefeuille		70,9%	80,7%
GRESB score		91 punten 5 sterren	90 punten 5 sterren

● ... en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

Aandelen en vastrentende waarden

Ten opzichte van 2022 zijn er geen significante wijzigingen geweest. De volgende indicatoren zijn veranderd:

- Het ESG-profiel is verbeterd.
- De gefinancierde BKG-emissies zijn gedaald.
- Omdat de berekening is aangepast, is er dit jaar geen historische vergelijking voor vermeden CO₂-emissies.

Vastgoed

- De CO₂-uitstoot per m² van de woningportefeuille (peildatum 2022) is verbeterd en bevindt zich onder de 2022CRREM-norm voor 1,5 graden (25,2 kg CO₂/m²).
- De GRESB score is verbeterd van 90 naar 91 punten.
- Het percentage betaalbare huurwoningen daalde van 80,7% naar 70,9%.

● *Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?*

Voor de Pensioenregeling zijn geen doelstellingen voor green bonds en/of duurzame aandelen of duurzame bedrijfsobligaties geformuleerd. Zoals opgenomen in de relevante precontractuele informatieverschaffing, is er ook geen minimum commitment afgegeven naar duurzame beleggingen. Voor de Pensioenregeling is er echter in de gegeven referentieperiode wel degelijk belegd in duurzame beleggingen.

Aandelen en vastrentende waarden

De belangrijkste doelstellingen van de Green Bonds hebben betrekking op:

Mitigatie van klimaatverandering

Het proces om de stijging van de gemiddelde mondiale temperatuur te beperken tot beduidend minder dan 2 °C en de inspanningen voort te zetten om de temperatuurstijging te beperken tot 1,5 °C boven het pre-industriële niveau, zoals vastgelegd in de Overeenkomst van Parijs inzake klimaatverandering.

Vermeden broeikasgasemissies is de meest relevante en gangbare kwantitatieve indicator voor het meten van de bijdrage van de duurzame beleggingen van dit Fonds aan klimaatmitigatie. Voor het meten van de prestaties van green bonds gebruiken wij de gerapporteerde informatie, inclusief impact cijfers van de uitgevende instelling. Wanneer de impactrapportage niet volledig is of onduidelijk is, proberen wij meer informatie te verkrijgen van de uitgevende instelling. De totale vermeden BKG-emissies van het Fonds bedroeg over 2023 80.494 tCO₂.

In de EU-taxonomie is bepaald welke investeringen in economische activiteiten op basis van zes milieudoelstellingen, als ecologisch duurzaam kunnen worden bestempeld. In onze beoordeling van de uitgegeven green bond toetsen we in hoeverre deze overeenkomt met de criteria zoals opgenomen in de EU-taxonomie.

De belangrijkste doelstellingen van de duurzame beleggingen aandelen en bedrijfsobligaties hebben betrekking op:

Mitigatie van klimaatverandering

Het proces om de stijging van de gemiddelde mondiale temperatuur te beperken tot beduidend minder dan 2 °C en de inspanningen voort te zetten om de temperatuurstijging te beperken tot 1,5 °C boven het pre-industriële niveau, zoals vastgelegd in de Overeenkomst van Parijs inzake klimaatverandering.

Adaptatie aan klimaatverandering

Het proces van aanpassing aan de daadwerkelijke en verwachte klimaatverandering en de gevolgen daarvan. Momenteel is er, gezien de grote diversiteit van activiteiten, duurzame gebouwen en aanpassingen in infrastructuur, nog geen vergelijkbare en aggregerbare indicator beschikbaar voor het meten van de bijdrage van de duurzame beleggingen van deze pensioenregeling aan klimaatadaptatie. In de EU-taxonomie is bepaald welke investeringen in economische activiteiten op basis van zes milieudoelstellingen, waaronder klimaatadaptatie, als ecologisch duurzaam kunnen worden bestempeld. Investerings in bedrijven waarvan minimaal 20% van de omzet voldoet aan de criteria zoals opgenomen in de EU taxonomie, worden als duurzame belegging gezien.

We verwachten dat er steeds meer data beschikbaar komt met betrekking tot de impact van klimaatadaptatie zodat we de bijdrage van de duurzame beleggingen aan klimaatadaptatie zorgvuldig kunnen meten.

Vastgoed

Vastgoedobjecten waarin BPL heeft belegd dragen bij aan een milieudoelstelling door energiezuinig te zijn en weinig CO₂ uit te stoten. In dat geval zijn beperkte hulpbronnen nodig en draagt dit bij aan de beperking van klimaatverandering. Dit is per vastgoedobject voor de portefeuille bepaald op basis van het energielabel. Wanneer een vastgoedobject energielabel A of hoger heeft, dan draagt het bij aan de doelstelling om klimaatverandering te beperken. Binnen de portefeuille is gekeken naar het energielabel bij aankoop van het vastgoedobject, maar ook bij het bepalen van welke objecten verduurzaamd dienen te worden.

De pensioenregeling bevat geen beleggingen met een sociale duurzaamheidsdoelstelling.

● ***Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologisch of sociaal duurzame beleggingsdoelstellingen?***

Aandelen en vastrentende waarden

De duurzame beleggingen mogen geen significante schade toebrengen aan ecologische of sociaal duurzame beleggingsdoelstellingen. Dit is gewaarborgd door alle potentieel duurzame beleggingen (green bonds en aandelen en/of bedrijfsobligaties) te beoordelen aan de hand van het raamwerk duurzame beleggingen van de ESG-dienstverlener (hierna: raamwerk) en de EU-criteria voor ecologisch duurzame beleggingen. Daar bovenop is een screening op controverses uitgevoerd.

Vastgoed

Naast dat een deel van de vastgoedobjecten in de portefeuille beoogt te hebben bijgedragen aan een duurzaam beleggingsdoel, dient geborgd te worden dat vastgoedobjecten geen schade toebrengen aan andere duurzaamheidsonderwerpen. Vastgoed kan met name ongunstige effecten hebben op het klimaat door de uitstoot van CO₂.

Daarom is ook gekeken naar de ongunstige effecten van de vastgoedobjecten op het milieu om te bepalen of een vastgoedobject duurzaam is. Dit is bepaald aan de hand van de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren.

Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Aandelen en vastrentende waarden

De duurzame beleggingen van deze pensioenregeling hebben als doel een positieve impact te realiseren door middel van doelinvesteringen in green bonds of via beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties. De ESG-dienstverlener beoordeelt of de uitgegeven green bonds, de aandelen en bedrijfsobligaties voldoen aan het raamwerk. Daarnaast is via het uitsluitings- en engagementbeleid rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten, zoals hieronder beschreven wordt.

Vastgoed

Geen van de vastgoedobjecten in de portefeuille is betrokken bij de winning, opslag, transport of productie van fossiele brandstofactiviteiten omdat de portefeuille enkel belegt in woningen, winkels en zorgvastgoed.

Daarnaast geldt als ondergrens voor vastgoed gebouwd na december 2020 dat deze gebouwen aanvullend op de energielabel-eis, ook dienen te voldoen aan de zogenaamde BENG 2 norm. De CO₂-uitstoot van vastgoed hangt sterk samen met de energie-efficiëntie en deze wordt op deze manier ook beperkt.

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

Aandelen en vastrentende waarden

Ja. Voor de Pensioenregeling zijn ondernemingen uitgesloten die met hun gedrag structureel de normen schenden van de UN Global Compact, OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, zoals mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Vastgoed

Deze internationale normen gelden met name voor de beleggingen in ondernemingen. Met de vastgoedportefeuille wordt direct belegd in vastgoedobjecten en daarom zijn deze beleggingen zijn niet afgestemd op deze internationale standaarden.

In de EU-taxonomie is het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen' vastgesteld. Dit houdt in dat op de taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie, en dat een en ander vergezeld gaat van specifieke EU-criteria.

Het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen' is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen evenmin ernstig afbreuk doen aan ecologische of sociale doelstellingen.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Aandelen en vastrentende waarden

Voor de Pensioenregeling wordt rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren, zoals gedefinieerd in de EU-regelgeving. Deze ongunstige effecten en de ondernomen acties worden in de tabel hieronder toegelicht. Kaders worden gevormd door de OESO-richtlijnen en de United Nations Guiding Principles (UNGP). Het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers wordt gebruikt als leidraad bij de selectie, engagement en monitoring van onze beleggingen. Onze ESG-dienstverlener screent de portefeuille op de eventuele negatieve impact van beleggingen en prioriteren vervolgens de meest ernstige impacts (op basis van zwaarte, reikwijdte en onomkeerbaarheid en waarschijnlijkheid).

Op de website en in het jaarverslag rapporteren wij over de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren.

Belangrijkste ongunstige effecten (PAI-indicatoren)	Toelichting	Genomen maatregelen
BKG-Emissies scope 1	Monitoren en sturen van de Scope 1 BKG-emissies in de portefeuille.	ESG-integratie in de vorm van BKG-reductiepad, engagement, uitsluiten.

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

BKG-Emissies scope 2	Monitoren en sturen van de Scope 2 BKG-emissies in de portefeuille.	ESG-integratie in de vorm van BKG-reductiepad, engagement, uitsluiten.
Koolstofvoetafdruk	Monitoren en sturen van de portefeuille door het bepalen van de BKG-voetafdruk van ondernemingen met behulp van de gefinancierde broeikasgasemissie-methode.	ESG-integratie.
BKG-intensiteit ondernemingen waarin is belegd	BKG-intensiteit ondernemingen waarin is belegd (CO ₂ /Sales).	ESG-integratie in de vorm van sturen op BKG-reductiepad, engagement, uitsluiten.
Blootstelling aan ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	Uitsluiten van ondernemingen die thermisch steenkool en teerzanden delven of elektriciteit opwekken uit deze fossiele brandstoffen. Als drempelwaarde geldt een omzetgrens van > 5%.	Uitsluiten.
Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Uitsluiten van normschenders	Uitsluiten (Het op voorhand identificeren van bepaalde sectoren en producten of specifieke landen waar de Beheerder niet in wil beleggen.) en Normatief engagement (de dialoog aangaan met ondernemingen die de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen en UN Guiding Principles on Business and Human Rights (dreigen te) schenden.)
Blootstelling aan controversiële wapens (antipersoneelsmijnen, clustermunitie, chemische wapens en biologische wapens)	Uitsluiten van producenten van controversiële wapens	Uitsluiten (Het op voorhand identificeren van bepaalde sectoren en producten of specifieke landen waar de Beheerder niet in wil beleggen.)
Landen waarin is belegd met schendingen van sociale rechten	Betrokkenheid bij landen waarin schendingen plaatsvinden op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten en anti-corruptie.	Uitsluiten.

Vastgoed

Door de wetgeving zijn ongunstige effecten van vastgoed met name gedefinieerd in de vorm van milieu duurzaamheidsfactoren. De twee belangrijkste ongunstige effecten zijn energie-efficiëntie (gemeten aan de hand van energielabels voor vastgoed gebouwd tot en met 2020 en de BENG2 norm voor vastgoed gebouwd na 2020) en de blootstelling aan fossiele brandstofactiviteiten.

Het vastgoed waarin BPL belegt zijn woningen en zorgobjecten en deze zijn niet betrokken in fossiele brandstofactiviteiten, zoals de extractie, winning en opslag van fossiele brandstoffen. Daarom is geen sprake van blootstelling van de portefeuille aan dergelijke activiteiten.

Qua energielabels wordt vastgoed als inefficiënt beschouwd als een (woning)object energielabel C of lager heeft. In de portefeuille van BPL is het aandeel energielabel C of lager 14,8%. Voor deze objecten zal in de komende jaren een labelverbetering worden doorgevoerd.

Voor energie-efficiëntie geldt dat dit één van de belangrijkste duurzaamheidsonderwerpen is op basis waarvan vastgoed geselecteerd en beheerd wordt binnen de portefeuille. Nieuwbouwobjecten moeten voldoen aan BENG2 op basis van geldende wetgeving en daarnaast is het energielabel van bestaand aan te kopen vastgoed van belang. In het afgelopen jaar zijn er verschillende nieuwbouwobjecten aangeschaft. Deze objecten voldoen volledig aan de BENG normen die hiervoor gesteld zijn.

Ten aanzien van bestaand vastgoed in de portefeuille is inzichtelijk gemaakt hoe objecten verduurzaamd worden, wat in 2021 voor de korte en middellange termijn is uitgewerkt naar een concreet verduurzamingsplan voor 1.100 woningen. De uitvoering hiervan loopt de komende jaren door.

Daarnaast is rekening gehouden met CO₂-uitstoot en energieverbruik door monitoring van de portefeuille, in lijn met het voorgenoemde verduurzamingsplan en de opgestelde CO₂-reductie Routekaart.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste beleggingen	Sector	% Activa	Land
BPL - Direct Woningen	Overig	12,8	Nederland
Stichting PVF Particuliere Hypotheekfonds	Overig	3,1	Nederland
Dynamic Credit Dutch Mortgage Fund inzake BPL	Overig	2,7	Nederland
Netherlands Government 2.750% 15/01/2047	Overheden	1,1	Nederland
Netherlands Government Bond 3,75% 15/01/2042	Overheden	1,1	Nederland
CCP Barclays - LCH Variation Margin	Overig	1,1	Verenigd Koninkrijk
BNP_ERX_BPL_VM	Overig	1,0	Frankrijk
Netherlands Government Bond 4% 15/01/2037	Overheden	1,0	Nederland
BAR_ERX_BPL_VM	Overig	0,9	Verenigd Koninkrijk
Microsoft Corp	Software & Diensten	0,8	Verenigde Staten
Apple Inc	Technologie Hardware & Apparatuur	0,8	Verenigde Staten
BPL - Direct Zorg	Overig	0,7	Nederland
Netherlands government 0% 15/01/2038	Overheden	0,7	Nederland
Stadt Koeln	Overig	0,7	Duitsland
Bundesrepub. Deutschland 2.500% 15/08/2046	Overheden	0,7	Duitsland

De lijst bevat de beleggingen die **het grootste aandeel** beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten: 2023

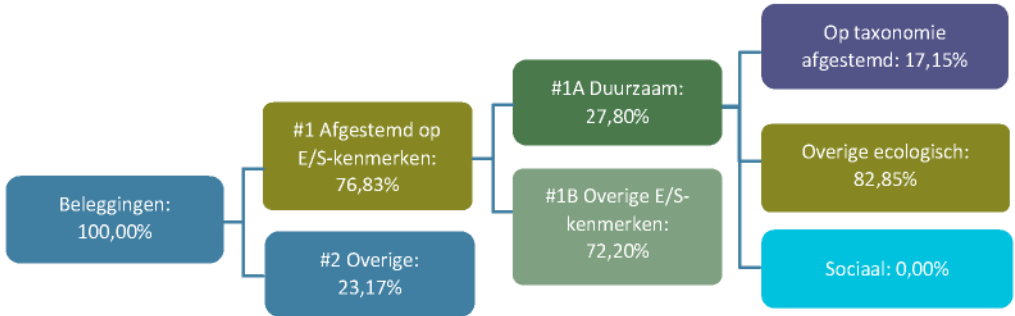

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen was 27,80%.

De **activa-allocatie** beschrijft het aandeel beleggingen in specifieke activa.

● **Hoe zag de activa-allocatie eruit?**

#1 Afgestemd op E/S-kenmerken omvat de beleggingen van het financiële product die worden gebruikt om te voldoen aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

#2 Overige omvat de overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische of sociale kenmerken en die evenmin als duurzame belegging gelden.

- De categorie **#1 Afgestemd op E/S-kenmerken** omvat:
- De subcategorie **#1A Duurzaam** omvat duurzame beleggingen met ecologische of sociale doelstellingen.
 - De subcategorie **#1B Overige E/S-kenmerken** omvat beleggingen die op de ecologische of sociale kenmerken zijn afgestemd, maar die niet als duurzame belegging gelden.

● **In welke economische sectoren werd belegd?**

Sector	% van portefeuille
Overheden	24,4
Farmaceutica, biotechnologie en levenswetenschappen	3,1
Software & Diensten	2,9
Kapitaalgoederen	2,7
Technologie Hardware & Apparatuur	2,6
Financiële instellingen	2,3
Consumer Staples Distribution & Retail	2,0
Door onderpand gedekt	2,0
Financiële diensten	2,0
Overig	56,1

Om te bepalen of aan de EU-taxonomie wordt voldaan, bevatten de criteria voor **fossiel gas** emissiegrenswaarden en de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor

In hoeverre waren de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

- Van de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling was 17,15% afgestemd op de EU-taxonomie:
- Voor de green bonds is het percentage volledig afgestemd op de doelstelling klimaatmitigatie
 - Voor aandelen en/of bedrijfsobligaties is:
 - 1,07% afgestemd op de doelstelling klimaatmitigatie
 - 0,00% afgestemd op de doelstelling klimaatadaptatie
 - Voor vastgoed is 51,00% afgestemd op de EU-taxonomie.

kernenergie bevatten
de criteria
uitgebreide regels
inzake veiligheid en
afvalbeheer.

Aandelen en vastrentende waarden

Bij het beoordelen van green bonds, gaat de ESG-dienstverlener na in hoeverre deze voldoen aan EU Taxonomie criteria. Hierbij wordt gekeken naar de beschikbare, publieke, informatie op de website van de uitgevende instelling, zoals de Second Party Opinion, het Green Bond Framework en het Impact report. Nieuwe uitgevende instellingen die nog geen informatie beschikbaar stellen op de website, worden benaderd met vragen over de exacte afstemming op de EU-taxonomie. Op deze manier komt er steeds meer data beschikbaar. Naar aanleiding van de inwerkingtreding van de SFDR (Level 2) verwachten wij dat er steeds meer informatie beschikbaar zal komen.

Het vaststellen van de percentages afstemming op de EU-taxonomie is voor aandelen en/of bedrijfsobligaties gebaseerd op beschikbare data van MSCI ESG.

Vastgoed

In 2023 was 51% van de beleggingen in de portefeuille van BPL afgestemd op de EU-taxonomie. Daarbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Enkel energie-efficiënte gebouwen kunnen afgestemd zijn op de EU-taxonomie.
 - Voor gebouwen waarvan de omgevingsvergunning is afgegeven voor 1 januari 2021 geldt dat deze als energie-efficiënt worden aangemerkt als ze beschikken over een energielabel A of hoger.
 - Voor gebouwen waarvan de omgevingsvergunning na die datum is afgegeven geldt dat de prestatie van het gebouw ten aanzien van de BENG 2-norm, 10% lager dient te liggen.
2. Objecten die op basis van hun locatie niet onderhevig zijn aan hoge of zeer hoge klimaatrisico's (vastgesteld op basis van de Klimaateffectatlas) en/of indien dat wel het geval is, waar een adaptatieplan voor is opgesteld dat wordt uitgevoerd in de komende 5 jaar, kunnen afgestemd zijn op de EU-taxonomie.
3. Op dit moment dekken de kaarten van de Klimaateffectatlas nog niet alle klimaatrisico's vanuit de EU-taxonomie en nog niet alle data is volledig, maar op dit moment wordt deze data in de vastgoedbeleggingsmarkt gezien als de 'best practice' om de klimaat- en kwetsbaarheidsbeoordeling van gebouwen op te baseren.
4. In 2024 worden de kaarten uit Klimaateffectatlas verder uitgebreid en worden naar verwachting de kaarten geüpdatet met de data uit het IPCC6-rapport (het "Intergovernmental Panel on Climate Change 6 report" is in 2023 door het KNMI omgezet in de "KNMI'23-klimaatscenario's"). Ook de specifieke kenmerken van de gebouwen worden in de komende jaren toegevoegd aan de klimaatrisico-analyse.
5. Voor objecten met grootverbruik energie-installaties (bijvoorbeeld centrale blokverwarming) gelden aanvullende eisen.

Zoals uit bovenstaande blijkt wordt de data de komende jaren nog verfijnd. Tevens wordt de ingezette lijn ten aanzien van verduurzamingen en duurzame aankopen verder voortgezet. Dit alles heeft tot gevolg dat de percentages de komende jaren kunnen wijzigen. De percentages moeten dan ook gezien worden als een voorlopig startpunt op basis van de momenteel beschikbare informatie.

De gerapporteerde percentages zijn op bovenstaande wijze vastgesteld. Hierop is geen aanvullende betrouwbaarheidsverklaring van een accountant afgegeven of een toetsing uitgevoerd.

● Heeft het financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie¹ voldoen?

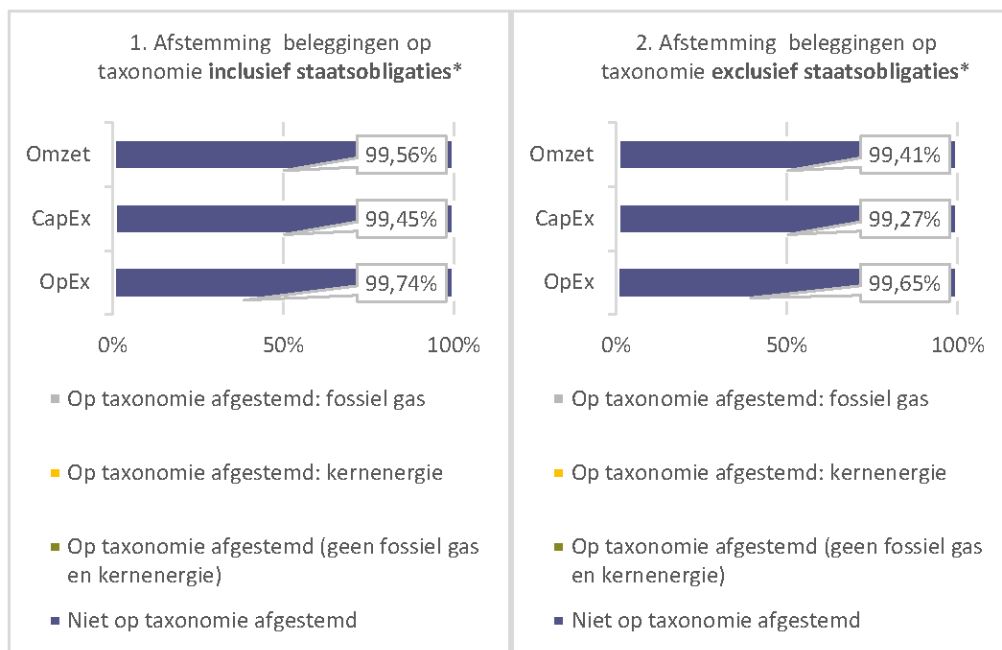
☐ Ja:

☐ In fossiel gas ☐ In kernenergie

☒ Nee

¹ Activiteiten in de sectoren fossiel gas- en/of kernenergie zullen alleen aan de EU-taxonomie voldoen indien zij bijdragen aan het beperken van klimaatverandering ("klimaatmitigatie") en geen ernstige afbreuk doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie -zie de toelichting in de linker marge. De uitgebreide criteria voor economische activiteiten in de sectoren fossiel gas en kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen, zijn vastgelegd in Gedelegeerde Verordening (EU) 2022/1214 van de Commissie.

De onderstaande diagrammen geven in het grijs, oranje en groen het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Er is geen geschikte methode om te bepalen in hoeverre staatsobligaties* op de taxonomie zijn afgestemd. Daarom geeft het eerste diagram de mate van afstemming voor alle beleggingen van het financiële product inclusief staatsobligaties weer, terwijl het tweede diagram alleen voor de beleggingen van het financiële product in andere producten dan staatsobligaties aangeeft in hoeverre die op de taxonomie zijn afgestemd.

*In deze diagrammen omvat "staatsobligaties" alle blootstellingen aan overheden.

Data omtrent Taxonomy alignment wordt voor green bonds van het Achmea IM universum gebaseerd op documentatie van de uitgevende partij en de Second Party Opinion. Een onderverdeling naar Omzet, CapEx, OpEx wordt voor deze green bonds niet gemaakt in:

- Rapportages van de uitgevende organisatie,
- Second Party Opinion (dit document wordt gebruikt om vast te stellen of iets een green bond is in combinatie met het Achmea IM Greenbond Raamwerk)
- Bloomberg

Aangezien de ESG-dienstverlener zich baseert op onafhankelijke informatie, welke niet beschikbaar is op dit moment, tonen bovenstaande grafieken voor Green bonds dan ook geen uitsplitsing naar Omzet, CapEx of OpEx.

Voor overige duurzame beleggingen is data over Taxonomy alignment en de uitsplitsing naar Omzet, CapEx of OpEx afkomstig van de onafhankelijke dataprovider.

● Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?

Het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten was 0,16%.

● Hoe verhield het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?

In de voorgaande periode is nog niet gerapporteerd over duurzame aandelen en bedrijfsobligaties. Daarom kan hiervoor geen vergelijking gemaakt worden met de vorige periode.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de **omzet** die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten waarin is belegd, weergeeft;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bv. voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weergeven.

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een ecologische doelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissie-niveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?

Het aandeel duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet waren afgestemd op de EU-Taxonomie, was 82,85%.

Aandelen en vastrentende waarden

Er wordt ook belegd in duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet zijn afgestemd op de taxonomie. Ondernemingen kunnen duurzame doelstellingen hebben, maar niet verplicht en/of in staat zijn om te voldoen aan de rapportageverplichtingen van de taxonomie.

Het gehanteerde raamwerk duurzame beleggingen neemt, naast EU Taxonomie alignment, meerdere criteria in acht om een aandeel en een bedrijfsobligatie te beoordelen. Het raamwerk voor aandelen en bedrijfsobligaties gebruikt ook vereisten tot wetenschappelijk aantoonbare emissiereductiedoelstellingen en tot een lagere CO₂-uitstoot dan het sub industrie gemiddelde.

Het raamwerk op green bonds neemt, naast EU Taxonomie alignment, meerdere criteria in acht om een green bond te beoordelen. Het raamwerk volgt de ICMA Green Bond Principles. Daarnaast gebruikt het raamwerk de richtlijnen (taxonomie) van het Climate Bonds Initiative voor het beoordelen van de duurzaamheid van te financieren activiteiten. Zo wordt de kwaliteit van green bonds beoordeeld. Bonds worden afgekeurd indien de algemene strategie van het bedrijf inconsistent is met het uitgeven van een green bond, het milieuvoordeel discutabel is (niet conform CBI taxonomie) en niet alle te financieren activiteiten kwalificeren als 'duurzame belegging' conform SFDR. Daarnaast is data omtrent taxonomie alignment op dit moment nog beperkt beschikbaar.

Vastgoed

Vastgoedobjecten die niet voldoen aan de EU-taxonomie criteria, maar die wel voldoen aan de criteria voor duurzame beleggingen met een milieudoelstelling zijn een duurzame belegging met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet zijn afgestemd op de EU-taxonomie.

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?

Het aandeel van sociaal duurzame beleggingen was 0%.

Welke beleggingen zijn opgenomen in 'overige'? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

De beleggingen die onder '#2 overige' zijn opgenomen bestaan voor het grootste deel uit beleggingen in (illiquide) beleggingsfondsen en liquiditeiten. Verschillende van die fondsen promoten wel degelijk E/S-kenmerken in de vorm van uitsluitingen, ESG-integratie of impactbeleggingen. Echter, over deze beleggingsfondsen kan de ESG-dienstverlener momenteel geen E/S-kenmerken meten.

Een overzicht van alle type beleggingen onder '#2 overige' is opgenomen in onderstaande tabel.

Type belegging	% van "overige"
Fondsen	77,1
Liquiditeiten	38,0
Overig	2,9
Alternatieve beleggingen	0,3
Derivaten	-18,2

zijn duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om aan de ecologische en/of sociale kenmerken te voldoen?

Aandelen en vastrentende waarden

Gedurende 2023 zijn, naast uitsluiten en ESG-integratie, onderstaande maatregelen getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken:

Engagement

Voor de Pensioenregeling wordt het gesprek aangegaan met ondernemingen waarin wordt belegd. Dit via een normatief en een thematisch engagementprogramma. Het doel van het normatieve engagementprogramma is structurele schendingen van internationale normen te stoppen of te voorkomen. Bij thematisch engagement staan niet de ondernemingen centraal die normen schenden, maar juist ondernemingen die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties kunnen verbeteren.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Voor de Pensioenregeling is actief gebruik gemaakt van aandeelhoudersrechten om lange termijn waarde creatie te bevorderen bij de ondernemingen waarin wordt belegd.

Zie voor meer informatie de MVB-documentatie op de [website](#).

Vastgoed

Gestreefd is naar zoveel mogelijk vastgoed in de portefeuille met energielabel A/groene labels door voortzetting van het in 2021 opgestelde verduurzamingsplan. In 2023 heeft BPL goedkeuring gegeven op de verduurzaming van 170 woningen. In lijn hiermee is de CO₂-reductie die bewerkstelligd is ten opzichte van referentiejaar 1990 gemonitord, alsook geëvalueerd ten opzichte van geldende CRREM normen.

De tevredenheid van huurders is in het afgelopen jaar getoetst door het jaarlijkse huurdertevredenheidsonderzoek. De tevredenheid over de woningen scoort hierin in lijn met de geldende benchmark

Er wordt actief gestuurd op verbeteren van het klachtenonderhoud, in samenwerking met dienstverlener (en App) Ziezodan. Er wordt gemonitord op doorlooptijden en er vindt overleg plaats om de dienstverlening te verbeteren.

Er is geïnvesteerd in woningcomplexen met zogenaamde 'middenhuur', onder andere in Amsterdam (projecten "Paddington" in Amsterdam Noord, "Nieuw Develstein" in Zuidoost, "Justus" in de Sluisbuurt en "Podium" in Amsterdam West). In het jaar 2024 komt project Justus in de Sluisbuurt op de markt.

Ongeveer 70,9% van de woningen heeft een huurprijs van EUR 1200,- per maand. Dit percentage is gedaald als gevolg van huurindexaties.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Aandelen en vastrentende waarden

Niet van toepassing. Er is geen alomvattende referentiebenchmark op het niveau van de beleggingsportefeuille om te bepalen of de beleggingsportefeuille is afgestemd op de ecologische en/of sociale kenmerken die het promoot.

Vastgoed

De duurzaamheidsprestaties van de portefeuille is gemeten door en vergeleken met duurzaamheidsbenchmark GRESB. Dit is geen referentiebenchmark in de zin van Europese wetgeving. Daarom zijn de vragen over referentiebenchmark zijn niet van toepassing

**Referentie-
benchmarks** zijn
indices waarmee
wordt gemeten of het
financiële product
voldoet aan de
ecologische of sociale
kenmerken

verwezenlijkt die dat product promoot.

- ***Waarin verschilt de referentiebenchmark van een brede marktindex?***

Niet van toepassing.

- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd wat betreft de duurzaamheidsindicatoren voor het bepalen van de afstemming van de referentiebenchmark op de gepromote ecologische of sociale kenmerken?***

Niet van toepassing.

- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?***

Niet van toepassing.

- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de brede marktindex?***

Niet van toepassing.